

Nils Ole Hagen

" Misforståelsene i 1905"

Norskogsvenskarbeiderbevegelsessamarbeid
i unionskonflikten i 1905.

Hovedoppgave i historie våren 2002
Avdeling for Historie
Universitetet i Oslo

”Misforståelsene i 1905”, Olav Kringen karakteristik av deler av unionssamarbeidet i brev til Christoffer Hornsrud 1935.

Forord

Takk til veileder Øystein Sørensen, han har gitt gode faglige råd og rettleidet i selve skriveprosessen. Jeg har også fått gode råd av Einar Terjesen ved Arbeiderbevegelsens Arkiv. Underveis i arbeidet har jeg diskutert mye med Anders Thunberg. Han var tidligere korespondent for Sveriges Radio i Oslo, nå mer frilans historiker. Han skriver en bok om et beslektet tema. Det har vært hyggelig å diskutere svensk-norske historiske spørsmål med han. Jeg vil også takke min kenyanske venn Luke Odiemo som har gitt meg velkommen støtte og gode råd under skrivingen av hovedoppgaven. Takk også for råd og støtte fra studiekamerater, Håvar Brendryen, Atle Johansen og Kjartan Barslev Larsen.

Oslo, april 2002

Nils Ole Hagen

Innledning	1
Tema-Arbeiderpartienesforholdtilunionskonflikteni1905	6
Bakgrunn	6
Avgrensning.....	7
Problemstillinger	8
Kilder	9
Problemerknyttettilutvalgetavkilder	9
Arbeiderbevegelsensforholdtildetnasjonale	11
Historikkeniunionsdebatten	14
HjalmarBranting	15
OlavKringen	16
Disposisjon	16
Litteratur	17
Kapittel1.Etableringenavenunionspolitikki1905hosdesvenske sosialdemokratene.....	20
Etableringenavensosialdemokratiskforst åelseavunionskonfliktenførpartikongressen.	21
NyTidsperspektivpåunionenførlandsmøte	23
Densvenskepartikongressenifebruar.....	24
Prinsippdebatteniunionsspørsmålet	31
Konklusjon.....	39
Kapittel2: ForståelsenavunionskonfliktensattunderpressisvenskeNyTid.	41
NorskeSocial -Demokraten.....	42
NyTid	43
SvenskeSocial -Demokraten.....	46
NorskeSocial -Demokraten.....	46
MindrebastantisvenskeNyTid	49
Nytidterselvkritikk	51
Konklusjon.....	52
Kapittel3.OlavKringensunion spolitikkpåvårenframtil7.juni. -	
Unionspolitikkenpregesavdialogmedsvenskesosialdemokratiskeaviser.	54
DiskusjonenrundtkronprinsensforhandlingsforslagiApril.	55
Idesvenskesosialdemokratiskeavisene:	56
KampenfordemokratiiSverigeknyttessammenmedunionstriden	56
Trådenblirtattoppavdenorskesosialdemokratene	57
Kringenerklærersegsumionssvenn	58
DemokratikampentilspissersegiSverigesamtidigmedunionskonflikten.	59
Imaifeiringen,unionskonfliktenogdemokratikonfliktenpådagsorden	60
Responsetetteravslagetiriksdagenpåkonsulatsaken,troenpåatrepublikkvilbli resultatet.....	62
KringensutspillgjengittisvenskeSocial -Demokraten	64
OlavKringenframheverklassekampdimensjonenvedunionskonflikten.	64
EtnyttkongedømmeiNorgeeraktuelt.	65
Konklusjon:	66
Kapittel4.KonflikteniaugustomStortingetsforhandlingsforslag.	68
Uenigheteniaugustmellomredaksjonen inorskeSocial -DemokratenogHjalmar Branting	68

Bakgrunnen for konflikten i august	69
Bråket rundt stortingets forhandlingsforslag	71
Svenske Socialdemokraternes reaksjon	71
Varuene i perioden til Hornsrudd og Tokerud trykket forenhet?	73
Debatten i august om svenskenes forhandlingsforslag lå klart	74
Etterfolkeavstemningen, republikken på dagsorden	76
Hornsrudd og Tokerud holdning til kravet om sløyfing av grensefestningene.	76
Konklusjon.....	77
Kapittel 5. Konflikten i september og oktober om Karlstadoverenskomsten	80
Debatten om Karlstadoverenskomsten hos norske sosialdemokrater	81
Vedtakelse av Karlstadoverenskomsten - Sentralstyret varsplittet	82
Eriksen kom på banen	83
Debatten i norske Social -Demokraten fortsatte, med innlegg fra begge sider	83
Innlegg fra representanter for fagbevegelsen	86
Folkemøtene	86
Kringen kommentert i møtet i Arbeidersamfundet	87
Jeppesen rett til kritikk mot Gjølsteen	87
Debatten på svensk side:	88
Brantings svar på debatten i DNA	88
Svar fra Olav Kringen	88
Brantings oppsummering av konflikten	90
Branting fortsatte oppklaringen med ny artikkelen 7. oktober	91
Konklusjon.....	94
Kapittel 6. Oktober og november, refleksjoner i nåtid om miljøets samarbeid	
i 1905.	96
Uoffisielt beklagelsesbrev fra DNAs sentralstyret til Hjalmar Branting.	97
Det svenske partiets oppsummering av samarbeidet: Dessillusjon og skuffelse.	100
Kommentaren til unionskonflikten på SAPs sentralstyremøte	102
Det svenske sosialdemokraternes avis kommentar til kongevalget i Norge	105
Svenske Ny Tid	106
Konklusjon.....	107
Konklusjon.....	109
Kilder og litteratur	115
Aviser og tidsskrifter	115
Litteraturliste	117

Innledning

Tema-Arbeiderpartienesforholdtil unionskonflikten i 1905

Denne oppgaven er et studieav det norske og svenske arbeiderpartiets samarbeid og holdninger i unionskonflikten i 1905. Oppgaven vil ikke ta for seg arbeiderbevegelsens handlinger og holdninger i vidforstand, regional og lokalt. Jeg vil velge å fokusere på ledelsens vurderinger i Norge og Sverige, og på samarbeidets betydning for utvikling av holdning til unionskonflikten over tid i disse miljøene. Det vil være sentralt å se på samarbeidet ut fra avisdebatten i hovedorganene. Dermed vil redaktørens holdninger få mye plass i undersøkelsen. Når det er sagt, jeg vil forsøke å kartlegge holdninger i vidforstand enn akkurat rundt redaksjonsmiljøene. Der det er mulig, vil jeg bringe inn andre kilder enn aviser for å forstå holdning til unionskonflikten innenfor arbeiderbevegelsen. Der aviser er giret inn trykk av debatter og holdninger innenfor miljøene vil jeg trekke inn det. Oppgaven vil jeg gjengi hovedlinjer i arbeiderpartienes unionspolitiske samarbeid i 1905. Jeg vil vise hva slags begrunnelse som ble lagt til grunn for å engasjere seg for unionskonflikten. Her vil det være på sin plass å peke på likheter og forskjeller i hvordan sosialdemokratene i unionslandene forstou unionskonflikten. Deretter vil jeg vise hvordan denne forståelsen av unionskonflikten preget samarbeidet mellom utover i 1905 konflikten. Jeg vil i den forbindelse vise hvordan hendelser utenfra og innenfor miljøene påvirket denne forståelsen og dermed også samarbeidet. Undersøkelsen er mye en komparativ undersøkelse av hva holdninger i det norske miljøet fikk så i forhold til det svenske miljøets holdninger og omvendt. Det dreier seg ikke så mye om sammenligning av hva som skilte handlinger og synspunkter. Jeg er først og fremst opptatt av hva kontakten hadde å si for vedlikehold og utvikling av synet på unionskonflikten hos samarbeidspartnerne.

Bakgrunn

Unionskonflikten hadde vært et kontinuerlig problem i norsk og svensk politikk fra begynnelsen av 1890-tallet. Oppmerksomheten rundt spørsmålet var særlig stor i Norge. Konflikten hadde handlet om konsulatssaken. Egentlig ønsket norske myndigheter å opprette et selvstendig utenriksvesen. Dette kravet ble forradikalt. Man begrensset seg derfor til et krav om et norsk konsulatvesen. Norske myndigheter hadde fremmet lovforslag om norsk konsulatvesen overfor svenske myndigheter flere ganger på 1890-tallet. Den svenske kongemakten, som hadde sanksjonsrett til lovsaker, hadde satt seg imot dette gang på gang.

Rentkonkrethandletkonfliktene om konsulatsaken, egentlig dreidde seg som Norges plass i unionen. Fordensiden av norsk politikk som førte unionskonflikten ble unionen med den fellessvensk-norske kongens symbol for at Norge ikke kunne oppfattes som et selvstendig rike. Konsulatsaken var ifølge første omgang en strid for å hevde Norges selvstendighet innenfor unionen. Det lå kortene at denne striden også godt kunne føre til en avvikling av unionen og en uavhengig norsk stat. I 1905 ble konflikten om konsulatsaken satt på spissen av den norske statsmakten. Det førte til oppløsning av unionen. ¹

Fra litteraturen om arbeiderbevegelsen er det kjent at arbeiderpartiene i unionslandene samarbeidet om unionskonflikten dette året. ² Dette samarbeidet startet ved at norske sosialdemokrater møtte på det svenske partiets kongress i februar 1905. De tre trer ønsket om støtte fra det svenske arbeiderpartiet til norsk side i unionskonflikten. De fikk denne støtten. Formålet med samarbeidet var å hjelpe den norske sosialdemokraten med å få løst unionsproblematikken. De svenske sosialdemokraterne ville også gjøre sitt til å forhindre krig, hvis det skulle komme til en spennings situasjon i unionskonflikten. Dialogen i samarbeidet foregikk ved at de sosialdemokratiske lederne i unionslandene gjensidig leste hverandres aviser og fortolket unionskonflikten sine egne aviser. Det foregikk også en viss grad av personlig kontakt. Norske arbeiderpartifolk deltok som sagt på det svenske arbeiderpartiets kongress i februar. De utvekslet også taler på førstmåned og ved noen andre arbeidermøter. I tillegg reiste Olav Kringen, redaktør for norske Social-Demokraten, til Stockholm noen ganger på våren og sommeren 1905.

Avgrensning

Undersøkelsen tar som sagt sikte på å sammenligne av konkrete handlinger og aktiviteter i forbindelse med samarbeidet. Jeg vil ikke studere arbeiderbevegelsen i 1905 ved å gi en oversikt over handlinger og aktiviteter lokalt og sentralt når det gjelder å arrangere demonstrasjoner, eller forsøke å få en andel av avisens innlegg og debatter i avisene. Hensikten med undersøkelsen er heller ikke å finne ut om eller i hvilken grad arbeiderbevegelsen fikk noen politisk innvirkning på selve unionsoppløsningsprosessen. Ut fra tallet på representanter i parlamentene og antallet medlemmer, kan vi regne med at de spilte en relativt liten praktisk politisk rolle. I 1905 hadde Arbeiderpartiet i Norge

---

¹Nerbøvik(1993:215-230)

²Lange(1937:276)

omkring 17000 medlemmer. ³ Arbeiderpartiet i Sverige var i 1905 på omkring 67000 medlemmer. ⁴ Dette medlemstallets forhold til norsk befolkning på noe over 2,2 millioner ⁵ og svensk på noe over 5 millioner. ⁶ Ved valget i 1903 fikk arbeiderpartiet inn 4 representanter i Stortinget. I Riksdagens satt det fra 1903, 4 sosialdemokratiske representanter. Ved valget på høsten 1905 ble antallet økt med 9 representanter. ⁷ Oppgaven vil heller ikke omhandle innsatsen til de svenske arbeiderbevegelsen på sommeren når det gjelder demonstrasjoner og arbeidermøter til fordel for norskside i unionskonflikten.

Oppmerksomhet vil være rettet mot hvordan den ideologiske miljøet preget samarbeidet til ledelsen. Det var ingen selvfølgeaten bevegelsesombygd på en internasjonalistisk ideologisk uløst til unionskonflikten. I tillegg kom den annen faktor inn. Tradisjonen for nasjonalisme var ganske forskjellig i Norge og Sverige. Det norske arbeiderpartiet inngikk i en venstreside som lavet på nasjonalisme. De svenske arbeiderpartiets samarbeid med en liberal venstreside i Sverige som ikke vektla nasjonalisme i sitt program. Man må regne med at denne faktoren også spilte en rolle. Jeg vil gå mer inn på bakgrunnen til arbeiderbevegelsen i unionslandene nærmere, men før ster det på sin plass å skisserer noen problemstillinger.

Problemstillinger

De svenske og det norske arbeiderpartiet valgte å støtte norskside i unionskonfliktendette året. Det vil være interessant å finne ut hva samarbeidet tok utgangspunkt i. Disse problemstillingene vil være utgangspunktet for studiet:

På vilken måte hadde partene bruk for hverandre? Haddede svenske sosialdemokratene nytte av samarbeidet om unionskonflikten. Tilsvarende, hadde norske sosialdemokratene nytte av unions-samarbeidet med svenske sosialdemokrater? Fantes det uenighet rundt dette ? Hvilke fraksjoner eller forskjellige synspunkter kan vi finne innenfor miljøene når det gjelder holdningene til samarbeidet? Hvordan virket utviklingen av unionskonflikten inn på dette

---

³Meyer(1931:163)

⁴Hirdmann(1990b:87)

⁵Furre(1993:497)Folketellinger: 1900:2,240million, 1910:2,391million.

⁶Hadenius(1996:279)Folketellinger: 1900:5.136million, 1910:5.522million.

⁷Lange(1937:257)

forholdet? Hvilken betydning fikk handlinger på norsk side for svenske sosialdemokrater og omvendt?

Kilder

Jeg har gått gjennom arkiven til desentrale lederne i Arbeiderpartiet i Norge på Arbeiderbevegelsens Arkiv i Oslo. Det har ikke vært mulig å finne dagboknotater eller brev som kan belyse situasjonen i 1905 bortsett fra Olav Kringens arkiv. Her dreier det seg om noen brev som Kringens skrev på 1930-tallet. Jeg har benyttet disse kildene i en grad, men i og med at deerskrevet så langt etter 1905 har de ingen sentral plass i drøftingen. Uttrykte kilder fra dels sentralarbeiderpartiet, brev og møteprotokoller, ble borte under okkupasjonsårene. Av den grunn er man nødt til å vektlegge avis og trykte kilder skal man få noe inntrykk av situasjonen. Av trykte kilder har jeg brukt DNAs beretninger for årene 1904, 1905 sammen med noen andre trykte kilder over landsmøtene og resolusjonen knyttet til landsmøtene.

Når det gjelder kilder til den svenske arbeiderbevegelsen har jeg gått gjennom møteprotokoll til sentralstyret og brevprotokoll til partistyret i Arbetarrörelsens arkiv i Stockholm. Jeg har også samlet og gått gjennom personarkiven til Hjalmar Branting og de andre i det svenske partiets sentralstyre. Branting førte ikke dagbøker, og det er også sparsomt med relevant kilder i brev materialet. Hos de andre i innenledelsen har jeg heller ikke funnet brever eller dagbøker hvor det kommer fram refleksjoner og tanker rundt unionskonflikten i 1905. Møteprotokollen til sentralstyret og landsstyret gir noen steder et innblikk i diskusjonen rundt samarbeidet. Disse kildene er benyttet i oppgaven. Også for det svenske partiets avisdebatt er den mest sentrale kilden.

Problemer knyttet til utvalget av kilder

Jeg har valgt å bruke det viktigste av sosialdemokratiske aviser i Norge og Sverige som hovedkilde for undersøkelsen. I tillegg har jeg valgt hovedorganet til sosialistene, Social Demokraten. Disse avisene fungerer som talerør for sine partier. Redaktøren i svenske Social Demokraten var partileder i Sverige. Redaktøren i norske Social Demokraten var ikke partileder. Han var imidlertid valgt inn av Arbeiderpartiets landsmøte som en del av partiets ledelse. Et studie av avisenes holdning er vilkårligvis først til disse redaktørenes vurdering er vilkårlig for plass i undersøkelsen. Ved å velge slik strategiligger det en fare for å bli sittende igjen med et skjevt og ensidig inntrykk av tendensen i partiene dette året. I og

medatvektenvilligge påstudiet av redaksjonsmiljøenemå man holdemulighetene åpne for at resultatet ikke vil være helt representativt. Jeg tror likevel at undersøkelsen kanskje noe genereltomtendensen innenfor ledelsen av miljøet på den tiden. Dette er begrunnet i at avisenes redaksjoner og redaktørene tross alt representerte ledelsen i sine landspartier. Det er uproblematisk å fastslå at Hjalmar Branting var sentralperson innenfor svensk arbeiderbevegelse. Hvem er den mer kjente Olav Kringen? Var han sentralleder i norsk arbeiderbevegelse på den tiden? Kan en vektlegge hans rolle forsvares når man skal vurdere DNAs rolle i 1905? Jeg vil mene det. Mye av grunnentil at Kringens å passu kjent er antakeligvis at han forsvant ut av partiets ledelse i 1906. Han stid i ledelsen av partiet ble bare tre år. I oversikt over litteraturen om arbeiderbevegelsen blir oppmerksomheten rettet mot andre personer enn Olav Kringen. Dette har sine naturlige årsaker. Lederesomsatt flere perioder, og som preget arbeiderbevegelsen i en årrekke, vil det store bilde være viktigere. Personers om bare satten kort periode vil bli utelatt når man skal skrive en arbeiderparti historie som trekker opp del av linjene i partiets historie. Dette betyr ikke at Kringen ikke var viktig i 1905. Kringen var valgt inn som en del av partiets ledelse sammen med Christoffer Hornsrud i 1903. De ble begge gjenvalgt i 1904, som Hornsrud satt også Kringen i sentralstyret. I breven til Meyer og Hornsrud på 30-tallet kommer det også fram at Hornsrud og Kringen sto i forbindelse med hverandre.⁸ Partiledere og redaktørene konfererte tydeligvis over hva som skulle være den politiske linjen til partiet. Redaktørene og partiformannen utgjorde den heltidsansatte delen av partiledelsen. I en tid før gjennombruddet for telefon, radio eller andre medier for kommunikasjon spilte avisene en sentral rolle. Stillingen som redaktør i arbeiderbevegelsen som hovedorgan var viktig. Det å bruke avisene som hovedkilde for å begripe tendensen i partiet kan også forsvares ut fra en annen begrunnelse. De sosialdemokratiske avisene var til en viss grad åpne for debatt og diskusjon. Eventuelle motstandere av redaksjonens politiske linje kunne sette debattinnlegg og artikler på trykk. I tillegg satte avisene av og til på trykk utdrag fra andre svenske eller norske sosialdemokratiske aviser. Dette gir et visst inntrykk av holdningene i disse andre regionale og lokale sosialdemokratiske aviser. Gjennom å studere hovedavisene kan man derfor til en viss grad fange opp andre holdninger enn de Branting og Kringen sto for. Man må her legge inn et forbehold om at redaktørene i perioder kan ha latt være å trykke innlegg som brøt for mye med deres egen kurs. Jeg har også lest den nest største sosialdemokratiske avisen i Sverige, Ny Tid. Noen steder i undersøkelsen har jeg trukket inn denne avisen idet i feller der

⁸Brev til Håkon Meyer 6 og 18 januar 1932, brev til Christoffer Hornsrud 3. mars 1935. Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek, Oslo.

den avviker fra Branting og Kringes unionspolitiske linje. På den måten blir skjevheten i utvalget av kildene oppveid.

Arbeiderbevegelsens forhold til det nasjonale

Øyvind Østerud peker i en bok på noen grunnleggende trekk når det gjelder sosialistiske forhold til nasjonalisme. For denne undersøkelsen indeler det interessante på hva han sier om sosialdemokratene i perioden 1889 til 1914. Den norske og svenske sosialdemokratene var en del av den tiden og dette miljøet.

Klassekampen og gangen hos sosialdemokratenes åttiden internasjonale fellesskapstanken over alle andre hensyn. Arbeiderklassen hadde egentlig ikke noe fedreland, fedrelandet var det globale fellesskapet med andre arbeidere. Den sentrale konflikten for arbeiderklassen var klassekampen med overklassen og andre bedrestiltelag. Nasjonal tilhørighet måtte ut fra ønsket om å spille en mer sekundær rolle.

Øyvind Østerud trekker ut hovedinnholdet av marxistenes forhold til nasjonalisme på følgende måte:

Målet med den proletariske internasjonale bevegelse er å oppnå verdensfred og sosial rettferdighet; den motstander klassekampen og leder til sosial revolusjon. Det er en pragmatisk perspektiv på nasjonalismen som er et virkemiddel eller et redskap som kan tjene ulike formål - progressive og reaksjonære. Den revolusjonære kampen skal legges til retning og tyngde, men må ikke overskride nasjonalismens egen horisont.⁹

Hangår igjennom hovedlinjen i sosialdemokratens forhold til nasjonalisme i perioden fra Karl Marx fram til utbruddet av første verdenskrig. Han mener linjen i sosialdemokratens holdning til nasjonalisme er ganske klar. Marx og Engels støttet nasjonale bevegelser bare i tilfeller der de kunne virke progressivt på samfunnsutviklingen. Det var riktig å støtte nasjonalsaker i tilfeller der nasjonale bevegelser kunne føre til demokratisering og til sidesetting av føydal maktstrukturer. Marx og Engels støttet foreksempel nasjonalistbevegelsen i Tyskland.

Det ble argumentert med at denne bevegelsen var progressiv fordi den ville føre til demokratisering av landet. Man ville forlate desisterene av føydalistiske samfunnsstrukturer og bevegelse i retning av å bli mer moderne kapitalistiske stat. Dette

---

⁹Østerud (1984:78)

stadiet måtteetsamfunngjennomforå utvikle seg videre mot sosialisme. Denne nasjonalistiske bevegelsen var derfor nyttig, når man så på samfunnsutviklingen i et langt perspektiv. Østerud mener en slik formålsrasjonell begrunnelse var gjennomgående i de tilfeller hvor sosialdemokratene ga støtte til nasjonale saker fram til første verdenskrig

Østerud gir altså en beskrivelse av hva som var politisk korrekt når man diskuterte spørsmål om nasjonalisme i det sosialdemokratiske miljøet i denne perioden. Kan Østeruds beskrivelse fungere som utgangspunkt for å begripe sidene ved unionsdebatten hos sosialistene i unionslandene 1905? Jeg vil i denne undersøkelsen undersøke om en slik tenkemåte spilte en rolle også i det svenske og norske miljøet. Jeg vil argumentere for at man finner spor av denne tenkemåten i hvordan sentrale sosialdemokrater forholdt seg til unionskonflikten. Det er ikke dermed sagt at jeg regner med å finne at den tenkemåten rundt nasjonalisme var like viktig for alle aktører.

Østerudsier i sin definisjon at dette var rettlede prinsipper for sosialdemokratene i det nasjonale spørsmål, men han legger også til at dette var de ideelle målene. Innenfor en arbeiderbevegelse vil det være aktørers mer mindre ideologisk ortodokse enn andre. I det norske Arbeiderpartiet fantes det flere aktører som ikke nødvendigvis var "fullblods sosialister". Ut fra Edvard Bulls beskrivelse av grunnleggerne på 90-tallet virker det som det var en nokså løst knyttning til den sosialistiske ideologien hos noen av aktørene. Han tegner portretter av flere av de sentrale lederne i Arbeiderpartiet. Noen av lederne slik som Oscar Nissen og Alfred Eriksen, manglet kanskje gjennomtenkt sosialistisk ideologi. Eriksen var opprinnelig radikal venstrestrømning.¹⁰ Hovedgrunnen til at disse lederne hadde søkt seg til bevegelsen var et helhjertet ønske om å rette på de sosiale forskjellene i samfunnet. Ideologisk sett var det muligvis ikke så stor forskjell mellom disse lederne og den sosialliberale delen av Venstre. I den forbindelse må man ta betraktning at Arbeiderpartiets stortingsgruppe bare besto av såkalte Nord-Norges sosialister. Ved valget i 1903 hadde partiet vunnet en overraskende seier i Nord-Norge. Eriksen var en samlendefigur i dette miljøet. I undersøkelsen vil jeg også regne med at disse aktørene satte sitt preg på debatten. Jeg vil være åpen for at de forholdt seg til konflikten ut fra en logikk som var annerledes enn den som synes å være typisk blant sosialdemokrater.

---

¹⁰Bjørnson (1990:212)

Man må også være åpen for at den generelle samfunnsmessige bakgrunnen i Norge og Sverige kan ha hatt sin innvirkning på samarbeidet.

Arbeiderpartiene eksisterte ikke i et tomrom, men varen del av en historisk og politisk kontekst. Jeg vil peke på at den idemessige tilhørighet til den norske venstretradisjonen spilte en viss rolle for noen norske aktører. På svensk side var det også faktorer som fikk innflytelse på engasjementet.

Den politiske konteksten var forskjellig i Norge og Sverige. Sverige var en av de eldste nasjonalstatene i Europa. Nasjonalismen var knyttet til høyresiden i svensk politikk. Den spilte der en rolle som argumentasjon for å legitimere adelen og kongemaktens posisjoner i Sverige.¹¹ Venstresiden i Sverige besto av deliberale sammen med sosialdemokratene. Det var lite aktuelt for den neparten å drive med nasjonal argumentasjon. De arbeidet for å reformere en allerede de konsoliderte nasjonalstat ut fra en målsetting om utvikling av samfunnet i demokratisk retning. I tillegg var venstresiden i Sverige generelt sett unionsvennlig.¹²

I Norge var utviklingen av demokratiet og striden for nasjonalt selvstyre innenfor unionen knyttet sammen som saksak. Venstresiden besto av et bredt sammensatt Venstreparti som spilte på nasjonal argumentasjon samtidig som de var på drivere for demokratisk reformer. Det var naturlig å samarbeide med den delen av norsk politikk for Arbeiderpartiet. Den sosialdemokratiske bevegelsen i Norge var derfor knyttet opp mot en nasjonal venstreside. Her må det imidlertid legges til noe. Forholdet til Venstre var litt paradoksalt. Tiltross for at man finner likheter mellom disse partiene på venstresiden, var forholdet også preget av konkurranse. Man finner samarbeid med Venstre blant annet om stemmerettsaken og unionssaken på 1890-tallet. Det er også en keltåseverdimessige likheter og personlige forbindelser. Likevel, Lange beskriver grunnleggingen til Arbeiderpartiet myesomen av grensingskampanje overfor partiet Venstre. Arbeiderpartiet måtte vise hva det varsomgjorde til et alternativ til de borgerlige partiene. Det var nødvendig ut fra en idealistisk begrunnelse, man vil lette på det sosialistiske verdigrunnlaget. Rent maktpolitisk var det også helt nødvendig. Man ønsket å bygge seg opp et politisk alternativ. Da var det viktig å vise hva det varsomgjorde partiet tannerledes. De lar av partiet Venstre og utbryteren Arbeiderdemokratene var til dels preget av sosialpolitiske verdier. Arbeiderpartiet var nødvendig til å avgrense seg i forhold til dette. Både Lange, Meyer og Terjesen trekker inn

---

¹¹Hadenius(1996:32)

¹²Vedung(1971:209)

betydningen av avgrensing til Venstre.¹³ Oppgavens drøfting vil jeg ta med i betraktning partiets, litt komplekse, forhold til den norske venstresiden. Jeg vil forsøke å skille de forskjellige aktørene fra hverandre. For noen var det klare forbindelser til den nasjonale venstresiden. Hos andre var denne forbindelsen mindre klar, blant annet fordi de vektla avgrensingsproblematikken.

På 1903 landsmøtet ble Hornsrud valgt som leder i Arbeiderpartiet. Kringen ble valgt som redaktør. Denne ledelsen blir av og til omtalt som et mer opportunistisk regime i forhold til det forutgående med Christian Holtermann Knudsen og Carl Jeppesen. Det er tendensi arbeidertil litteratur til å regne Hornsruds ledelse av partiets sommeropportunistiske forhold til den forutgående.¹⁴ Den forutgående med Christian Holtermann Knudsen og Carl Jeppesen blir regnet som mer konsekvent sosialistisk. Andre, som Lange og Bjørnson markerer ikke et slikt skille. De forklarerskifte i ledelsen med at det før stog fremst var grunnet personlige motsetninger.¹⁵ Einar Terjesen fokuserer heller ikke på Hornsrudsomen representantforen høyrefløy i sin artikkel i Norsk Biografisk Leksikon.¹⁶ Det vil være for langt å komme inn på denne debatten i sin helhet. Det finnes altså litt ulike syn på dette hos historikere. Ut over i drøftingen vil jeg være bevisst disse forskjellige synspunktene, der det er aktuelt å vurdere Hornsrud og Knudsens ståsted.

Historikken i unionsdebatten

Det norske Arbeiderparti hadde tidlig på 90-tallet vært å ta stilling til unionskonflikten. Dementi denne perioden at dette ikke var noe arbeidspørsmål. Fra 1892, 93 skjedde det en endring i denne holdningen. Fra da av tok partiet til orde for å løse unionskonflikten. Grovt sett ser det ut til å ha vært tre hovedposisjoner i det norske Arbeiderparti. For det første en politisk ortodoks fløy som ut fra den internasjonale holdningen mente at dette ikke var noe arbeidspørsmål. For det andre en gruppe i partiet som hadde en nasjonal begrunnelse for å ønske et engasjement i saken. For det tredje var det en pragmatisk gruppe i partiet. De delte de ortodokses sosialistenes syn på unionskonflikten, men ville ha den ut av verden fordi den tok opp for mye plass i samfunnsdebatten. Arbeiderpartiet gikk fra 1893 inn for å løse unionsspørsmålet. Det virker som om det var en allianse mellom den nasjonale og den

---

¹³Lange (1937: f.eks. 102 -104), Terjesen (1984: 138 -140)

¹⁴Jamfør Bjørgums referansertil disse synspunktene hos Bull (1998: 44)

¹⁵Lange (1937: 261 og 265), Bjørnson (1990: 233)

¹⁶Terjesen (2002)

pragmatiske fløyensom fikk dette vedtaket igjennom. Holtermann Knudsen og Carl Jeppesen kan stå som representanter for den pragmatiske fløyen. De argumenterte for å få saken ut av verden av hensyn til løsningsavgiften og det sosiale spørsmål. Året før hadde de forsøkt å få partiet med på et vedtak om unionsoppløsning. Dette hadde blitt stemt ned, takket være argumentene til det ortodokse sosialistmiljøet i Bergen. I 1893 ble kravet netted til å bare gjelde et vedtak om å medvirke til å løse unionskonflikten. Dagikkaltså saken igjennom. Den pragmatiske fløyen fikk støtte av den gruppen som hadde nasjonale motiver for å rå engasjere seg i unionskonflikten. Ole Georg Gjøssteen og Oscar Nissen kan vartalsmenn for enslik holdning. Flere ganger på 90-tallet argumenterte de for at Arbeiderpartiet burde bli mer nasjonalt.¹⁷

Historikken i det svenske arbeiderpartiet i forhold til unionskonflikten viser at det ikke var noen stor begeistring for å engasjere seg i konflikten.¹⁸ I debattene om dette spørsmålet kom det fram holdninger som lignet på de som også hadde vært framme i det norske partiet. Med bakgrunn i klassekamp tankegangen mente mange at unionskonflikten ikke var noe arbeidsspørsmål. Branting var gjennomgående den store talsmannen for et engasjement i unionskonflikten. Han greide å få med seg sitt parti på en støtte til norsksiden i unionskonflikten på 90-tallet. Den gang skapte han dette engasjementet ved å peke på demokratiet i Sverige. Branting pekte på at en støtte til norsksiden i unionskonflikten var en del av saken. Unionskonfliktene dreide seg i bunn og grunn om nordmennenes rett til selvstyre og til å utvikle demokratiet mente Branting.

Hjalmar Branting

Branting var den viktigste lederen i den svenske arbeiderbevegelsen i 1905. Han var partileder og riksdagsmann for sosialdemokratene til og til å være redaktør i Social-Demokraten. Han engasjerte seg tidlig i unionskonflikten. Branting var en visjonær sosialdemokrat med stort tro på en evolusjonistisk samfunnsutvikling i retning sosialisme. Han mente at disse målene kunne nås via demokratiet gjennombrudd og det faglige arbeidet. Branting var pådriver for gjennomføring av demokratiet i Sverige. Han hadde på slutten av 1890-tallet kommet opp i en ideologisk strid med Axel Danielsson. Branting var på det tidspunktet ikke villig til å utvikle seg så langt i retning sosialisme som Danielsson.¹⁹ Både i unionskonfliktene i 1895 og i 1905 spilte han en rolle i å agitere mot altet til krigstrussel fra svensksiden. I 1905 var

¹⁷Lang e(1937:132-140 og 171 -172)

¹⁸Lange(1937:172 -174) og Nordenström(1941)

han pådriver for å organ isere freds demonstrasjoner i Sverige. Han var en sentral person i svensk arbeiderbevegelse frem til sin død i 1925. Branting fikk oppleve arbeiderbevegelsens gjennombrudd i Sverige. Hans attogs å i noen kortere perioder som statsminister. ²⁰

Olav Kringen

Kringen var en relativt tung redaktør på 38 års sattsomavisens redaktør fra 1903 -1906. Han ble valgt inn som redaktør samtidig med at Christoffer Hornsrud ble valgt som partileder. Hans attogs å i sentral styret. Han hadde tidlig reutvandret til Amerika for noen år og deltatt i arbeiderbevegelse der. Kringen var internasjonalt og sosialistisk orientert. ²¹ Han deltok i stiftelsen av den annen internasjonale, var medlem av dets byrå til 1906, var også til stede på to av internasjonale kongresser. Kringen hadde i perioder kontakt med flere sentrale ledere innenfor den internasjonale arbeiderbevegelsen, blant annet Branting. Han var som de fleste andre arbeiderledere på den tiden tilhenger av demokratiet, men mente at arbeiderbevegelsen hadde større målsetninger enn bare å kjempe gjennom samfunnsreformer. Kringen betonet at Arbeiderpartiet arbeidet for en samfunnsutvikling i retning av sosialisme i sine artikler. Han kom på sidelinjen av det politiske miljøet etter landsmøtet i 1906. Der ble han ble avløst som redaktør i Social -Demokraten etter hard kritikk for rollen som redaktør i 1905. Hans pilte etter dette en mindre sentral rolle i Arbeiderpartiet. ²²

Disposisjon

Oppgaven vil være kronologisk lagt opp. Jeg vil prøve å fange inn dynamikken i 1905 konflikten ved å vise utviklingsforløpet. Jeg har foretatt et utvalg av bestemte faser i unionskonflikten. Utvalget er spredt og dekker ikke hele perioden av samarbeidet i 1905. Det vil være for langt å gi en helhetlig kronologisk framstilling av avisdebatten gjennom hele 1905 konflikten. Dette ville også ha ført til mange gjentakelser når det gjelder beskrivelse av samarbeidet. Formålet med undersøkelsen er ikke å gi en bredt anlagt skildring av hele unionsdebatten. Hensiktene, som sagt, å studere begrunnelsen og forståelsen av unionskonfliktene til forskjellige aktører, og hvordan dette utviklet seg over tid. Defasene jeg

---

¹⁹ Artikkel om Axel Danielsson i Arbeidernes leksikon. Friis (red) (1934)

²⁰ Bull (1969) Jeg bygger også på: Höglund (1939), Magnusson (1939)

²¹ Øyvind Bjørnson vurderer han på følgende måte: "Olav Kringen var kanskje den fremste internasjonalt orienterte norske arbeiderbevegelse i begynnelsen av dette århundret." Bjørnson (1990:262)

²² Artikkel om Olav Kringen i Arbeidernes leksikon. Friis (red) 1934, Artikkel om Kringen i Aschehougs leksikon (Bull (1971) Jeg bygger også på framstillingen på lesning av diverse kilder i Olav Kringes arkiv, Arbeiderbevegelsens arkiv i Oslo.

har valgt å fokusere på er ikke valgt ut vilkårlig. De er valgt ut fra en målsetning om å gi representative eksempler på viktige faser i unionssamarbeidet dette året. Jeg har også vurdert det som viktig å hente eksempler fra unionsdebatten fra både før og etter 7. juni. Slik jeg ser det, varen dringen av den nye politiske konteksten viktig for unionssamarbeidet til sosialdemokratene. Jeg har hentet eksempler både fra før og etter 7. juni, blant annet for å illustrere dette poenget.

Det første kapitlet vil handle om etableringen av det sosialdemokratiske samarbeidet i 1905. Utgangspunktet er debatten på det svenske partiets kongress hvor mand diskuterte unionskonflikten. Jeg vil her forsøke å trekke ut hva som var premisset for samarbeidet da det ble innledet. Den neste kapitlene vil handle om hvordan den svenske og norske sosialdemokratiske pressen forholdt seg til konflikten fra 1905 til 7. juni.

Jeg vil legge vekt på at debatten var preget av en bestemt analyse. Premisset for samarbeidet var blitt lagt på partikongressen. Mens unionskonflikten myesomend demokratikonflikt med overtone av å være en klassekamp. Mandroen parallell mellom svensk overklassen og undertrykkelse av den svenske arbeiderklassens demokratiske krav i Sverige og Norges krav i unionskonflikten. De siste tre kapitlene vil handle om utviklingen etter 7. juni. Jeg har valgt å fokusere på diskusjonen rundt unionsoppløsningsforhandlingen fra august til oktober. Etter 7. juni ble konteksten i konflikten endret. Nå var det snakk om to selvstendige statsmakters omforhandlet om vilkårene for oppløsning av unionen. Jeg vil se på hvordan samarbeidet hos den svenske og norske sosialdemokratene utviklet seg i lys av disse endrede forholdene. Jeg vil vise hvordan perspektivene spesielt på norsk side ble endret etter at konfliktengikk inn i en forhandlingsfase om oppløsningsvilkårene. I oppsummeringskapitlet vil jeg trekke noen linjer om tendensene i unionssamarbeidet.

Litteratur

Det er ikke tidligere foretatt noe eget studie av unionskonfliktsamarbeidets betydning for norske og svenske sosialdemokraters syn på unionskonflikten. Evert Vedung har skrevet et stort sammenlignende studie av avisdebatten i Norge og Sverige i 1905. Han peker blant annet på forskjeller og likheter i hvordan sosialdemokratene i unionslandene forholdt seg til unionskonflikten. Hans er dette på bakgrunn av den samfunnsmessige konteksten i Norge og Sverige. Jeg har hatt nytte av hans perspektiver i denne oppgaven. ²³For det norske arbeiderpartiets indeler Halvard Langes publiserte hovedoppgave fra trettitallet fortsatt

---

²³Vedung (1971)

hovedboken for desom vil studere partiets historie i denne perioden. ²⁴Denne avhandlingen går imidlertid ikke helt fram til 1905. Et lett redigert utdrag av denne avhandlingen ble med i et bidrag i arbeiderparti historie utgitt i 1937. I denne boken trekkes framstillingene seg fram til ut 1905. ²⁵Framstillingen over hendelsene i 1905 går bare over noen få sider. Jeg har brukt dette som orienteringslitteratur for å sette meg inn i den norske arbeiderbevegelsen i 1905. Det er også skrevet en hovedoppgave på femtallet om det norske Arbeiderparti og unionskonflikten. ²⁶Itillegghar jeg brukt Edvard Bulls bind 1 av Arbeiderbevegelsens historie som dekker grunnleggingsårene fram til 1900. ²⁷Bind 2 skrevet av Øyvind Bjørnson har også vært en nyttig innføring til perioden rett etter 1900. ²⁸Jeg har også brukt Einart Lorenz sin innføringsbok om den første moderne arbeiderbevegelsen i Norge ²⁹. Når det gjelder ikke faghistoriske innføringer til arbeiderbevegelsens historie, så har jeg lest Håkon Meyers arbeiderparti historie, samt en erindringsbok av Anders Buen. ³⁰Olav Kringen har utgitt et hefte der har tatt opp hendelsene i 1905. ³¹Som en innføring til tenkemåten hos arbeiderbevegelsen i grunnleggingsårene har jeg hatt stor nytte av en artikkel av Einar Terjesen. ³²Jeg har også brukt Jorunn Bjørgums doktoravhandling om Martin Tranmælog radikaliserings og arbeiderbevegelses orienteringslitteratur. ³³Delene om landsmøtet i 1906 berører oppgjøret med Olav Kringen.

Den viktigste kilden til innjensvenske arbeiderbevegelses unionspolitikk har vært en artikkelserie skrevet i Tidsskriftet Tiden i 1941. ³⁴

Som innføring til den svenske arbeiderpartiets historie har jeg brukt Yvonne Hirdmanns bok ”Vibyggerlandet”. ³⁵Jeg har lest hennes bok ”Att lägga livet til rette” som er en orientering i de ideologiske røttene til sosialdemokratene. ³⁶Herbert Tingsten har skrevet et stort verkom dets svenske sosialdemokratiets ideutvikling som jeg også har brukt som innføring. ³⁷Et annen historieverk over dets svenske arbeiderpartiets historie er også blitt brukt som innføring. ³⁸

---

²⁴Lange(1961)

²⁵Lange(1937)

²⁶Rossvoll(1951)

²⁷Bull(1985)

²⁸Bjørnson(1990)

²⁹Lorenz(1972)

³⁰Buen(1934)

³¹Kringen(1911)

³²Terjesen(1984)

³³Bjørgum(1998)

³⁴Nordenström(1941)

³⁵Hirdmann(1990A)

³⁶Hirdmann(1990B)

³⁷Tingsten(1941)

³⁸Bäckström(1958)

Sominnføring til generell svensk politisk historie i tidsrommet har jeg lest Stig Hadenius sin bok om 1900-tallet i Sverige.³⁹ Ellers så finnes det en rekke bøker om det tidlige svenske arbeiderbevegelsens omikkers krevet av faghistorikere. Det er blant annet skrevet flere biografier om Hjalmar Branting. Jeg har brukte noen av dem som orienteringslitteratur for å komme godt inn i perioden.⁴⁰ På samme måte finnes det en partihistorie skrevet av en av arbeiderbevegelsens sentrale menn.⁴¹

I Sverige er det skrevet en doktoravhandling om arbeiderbevegelsens forhold til nasjonalisme.⁴² Jeg har brukte den som innføring for å begripe forholdet til nasjonalisme innenfor den svenske arbeiderbevegelsen. Det finnes også bøkere som mer generelt berører forholdet til nasjonalisme hos sosialdemokrater i denne perioden.⁴³ For å sette meg inn i den ideologiske tenkemåten hos de gamle sosialdemokratene har jeg først og fremst bygde på James Jolls grunnbok om den annen internasjonale.⁴⁴ Noen andre innføringer har også vært nyttige.⁴⁵ For å se arbeiderbevegelsens rolle i 1905 i et skikkelig perspektiv har jeg brukt oversiktsverk over andre faser i detshistoriesomorienteringslitteratur.⁴⁶ Noen generelle historieverk for Norge er også benyttet som oversiktsverk.⁴⁷

---

³⁹Hadenius(1996)

⁴⁰Höglund(1939),Höglund(1951),Magnusson(1939)

⁴¹Magnusson(1921)

⁴²Strahl(1983)

⁴³Huchinson(1994),Hobsbawm(1994),Østerud(1984)

⁴⁴Joll(1974)

⁴⁵Hobsbawm(1982),Geary(1989),Friis(1918)

⁴⁶Foreksempel: Bull, Trygve(1955),Lorenz(1983),McDermott(1996).

⁴⁷Furre(1993),Nerbøvik(1993),Sars(1909),Keilhau(1935).

Kapittel 1. Etableringen av unionspolitikk i 1905 hos de svenske sosialdemokratene

Iførstedel av kapitlet skal jeg vise hvordan unionskonflikten ble kommentert og forstått i januar og februar i det største svenske sosialdemokratiske avisene. Man forklarte konflikten gjennomgående som en over og underklassekonflikt, som en nasjonal motsetning. I begge aviser ble det i tillegg understreket at Norge hadde rett på sine nasjonale krav. Den nasjonale tematikken ble imidlertid sjeldent trukket fram i avisene. Den var ikke sentrum for hvordan man valgte å forklare konflikten. Avisene la vekt på at konflikten burde ses i et større perspektiv, som en over og underklassekonflikt med universell karakter. Av den grunn kunne det argumenteres med at saken angikk arbeiderklassen i begge land. Kampen for demokratiet i Sverige for den svenske arbeiderklassen, og det norske folks krav om nasjonal rett ble her to sider av samme sak. Unionskonflikten ble sett som en del av en større demokrati og klassekonflikt. Dette er, slik jeg tolker det, i tråd med de prinsippene som Østerud mener var grunnleggende hos sosialdemokratene. Man støttet ofte nasjonale saker med en formålsrasjonell begrunnelse. I det tilfelle kunne et nasjonalt krav først og fremst støttes fordi det virket progressivt på sosialistenes mål for samfunnsutviklingen.

I kapitlets andre del vil jeg se på debatten på den svenske partikongressen. Jeg vil hevde at man argumenterte for å stille til unionskonflikten ut fra en tilsvarende begrunnelse. Branting og hans støttespillere la opp til en fortolkningsramme for unionskonfliktens om lag premissene for hvordan saken ble debattert. Ut fra deres perspektiv ble en hjelp til norsksiden støttet til den allmenne striden for progresjon og demokrati. De svenske sosialdemokratenes store sak i disse årene var å få gjennomført demokrati i Sverige. Sosialdemokratenes tenkemåte så man for seg samfunnskonfliktens som en stor klassekonflikt. Det at arbeiderklassen ble nektet demokratiske rettigheter ble sett som et ledd i denne konflikten. Det var overklassens ønske å bremse arbeiderklassens innflytelse i den storesamfunnskonflikten. Unionskonflikten med Norge ble sett som en del av denne problematikken. Her var det nok en gang den svenske overklassens som variaksjon. I det tilfelle ville den svenske overklassen hindre det mer demokratiske Norge å utvikle seg i mer progressiv retning. Det ble spunnnet på denne tematikken i debatten på partikongressen.

På den måten bleen støttet til norske side i konflikten som var progressiv i forhold til det sosialdemokratiske spørsmål om sentralt fordringspolitisk virksomhet. Branting og Eriksen satte begynnelsen av kongressen ved hjelp av denne forståelsen en eventuell opposisjon vanskelig å knipe. Retorikk til Branting og Eriksen var vanskelig å argumenter mot. Det fantes endel motstand mot å engasjere seg i unionskonflikten, men disse motstanderne greide ikke å få flertall for sine synspunkt.

Etableringen av sosialdemokratisk forståelse av unionskonflikten før partikongressen.

Den 14. januar stod det i svenske Social -Demokraten på trykkt lengre leserbrevrett til de svenske sosialdemokratiske krevet av Alfred Eriksen.⁴⁸ Brevet tok sikte på å invitere det svenske partiet til samarbeid med det norske Arbeiderpartiet om unionsspørsmålet. Eriksen forklarer ganske utførlig hva som etter hans mening burde være hovedlinjene i en sosialdemokratiske unionspolitikk fra norsk og svensk side.⁴⁹

Eriksen peker tidlig i artikkelen på problemet hans er den store svenske mentaliteten i det svenske samfunnet. Til dette legger han til at det heldigvis finnes en annen virkelighet, det finnes en annen svensk mentalitet hos den vanlige arbeidsmann. Dette sin nelag har imidlertid ikke kommet så klart fram i svensk politikk som man kunne ha ønsket. Videre i brevet legger han vekt på at avslaget fra svensk side på det norske kravet om konsulatlov, er et avslag fra den svenske regjeringens hånd. Av artikkelen fremgår det at han i dette legger et klasseperspektiv. Det er den store svenske delen av Sverige, som står frem med overfor det store flertall av befolkningen forøvrig, som har gitt dette avslaget. Når han derfor som nordmanner irritert på denne avgjørelsen, er hans sosialdemokrat fullt klar over dette aspektet.

---

⁴⁸Svenske Social -Demokraten, 14.01.05.

⁴⁹Jeg beskriver debatten om unionen i disse første månedene av 1905 som en etableringsprosess for unionspolitikken. Det må nevnes at mangel på informasjon hadde diskutert unionsproblematikken i partimiljøene tidligere. Hovedoppgaven til Halvard Lange, hovedoppgaven til Frank Rossvold og artikkelen til G. Hilding Nordenström gir informasjon om linjene i denne debatten. Jeg velger likevel å betegne debatten begynnelsen av 1905 som en etableringsperiode for unionspolitikken i 1905. Samarbeidet fra og med partikongressen til SAP kansess omnyttning forstand. Den var et svar på den politiske situasjonen som ble skapt etter det såkalte "lydrikepunktene". Perioden fra "lydrikepunktene" ble lansert i november til den nye norske kongen ble tatt i begynnelsen av november i 1905 er en naturlig avgrensing av den delen av unionskonflikten som førte fram til oppløsningen.

Irritasjonen hans er derfor ikke rettet mot det svenske folk, som han vet står for andre verdier.

Den er istedet rettet mot den svenske storsvenske overklassekulturen.

Allerede imidlertid den 7. januar foreligger altså rammen for hvordan norske sosialdemokrater inviterer til samarbeid med det svenske arbeiderpartiet. Istedenfor å fokusere på konflikten nasjonaltematikk, velger man å sette den innenfor klasseanalyse. Den svenske staten presenterer overklassen, det norske folk underklassen. Det er naturlig at svenske arbeiderer støtter det til for å hjelpe sine kamerater. Eriksensierartikkelen om norske sosialdemokrater for fremtiden vil stå overfor en meget vanskelig oppgave .

Det gjelder her å finne norske sosialdemokrater som på en dobbelradhensyn. Å ena sidan må stevårpolitikk klæggås, at det blir tydelig for alle, at vi ikke på noen punkter slår på kragen for Norge og sjølvstendighet. Å den andre sidan må stevårpolitikk krenge fra alladumma overdrifter og fra den som manationalt få fangen, som er uforenlig med sosialdemokratens grunnsatser. Det gjelder for oss å finne uttrykk for en nasjonal følelse, som er på samme gang kraftig og nykter. ⁵⁰

Eriksen viser her at hans måte å definere legitime nasjonalisme faller innenfor rammen som miljøet innefor internasjonale opplysnings spørsmålet. Han skiller her mellom positiv og negativ nasjonalisme. Hans lærer fast at den norske sosialdemokraten vil legge vekt på en politikk som vil finne seg på riktige sider av det skille mellom god og dårlig nasjonalisme.

Videre sier han at det gjelder å få spørsmålet av veien raskt. Den svenske og den norske sosialdemokraten er i en ganske nøyaktig sammenheng om spørsmålet om virkelighets betydning, det sosiale spørsmål. Til slutt etter han en appell til det svenske arbeiderpartiet om at de tar uhyre viktig og defrigjør seg fra alle nasjonale fordommer i spørsmålet. Det er viktig at dersaken mest mulig i det rette perspektiv. Underforstått ligger det her at unionskonflikten i bunn og grunn er en over og underklassekonflikt.

I en artikkel i svenske Social -Demokraten den 24. januar gir avisen en referat av debatten om unions spørsmålet i riksdagens andre kammer. Avisens perspektiv på spørsmålet følger klart derammen som Eriksen la vekt på i sin artikkel. I avisens kommentar om debatten forklarer stilpissingen av unionskonflikten på en bestemt måte. Det er den svenske overklassen representert ved Boström som står bak den. Den akutte krisen i unionskonflikten forklarer ut fra Sveriges manglende utviklede demokrati. ⁵¹

⁵⁰Svenske Social. Demokraten, 14.01.05.

⁵¹Svenske Social -Demokraten, 24.01.05.

SammedagblirentikkelfranorskSocial -Demokraten,medadvarslermotsjåviniaterog
sabelraslerebåde pånorskogsvenskside,gjengittisvenskSocial -Demokraten.⁵²

Den10februarblirdennorskeregjeringenssvarpådesåkalteydrikepunktene gjengitti
svenskeSocial -Demokraten.Det fremgårklartatdetforeliggerenmulighetfor
unionsoppløsning.Branti nggiri enartikkelsamedagdensvenskeregjeringensansvaretfor
krisensomharoppstått. ⁵³

IsammeaviserdetreferertenartikkelfraKarlstad -Tidningen.Derspørmansegomdetnå
vilværemuligåbeholdeunionen.Social -Demokratenkommentererdet temedåsiatalter
mulig.Damåimidlertiddetsvenskefolketselvgripeledelsen.Denliggernaïhendenepåden
svenskeoverklassen. ⁵⁴Manseraltsåatunionskonfliktenblirsettiforholdtil
demokratiproblematikkeniSverige.Konfliktenblirsetti etklasseogdemokratiperspektiv.
DetmanglendedemokratietiSverigeerdetsomforhindrerenlikestillingiunionen.Den
svenskeoverklassenerdetsomlagerproblemer.Detvilleværtannerledeshvis
arbeiderklassensattmedmakten.

ISocial -Demokratenden14ogden16februar diskuterese nkommentarartikkelfra
Aftonbladetsomlurerpåomdetermuligfor nordmenneneåsioppunionenensidig.Social -
Demokratenssvarerattdetteselvsagterennasjonalrettfor nordmennene.Sosialdemokratene
harimidle rtididet lengstehåpetatdethellerkankommetilenlikestillingiunionen.Avisen
understrekeratnordmenneneselvsagtenasjonalerrettigheterblirkrenket,slikdeternå.Det
understrekesatBöstromsudugeligepolitikkharansvaret.

Iavis enfor den16februarstårdetogsåreferertfraendemonstrasjonsomfantstedi
Göteborg.Dettevarførstog fremstendemokratidemonstrasjon,dermanetterlyste
stemmerett.Samtidigrastemanmotkongenogførstekammeretsfarligepolitikki
konsulatsaken.Hersomandrestederknyttermalaltså sinegendemokratikampsammenmed
unionsproblematikken.

NyTidsperspektivpåunionenførlandsmøte

Ienlederartikkelden13.januarundertittelenunionskrisen,taravisenoppvhademenerer
detviktigeidenekonflikten.Ibegynnelsenavartikkelentardeikke,somBrantingiSocial -

---

⁵²SvenskeSocial -Demokraten,24.01.05.

⁵³SvenskeSocial -Demokraten,10.02.05.

Demokraten, stilling til hvem av partenes som har rett i konflikten. Deserut til å gi begge sider litt rett. Desvenske myndigheters handlinger blir forklart med at det var nødvendig å ha en slagssuspensjonsrett over norske konsulter. Dette var viktig fordi utenriksledelsen måtte fungere enhetlig. Avisen tilføyer at ikke alle opplysninger foreligger i saken. Enn å kande det kommet flere opplysninger som kan gjøre det lettere å komme med en vurdering. Av den grunner det fortidlig å trekkne en skarp konklusjon. Til slutt i artikkelen kommer en avsluttende kommentar. Spørsmålet villes ikke kun løst ved å se på hva som har hatt demokrati i stedet for fåtals velde i Sverige. Det ofolkene hadde sikkert da kunne bli tenige seg imellom i forhandlingene, hevder avisen

Den 14 januar refereres en artikkel fra norske Social - Demokraten.⁵⁵ Der blir det sagt at det kan bli aktuelt å oppløse unionen. Vi forventer tilfelle støtte fra det demokratiske Sverige, heter det.

Den februar står det referert en heldelttale av den svenske sosialdemokratiske og liberale presse. Man legger derskylden på bruddet i konsulatforhandlingen på det sittende regimet. Deter det manglende demokrati i Sverige og styring til overklassens som harskylden.

I avisen 10 februar er det en lederartikkel under tittelen ”En nordisk republikk!” Artikkelen oppsummerer hva som etter journalistens mening er feil med samfunnet. Deter streikebryter forkjemperne, stemmerettsmotstanderne, militærvennene, som harskylden for densituasjon ender i rikene befinner seg i. Det oppfordres til å kaste dynasti til side. Man bør opprette en nordisk republikk i stede. Tirsdag den 14 februar refereres et demonstrasjonsmøte i regi av arbeiderpartiet i Göteborg. Talerne på dette møtet ser en sammenheng mellom desvenske arbeidernes strid for reformer og nordmennenes krav i unionskonflikten. Overklassens undertrykkingspolitikk fås uttrykk på to måter. Både i undertrykkingen overfor Norge og mot det svenske folket. Møtet munnretten resolusjon som artilerdeforen forfatningsrevisjon. Resolusjonen artilerdeforen republikansk statsform i Sverige. På møtet fremheves det gang på gang at densvenske overklassens styring har vanskeliggjort forholdet mellom det obroderfolkene⁵⁶

Densvenske partikongressen i februar

---

⁵⁴ Sammest. ed.

⁵⁵ Svenske Ny Tid 14.02.05.

Detersålangtjegkanse,trukketoforskjelligeslutningeromdengrunnleggende konflikten i unionsspørsmålet på dettelandsmøte. Detenesyneterf remlagtav Frank Rossvoll i en hovedoppgave i historie.⁵⁷ Han peker på at den norske representantene ikke ba om støtte til oppløsning av unionen. Landsmøtets resolusjon i unionsspørsmålet var en moderat resolusjon. I resolusjonengapartiet bare uttrykk for at de ville støtte den norske siden i unionskonflikten. Til dette kan man spørre. Hvorfor kom de ikke fram til en uttalelse som kort og godt tok sikte på en unionsoppløsning?

Rossvoll mener dette kan forklares med at den norske representantene ønsket en slik begrenset uttalelse. Han begrunner dette med at de ønsket å stå samlet i sin politikk med resten av partiene i Norge. Dette blir forklart med at resten av partiene i Norge da sto for et slikt standpunkt. Det kan godt være at det var slik, men endet ser ikke ut som han underbygger denne påstanden med noe i kildegrunnet. Man kan jo dessuten også tenke seg andre grunnertil at nordmennene valgte å komme med ganske moderate krav i Sverige.

Det kan være andre grunnertil at de ikke ba om støtte fra SAP til oppløsning av unionen. Det kan ha vært en strategi fra den norske delegasjonen på partikongressen om å tonene ned nasjonale tematikken ved konflikten. Det kunne man oppnå ved å begrense seg til å be om støtte til å gjennomføre konsulatsaken. Alternativet ville være å be om støtte til en politikk som tok sikte på unionsoppløsning. Den norske arbeiderpartifolkene kan hate nettopp et slikt direkte krav kunne ha virket provoserende.

Et slikt krav kunne lett bli oppfattet som en form for nasjonalisme. Dette kunne igjen føre til at de svenske sosialistene valgte å forholde seg nøytrale til spørsmålet. Sosialdemokratene hadde, som nevnt i innledningen, et ambivalent forhold til nasjonalisme.

Det finnes eksempler på både fra partiene i historien til DNA og SAP på at sosialdemokratene hadde valgt å stille seg nøytrale til unionskonflikten. De gangene dette hadde skjedd var man kommet opp i en prinsippdebatt om forholdet til det nasjonale spørsmål.

Carl Jeppesen hadde i 1892 startet en agitasjon for å få med partiet på en linje som tok sikte på unionsoppløsning. De gangen møtte dette motbør fra sosialdemokratene i Bergen. De mente at unionskranglen var en borgerlig sak som ikke angikk arbeiderklassen.⁵⁸ Det norske arbeiderpartiet er jo tradisjonelt blitt regnet som et parti med spesielle bånd til partiet Venstre og dermed mer åpent for nasjonalistiske strømninger enn andre partier. Likevel ser vi at dette partiet måtte endring i unionspolitikken i 1892 begrunnes ut fra den

---

⁵⁶Svenske Ny Tid, 16.02.05.

⁵⁷Rossvoll (1951:83)

⁵⁸Rossvoll (1951:19)

sosialdemokratisketenkemåten. Argumentet for å gå inn på en sånn politikk var kort og godt at spørsmålet tok for mye oppmerksomhet i den daglige striden. På den måten kom spørsmålet som var viktigere for arbeiderklassen mer i bakgrunnen. Man forsvarer ikke politikken ut fra nasjonale motiver, men ut fra argumentet om at unions sakensattede reelle samfunnskonflikten, klassekampen i skyggen. ⁵⁹ Det er også mulig å nevne liknende eksempler fra det svenske arbeiderpartiet.

Idet svenske arbeiderparti hadde det på 1890-tallet vært en tradisjon for et annett syn på unionen enn det Branting sto for. ⁶⁰ Det er viktigste lederne var i denne perioden, Hjalmar Branting, Axel Danielsson og Fredrik Sterky. ⁶¹ På begynnelsen av tallet hadde Branting vært den eneste av disse tre som støttet DNA og det norske Venstres syn på unionen. Han hevdet den gang at man burde ta sikte på en unionsoppløsning. ⁶² Fredrik Sterky som var redaktør for Ny Tid, støttet i 1892 det norske kravet om egne konsulater og bevegelsesfrihet innenfor unionen. Han støttet imidlertid ikke, slik som Branting, en politikk som gikk inn for oppløsning av unionen. I 1892 gikk han foreksempel ut i en artikkel der han sa at han ikke kunne forstå vilkennene som støttet DNA og det norske kravet om egne konsulater og bevegelsesfrihet innenfor unionen. ⁶³ En frykt for å møte slike holdninger på den svenske partikongressen kan altså være et motiv for at nordmennene valgte å tone ned sine krav i møtet med svenske sosialdemokrater. Det bør være rimelig å anta at man visste hvor følelsesbetont samarbeidsbevegelsen kunne være når det gjaldt spørsmål som hadde med nasjonalisme å gjøre. Et krav om støtte til et eksplisitt formulert nasjonalistisk krav, kunne hvis det var feil formulert lett kunne møte motstand. Særlig hos de sosialdemokratenes som vektla den delen av den marxistiske ideologien som fremhevet arbeiderklassens fremmedhet i den borgerlige staten. Hos slike mer ortodokse sosialister, ville et åpent krav om støtte til en nasjonalsak virke provoserende.

Det andre perspektivet, når det gjelder fortolkning av uenigheten om unions spørsmål på den svenske partikongressen i 1905, blir hevdet av Evert Vedung. ⁶⁴ Vedung mener at Branting i 1905 under unionskonflikten representerte en unionsbevarende holdning. Han analyserer SAP-debatten på partikongressen i 1905 ut fra at det var to hovedfraksjoner i partiet. Den ene fløy ville ha unionsoppløsning, den andre fløy med Branting i spissen ønsket å begrense landsmøtet til et vedtak om støtte til den norske siden i konflikten. De håpet

---

⁵⁹Lange(1937:139)

⁶⁰Nordström(1941:17)

⁶¹Bäckström(1958:276 -283)

⁶²Bäckström(1958:336)

⁶³Nordström,G.Hilding(1939:96)

på utvikling av unioner i Norge ville få en likestilt status med Sverige. Dette ser Vedung som en del av det store mønstre han finner ved å studere unionsdebatten i svenske og norske aviser i 1905. Det går i korthet ut på at en del av venstresiden var tilhengere av å bevare unionen. Dynamikken i unionsfellesskapet gjorde at Norges konflikter med kongemakten bidro til å drive fram reformer også innenfor det svenske samfunnet. Derfor så venstresiden fordelene ved unionen.⁶⁵

Det å forklare Brantings opprettelse på det tross av at det var en del av venstresiden som var tilhengere av å bevare unionen, virker likevel noe underlig når man ser på historikken i Brantings unionspolitiske engasjement. I en artikkel i det sosialdemokratiske intellektuelle tidsskriftet *Tiden* fra 1941, trekker G. Hilding Nordström opp linjene i Brantings engasjement i forhold til Norges stilling i unionen på 1890-tallet. Det kommer her fram at Branting flere ganger ifaserte av unionskonfliktens åpenbare løsning av unionens som det beste alternativet.⁶⁶

Vedung underbygges også teorien om at å hevde at særlig avisen *Social-Demokraten* sterkt framhevet at det internasjonale perspektivet var et viktig argument for å bevare unionen.⁶⁷ I den forbindelse bygger hans såvidt jeg kan se på artikler, den første i den svenske *Social-Demokraten* 6. februar. Den andre stopp på trykk den 7. mars. Begge artiklene framhevet perspektivet om at små land på grunn av historien evolusjonistisk vil bevege seg i retning av større statsenheter. Unionen ble altså forsvart ut fra dette argumentet.⁶⁸ Dette blir av Vedung sett som representativt for linjen i avisen *Social-Demokraten* dette året. I Vedungs framstilling blir dette et led i den argumentasjonen om at Branting, som var redaktør, sterkt foretønske om bevaring av unionen. Når vi leser av avisens svenske *Social-Demokraten* for de første tre månedene av 1905 syns imidlertid de kningen av unionssaken å bære preg av et større mangfold enn det Vedung legger opp til.

Det er kanskje særlig interessant å se på hvordan synet på unionens betydning såvære i forkant av partikongressen. Erik Hedens artikkel den 7. mars kommer på trykk etter partikongressen. Dette er den ene av de to artiklene Vedung bygger på i sin antagelse om en gjennomgående unionsvennlig linje i avisen *Social-Demokraten*. Det kan nok ha betydning at den artikkelen som hevder et slikt syn kommer på trykk akkurat da. Sett på bakgrunn av hva som ble utfallet av

---

⁶⁴Vedung, (1971:209 -210).

⁶⁵Vedung (1971:255)

⁶⁶Nordström (1941:foreksempels.92 og S.96)

⁶⁷Vedung (1971:214)

⁶⁸Vedung (1971:214)

diskusjonen på partikongressen, er det forsåvidt ikke artat partiet ønsket å befestesamlingen rundt resolusjonen fra kongressen ved å sette på trykk denne artikkelen.

Artikkelene kanskje mer et tegn på det, enn et symptom på Brantings angivelige unionsvennlighet. I tillegg kan man legge merket til allerede dagen etter, den 8. mars kommer det en liten kommentar i artikkelen om unionskonflikten på trykk. Denne nevnes ikke av Vedung. I denne understrekes det at det svenske partilandsmøtet har forpliktet seg til å støtte den norske kravene i unionskonflikt til sinitterste konsekvens. ⁶⁹Med andre ord, det minnes fra redaksjonen i den gamle avisen om at man faktisk klarer over at en unionsoppløsning kan bli utgangen på konflikten. Man er fullt ut redd for å støtte dette hvis det blir aktuelt. Når visere på debatten før partikongressen, finner vi ellers at det er vanskelig å finne noen entydige holdninger for eller mot unionen. Det at synspunktene varierer, viser kanskje bare at Branting førte en nokså åpen redaksjonell linje. Han lot kanskje rett og slett forskjellige synspunkt komme til orde i debatten. Hvis det var tilfelle blir det problematisk å gjøre slik Vedung gjør, å bruke en bestemt artikkelserie som argument for at miljøet rundt Social - Demokraten sto for et spesielt unionsvennlig syn.

Ut fra andre artikler som stoppe på trykk i periodene er det vanskelig å trekke en konklusjon om spesielt entydige unionsvennlige stemninger i miljøet rundt den svenske Social - Demokraten. Den 8. februar står et leserinnlegg på trykk som artikkel for at unionsoppløsningen den beste utveien, skrevet av Fredrik Ström. Det må imidlertid legges til her, at redaksjonen presiserer at denne uttalelsen ikke gjør krav på å være noe annet enn en personlig uttalelse ⁷⁰

I en kommentar i artikkelen skrevet den 9. februar reflekterer avisen nokså åpent om fordelene og bakdelene ved en unionsoppløsning, uten at redaksjonen selv tar noen bestemt stilling i spørsmålet. ⁷¹Den 10. februar har Branting skrevet en artikkel der han analyserer nordmennenes grunner for å bryte forhandlingene. ⁷²Han virker i denne artikkelen nokså åpen for at en oppløsning av unionen nå kan bli tilfallet. Hans er ikke noe om hvorvidt hans selv synes dette er godt eller dårlig. ⁷³I avisens samme dag kommer en artikkel på trykk som stiller seg spørrende til om hvorvidt det er noe håp om å bevare unionen. I slutten av artikkelen kommer det riktignok fram at redaksjonen helst vil bevare unionen, men det forutsetter at det demokratiske Sverige får komme til orde.

⁶⁹Svenske Social -Demokraten, 08.02.05.

⁷⁰Svenske Social -Demokraten, .08.02.05.

⁷¹Svenske Social -Demokraten, 09.02.05.

⁷²Svenske Social -Demokraten, 10.02.05.

Den 14 februar tar avisen opp en artikkel av Aftenbladet. Denne artikkelen går ut ifra at nordmennene nå vil sette i gang unionoppløsning. I sin motstand mot dette, tviler Aftenbladet på at nordmennene har rettet til å ensidig oppløse unionen. I kommentaren til svenske Social -Demokraten nevnes det at desom Aftenbladet nok kan se fordel ved den fortsatt bevaring av unionen. De legger imidlertid til en kommentar der deslår fast at det vil være aktuelt for sosialdemokraten å nekte nordmennene deres rett til å oppløse unionen. Hvis nordmennene virkelig ønsker å oppløse unionen, da vil det være feil å sette noen hinder i veien for det. ⁷⁴ I tillegg til dette kommer det i februar noen rent opplysende artikler, som informerer om debatten i Stortinget og i den norske avisene. Her blir det lagt vekt på å vise hvilke argumenter nordmennene lar til grunn både for sitt brudd i forhandlingene, og for sitt ønske om en unionsoppløsning. ⁷⁵ Det virker altså som avisen Social -Demokraten virket mer åpent til spørsmålet om bevaring eller oppløsning av unionen enn det Vedung synes å mene. Det er riktig nok slik at man av og til ser at redaksjonen og Brantings sier de priensipielt setter foren fortsatt bevaring av unionen. Der det nevnes står det i sammenheng med at problemene i konsulsaken blir diskutert. I disse artiklene blir det ofte nevnt samtidig at nordmennene har all rett til å bryte unionen. Vi finner heller ingen artikler i avisen i forkant av partikongressens omharsom hovedformål å argumentere for verdien ved den fortsatt bevart unionslik som Hedens artikkel har. Når det er sagt, Vedung mener at det fantes unionsvennlige stemninger hos en gruppe delegater på SAPs partikongress. Dette er jeg fullstendig enig i. Jeg er bare noe uenig i hans vurdering av Brantings ståsted.

Vedung velger å dele debatten på partikongressen om unionsspørsmålet inn i to hovedleire. Begge leire er foren støttet til den norske siden i unionskonflikten. De deler seg på spørsmålet om hvorvidt man skal vedta kravet om unionsoppløsning som en del av den støtten. To grupper synes riktig nok å være de viktigste, det er det ofraksjonenes som diskuterer om hvorvidt man skal hameden formulering om unionsoppløsning eller bare begrense seg til en støtte til norskside i konflikten. Entredje gruppe som Vedung nevner, mensom ikke framhevess spesielt, er desom konsekvent motstandere av å støtte norskside i unionskonflikten. De var motstandere, enten på grunn av dårlige skjulte patriotiske argumenter, eller fordi de isin oppfatning av forholdet til nasjonalismes ådetsom riktig å

---

⁷⁴ Sven ske Social -Demokraten, 14.02.05.

⁷⁵ Seforeksempel: Svenske S.D. 13.02.05. Hergjeng isentale av Nansen i unions saken som stiller seg åpent til en oppløsning. I svenske S.D. 09.02.05. Den norske regjeringens unionsprogram utførliggjengitt. Se også intervju med Sigurd Ibsen, der han argumenterer for at det nå går mot en unionsoppløsning. Svenske S.D. 05.04.02.

stille seg utenfor unionstriden. Slike holdninger hadde merkbart vært frammetidligere når Branting hadde prøvd å få med seg partiets støtte til Norge. ⁷⁶

Den kan være at Brantings strategi på partikongressen i 1905 ikke var et uttrykk for ønske om å holde Norge innenfor unionen av hensyn til dynamikken for politiskere ⁷⁶ former, slik Vedung mener. Forslaget kan istede ha vært et uttrykk for et kompromissforslag fra Brantings side. Branting hadde med bakgrunn i sitt lange engasjement i unionskonflikten sannsynligvis et sterkt ønske om å få med seg det svenske partiets støtte for den norske siden i unionskonfliktendette året. Forhåndet hadde vært likegyldig om den støtten ble gitt i form av en uttalt støtte til unionsoppløsning eller om støtten ble mer moderat formulert. Hovedsaken må for Branting ha vært å unngå en gjentagelse av det som skjedde blant annet i 1892, hvor mye av partistemmingen gikk i mot engasjement i unionsaken. Her er det på sin plass å trekke inn viktigheten av den sosialdemokratiske tenkemåten rundt nasjonalisme.

Mankanten kesse gatetkr ⁷⁶ avrett framstøttet til norske side i unionskonflikten kunne angripes ut fra argumenter om at det var feil for internasjonalt sosialdemokrater å blandeseg direkte inn i et slikt borgerlig spørsmål. Hvis Branting hadde tatt til orde for et slikt standpunkt hadde han fått to grupper mot seg. Den gruppen som var villig til å støtte norsk side i konflikten mens omvart tilhengere av unionen ville antakeligvis ha gått mot forslaget. Det samme villedes om på kongressen mente at unionsspørsmålet ikke var en ensak for arbeiderbevegelsen i det hele tatt. Det kan derfor tenkes at Branting avtaktiske grunnertonet ned spørsmålet om oppløsning av unionen for å få med seg flertallet. I det svenske arbeiderpartiet hadde det som nevnt vært en tradisjon for et ⁷⁶ et syn på unionen og den det Branting sto for. ⁷⁷

Branting må ha kjent til tenkemåten rundt det nasjonale spørsmål hos sosialdemokratene. Av den grunn kan han bevisst ha gitt sitte get forslagen rundt reform. På den måten vil den

---

⁷⁶Nordenström (1941) På side 93 nevnes motstanden fra August Palm i 1892 mot å bringe unionen på dagsorden for arbeiderklassen. På side 96 omtales Sterkys motstand mot Brantings politikk i 92. Under oppsummeringen kommer det også fram opplysninger, side 336 og 344. (Sidehenvisningene forholder seg til den innbundete årsutgaven av tidsskriftet.)

⁷⁷Nordenström, G. Hilding (1941: 17)

ikke bli møtt med motstand fra de innenfor partiet som framhevet det marxistiske ortodokse verdigrunnlaget

I minlesning av debatten på partikongressen, vil jeg derfor legge vekt på hvordan sosialdemokratisk tenkemåte i nasjonalismespilte en rolle i hvordan saken ble retoriske lagt fram. På mange måter kan man si at både den norske delegasjonen og Branting gir et skoleeksempel på hvordan man setter den norske nasjonale kravene i unionen innen forståelsesrammen som var typisk for hvordan man forholdt seg til den nasjonale spørsmål innenfor det sosialdemokratiske miljøet.⁷⁸

Det virker på meg som skillerpunktet i debatten ikke før stog fremst gikk på bevaring eller ikke bevaring av unionen, men på hvordan Branting greide å motivere landsmøtet for en gasjementi spørsmål som på mange måter kunne synes uvedkommende for sosialdemokratiet

Prinsippdebatten i unionsspørsmålet

Alfred Eriksen holdt førsteinnlegget på kongressen. Måten han la fram saken på viser på samme måte som hans avisartikkel i svenske Social -Demokraten i januar, at han la vekt på å forklare den norske uavhengighetsbestrebelsene i forhold til den sosialdemokratiske tenkemåten. Det dreide seg om å bringe inn den sosialistiske tenkemåten i forhold til nasjonalismesomet argument i diskusjonen. Italen ble et stort grad lagt vekt på å se den norske unionspolitikken i forhold til Sverige i forhold til perspektivet om demokrati. Eriksen la vekt på at den norske grunnloven var direkte inspirert av ideer fra den franske revolusjonen. Videre hadde uavhengighetsbestrebelsene som hadde foregått fra 1814 av i forhold til den svenske statsmakten vært en kamp om å forsvare og forsterke grunnlaget i den grunnloven. I begynnelsen hadde kampen vært ført mellom progressive folkelige elementer mot en allianse av norsk embetsoverklasse og den svenske kongemakten. Deretter, når Venstre hadde skjøvet embetsmannstatens makt til side, hadde dette blitt rettet av de unionelle stridighetene. Eriksen betonet derfor sterkt i talen sin, at Norges kamp for selvstendighet var endel av den almenne streben for demokrati og progresjon i sivilisasjonen. Det ble også vekt lagt på striden i varene over og under klassestrid. Den svenske statsmakt representerte overklassen og kongemakten. Eriksen kom inn på at dette var en nasjonalstrid, men betonet sterkt at den var rettferdig, fordi den hadde sammenheng med ethvert folks streben for

---

⁷⁸Jamfør James Jolls beskrivelse av debatten om den nasjonale på den annen internasjonales kongresser (Joll: 118-125)

demokratiog selvstyre. Han understreket at nordmennene idennes sammenhengstøsterk på dissekravene, ikke fordi de varsjåvinister, men fordi dette var en rettferdigsak. Hans avidere at det nå ikke gjaldt støtte til unionsoppløsning, men at det var kravet om konsulatvesendet gjaldt.⁷⁹

Det neste innlegget av betydning ble holdt av Hjalmar Branting. Han vektla også demokratiperspektivet i stor grad i sin tale. Han begynte talen med å påpeke at det norske demokrati hadde et raskt tempo i sin utvikling. De unionelle konflikten måtte bli sett i lys av det. Hadde bare demokrati i Sverige vært likt erask til å utvikle seg, kunne man i dag ha hatt en virkelig union. Han uttalte at det var englede at den norske sosialdemokratene ikke gikk inn i denne kampen alene for kampen segenskyld, men at de først og fremst var motivert av unionsstriden i veien for demokratiets fremgang. Det var derfor dette spørsmålet nå måtte utav verden. Deretter kunne den norske sosialdemokraten etafattidestoresosiale spørsmålene. Disse spørsmålene var fattigdommen og kapitalismens avskaffelse. Branting nevnte også at unionsoppløsning ikke var det kravets som nå stop på dagsorden. Foreløpig dreide det seg først og fremst om å støtte Norges legitimerett til å ordnes i en egne anliggende. Til slutt sa Branting at han så det som et faktum at densvenskenasjonens åpning med andre øyne enn den norske. Man mått ikke være blind for dette, men at det med betraktningen.

Manser her at det ble fremhevet på hvilken måte konsulatsaken kunne sees i sammenheng med dets sosiale demokratens åpning som de viktigste konflikten i samfunnet. Det var kampen om demokratiet, og kampen mot overklassen. Det nasjonale aspektet ble tonet ned. Som jeg har argumentert for tidligere er kan det være at Branting i likhet med Eriksen valgte å tone ned det nasjonalistiske aspektet ved konflikten. Det kunne hangjøre ved å fremheve at det nå ikke gjaldt støtte til unionsoppløsning. Han avsluttet innlegget med å si at han mente å se en sterk mentalitet for unionen innad i Sverige

Neste taler var Värner Rydén hang uttrykk for et sterkt unionsvennlig synspunkt.⁸⁰ Han henviste blant annet til at naturen hadde gjort det oladenet i en naturlig enhet. Han nevnte også verdien av å stå sammen på grunn av trusselen fra Russland. Samtidig gikk han sterkt inn for Brantings forslag, og henvendte seg til den norske delegatene. Han bade om å gi beskjed til partiet i Norge om at desvenskesosialdemokratenestofullstendig på deres side. Han brukte også gjennomgående densammeklassekampanalysensom de foregående talerne hadde brukt

⁷⁹Protokollen fra SAPs partikongress, side 52 - 53. (AA)

⁸⁰Samsted, side 53.

for å forklare konflikten. Frihetlikhet og broderskap innenfor unionen var målet. Det var den svenske overklassens undertrykkelse som forhindret dette. Hangjente tok også formulering til Eriksen og Branting om at det nå ikke gjaldt kravet om unionsoppløsning, men at det var konsulatloven som stopp på dagsorden.⁸¹ Konsulatloven måtte ut av verden, deretter kunne svenske og norske sosialdemokrater ta fatt i viktigere spørsmål.⁸²

Viser et eksempel som kan tale for at, det tidligere nevnte, antagelsen om at Brantings forslag om støtte til den norske siden i konflikten kan ha vært formelt ut fra strategiske hensyn. Det kan ha vært uttrykk for en strategi om å få med seg flertallet i partiet. Vikani, hvert fall slå fast, at to av disse retalene har et fullstendig forskjellig syn på unionen. Jeg tenker da på Verner Ryden og Alfred Eriksen. Den ene er tilhenger av unionen, den andre er det ikke. Her framstår de i midlertidsomenige, takket være analysen av problemene i konflikten. De kan også være enige om at takket være den åpne formuleringen rundt støtte til Inorsk side i unionskonflikten. Analysen har de felles alle tre, konflikten blir gjennomgående forstått som en klasse og demokratisk konflikt. Den blir ikke forklart som en nasjonal interessekonflikt. Formuleringen om støtte til norske side i unionskonflikten er i tillegg til om det skal bli unionsoppløsning eller ikke. Dermed unngår man å bli enige om dette spørsmålet. Man kan samles i en felles erklæring. Dette kan man gjøre, på tross av at man er enige om helt sentrale aspekter i den saken. Etter at Ryden hadde tatt, avsluttet Magnus Nilssen med etalesom ikke utgjorde noe debatt innlegg, mens om lave ktpå tross av svenske og nordmenns synes å være enige i den saken. Han forsikret på ny, i likhet med Eriksen at det ikke var unionsoppløsning, men støttet til gjennomføring av konsulatsakens stopp på dagsorden.⁸³

Unionsdebatten fortsatte nest dag med et innlegg av Chr. Lindley hantalt til fordel for unionsoppløsning. Han kom i begynnelsen av talens inn i med en interessant uttalelse som kan underbygge antagelsen om at Branting egentlig var foren politikk som sikter på direkte unionsoppløsning.

Talaren påpekte at det var svært for hr. Branting med sin stilling at å framføre sin standpunkt fullt og klart. Men kongressen og parti pressen bærer arbeidet for

---

⁸¹Zeth Höglund giren karakteristikk av Ryden i en erindringsbok. Han regner Rydens om en liberale med mange gode saker, men han var i en typisk sosialist. Höglund (1951:71)

⁸²Idag virker det merkelig at nå end dette året ville forsvareren norske kaksjon politikk med henblikk på å bevare unionen. Vedung viser i midlertid at dette var en vanlig tanken i det sosialdemokratiske og venstre liberale miljøet i Sverige. Man trodde unionen kunne bevares på tross av sanksjon av konsulatloven. Vedung (1971:245)

⁸³Protokollen fra SAPs partikongress. Side 54.

klara, radikalalinjer. Deter är alltför klart att helt platonisk tal för Norges rett
til selvstendighet. d. Nej, vi bærer i foran ørrmännene i positiv standpunkt. 84

Denne uttalelsen kan tilsynelatend tolkes i begretninger. Lindleys hentydning til at
Brantingegentligheden er et standpunkt kan for så vidt, likegodt tyde på at han egentlig er
motstander av en støtte til norske side i unionskonflikten, som at han egentlig er tilhenger av en
mer radikal uttalelse fra dens svenske parti kongressens side. På den annen side, når vi ser på
historikken i Brantings unions politiske engasjementer dettes svært lite sannsynlig. 85 Da
gjengstår det bare et alternativ. Lindleys uttalelse tyder sannsynligvis på at Brantingegentlig
var foren mer radikal uttalelse i unions saken, enn det hang i kinn for på landsmøte.
Uttalelsen til Lindley kan styrke antagelsen om at Branting gikk inn for en strategi som tok
sikte på å samle uenighetene i partiet i unions spørsmålet bak et forslagsomikketokstilling
forellermot unionen .

Forslaget var såpass romslig og harmløst formulert at det kunne bli samling rundt det. Det
ville, slik det var formulert, likevel tjenes om støtte til den norske siden i unionskonflikten.
Samtidig ville man sikre seg at den norske og svenske sosialdemokrat enestøt samlet.
Neste innleggsom ble holdt av Pär Axelsson argumenterte for et standpunkt som
tok sikte på bevaring av unionen. 86 Han trakk inn antirevisjonisme i debatten i den
svenske arbeiderbevegelsen for å underbygge sin påstand om at samarbeid med sikte
på en bevaring av unionen var det riktige. 87 Den antirevisjonisme i debatten hans sikte til
ermuligvis den debattens om nevnes i partii historisk litteratur mellom det viktigste
lederne på 90 tallet, Sterky, Danielsson og Branting. Danielsson var den av det som
mest utpreget i sin ideutvikling tilpasset seg revisjonismens kritikk av den ortodokse
marxismen. Dette førte til et opprør mot han på grunnplanet i partiet. Dette var
sannsynligvis en medvirkende årsak til at han ikke ble valgt inn i riksdagen til leggitil
Branting 88 Innlegget sittsa Axelsson, etter å ha nevnt de antirevisjonistiske

84 Samsted, side 57.

85 Jamfør, foreksempel, G. Hilding Nordenström (1941), eller Lange (1961).

86 Protokollen fra SAPs partikongress. Side 57. (AA)

87 Deter uklart fra sammenheng hva han mener. Han henviser til et tidligere debattinnlegg som tydeligvis
haddet at toppspørsmålet. I protokollen nevningen av de tidligere talerne om dette. Det kan jo eventuelt
hafalt ut. Protokoll referater er ikke ordrette gjengivelser av hva talerne faktisk sa. Protokollene er basert på det
referenten har skrevet ned. Han kan eventuelt ha utelatt å referere til denne uttalelsen.

88 I en av partii historiene framheves 1890 tallet partiiets som et tid med mange og viktige ideologiske strider. Det
bør legges til at bokabærer preg av å være skrevet fra et ståsted som da var ytterste venstreside i Sverige.
Forfatteren ligger vekst på Fredrik Sterky, Hjalmar Branting og Axel Danielsson var de viktigste lederne på
90 tallet. Det er alle i opposisjon til hverandre i viktige ideologiske spørsmål. Man var uenige om hvilke grad
det marxistiske verdigrunnlaget skulle få konsekvenser for den praktiske politikken. Bäckström (1958: 271 -294)
I et omfattende stort verk om den svenske sosialdemokratenes ideutvikling har Tingstenet
annet perspektiv. Hanser hele utviklingen fra 1890 og fram til omkring 1900 som en prosess der mang
radvis

bestrebelsene, at sosialdemokratene førde avgjørsitt standpunkt, burde vurdere om en unionsoppløsning er ønskelig. Det er hertydelig at han henstilte til kongressen om nok engang å revurdere hvordan man ser unionsspørsmålet i forhold til den sosialdemokratiske ideologien. Det ser ut som han segen oppfatning var at den støttet til den norske siden i unionskonflikten var i strid med det internasjonale iskeperspektivet i den sosialdemokratiske tenkemåten. Henvisningene til de antirevisjonistiske bestrebelsene på 1890-tallet synes derfor å være en underforstått advarsel. Partikongressen burde ta seg i vare så man ikke glir ut i en revisjonistisk politikk igjen. Dette villemangjørehvis man vedtok en politikk som tok sikte på en unionsoppløsning. Han argumenterte også med at nordmenn og svensker er et folk, som det var fornuftig å se på som en enhet. Denne enheten var det fornuftig å bevare på grunn av de nlatent trusselen om et overfall fra stormaktene. Dette innlegget viser nok også betydningen av forsvar sine argumenter i forhold til den sosialdemokratiske tenkemåten. Han prøver ved hjelp av sin kontekstualisering av unionsspørsmålet i forhold til den sosialdemokratiske tenkemåten, å vise at dette ikke er riktig sosialdemokratisk politikk. Ved at han hentet det til oppgjøret med revisjonismen, viste han at han mente det ville være feil å kalle sosialdemokratisk politikk å gienalt for vidtgående støtte til norske side i unionskonflikten. Idet det tilfelle utgjorde dette hans tolkning av tenkemåten rundt nasjonalisme og internasjonalisme. Innlegget fikk imidlertid ingen respons i videre innlegg på kongressen. Vikander forkonkluderer med at dette forsøket på å reise et alternativt fortolkning av ideologiens betydning for stillingtagen i dette spørsmålet ble sjanseløst. Desominnledet debatten i dette spørsmålet Eriksen og Branting hadde gjort for godt grunnarbeid i måten de forklarte sin politikk i dette spørsmålet i forhold til tenkemåten i miljøet. Det kan tenkes, at dette hadde blitt

---

gå rovert i len marxismes omert til passet kritikken fra revisjonismen. Forfatteren ser likevel dette som en nokså ubevist prosess. Aktørene hadde ikke oversikt over delene i denne debatten, men argumenterte mer fraksaktisk. Målet var ikke å erstatte den klassiske marxismen med en reformert utgave. Dette kom til som et resultat, men det var ikke resultatet av en bevisst og langsiktig strategi.

Tingsten (1941:169-197)

Framstillingen til Tingsten viser først og fremst i diskusjonen mellom Branting og Daniellson. Fredrik Sterkys rolle blir ikke nevnt. Likheten mellom Branting og Daniellson i utvikling vektlegges. Det blir ikke framhevet at det faktisk sto mot hverandre i debatten på 90-tallet. De var uenige om hvor stor grad man skulle revidere det ortodokse verdigrunnlaget. Branting sto i så måte for det ortodokse standpunktet av det. Sterky, som ikke er spesielt stolengret til venstre. I artikkelen om Axel Danielsson i Arbeidernes leksikon kommer det fram endel opplysninger om hans politiske utvikling. Danielsson reformistiske utvikling på begynnelsen av 90-tallet gikk så langt at selv Branting måtte ta avstand fra han. Et opprør i partimiljøet i Malmø nevnes også. En gruppe i dette miljøet arbeidet for å hindre Danielsson å bli valgt inn til riksdagen. Dette førte til at Danielsson bare fikk 396 stemmer ved valget i 1897. Branting ble på sin side valgt inn som sosialdemokratens eneste representant. Det er sannsynligvis dette opprøret Pär Axelsson refererer til på partikongressen.

vanskeligerehviskravethaddeværtenmeruttalt,direktestøttetilnorsknasjonal uavhengighet.Dethaddedetitilfellevert,ompunktetomunionsoppløsninghadde værtmed ikravet.Dahaddedetværtlangtenklereforopposisjonellesomdenne delegaten,åangripepolitikkenvedhjelpavdensosialdemokratisketenkemåten.Idette tilfellevarhanimidlertidsjanseløsiåbryteigjennomdetvirkelighetsbildesomhadde etablertsegpåkongressen.Essensenavdettevirkelighetsbildeer,somnevnt,atdetteer enoverogunderklassekonfliktderdeterenprogressivoggodsosialdemokratiskakå støttedennorskesidenikonflikten.

NesteinnleggbleholdtavHinkeBergegren,de ttokogsåtilordeforenpolitikk som gikkinnforoppløsningavunionen.⁸⁹Bergegrenargumenterteforadetsvenske arbeiderpartietmeddennehandlingenvillevisenordmenneneatsvenskeneikkebareer etaristokratiskfolksombedriverundertrykkelsespolitikk.Hanavsluttetinnleggetmedå fastslåatnordmennenederettervilgåovertilrepublikkensomstyreform.Detteutløste storapplauspåpartikongressen.

InnleggettilBergegrenviserathanogsåbegrunnetsittstandpunktientenkemåtesomå fors egunionskonfliktensomenklassekonfliktmerennsomennasjonalkonflikt.Detat hanfremheveratrepublikkenvilbliresultatetsynesogsååhabetydning.Dettebidrartil åunderstrekeathanforstårNorgesunionsstridsomendelavdenallmenne progressivestridentfordemokratiogframskritt.Medandreord,enstillingtakenfor unionsoppløsningkanforsvaresmedatdeteripaktmedsosialdemokratenes målsetningerforsamfunnet.

Deretterfølgerfiredebattinnleggsomallegårutpåatpartietskalta stillingfor unionsoppløsning.Samtligeforsvarerenstøttetilnorsksideikonfliktenutfraden forståelsensomEriksenogBrantinghaddesettkonfliktenilysav.Bergegrens framhevingavatresultatetkanblienrepublikkblirogsågjentattiaavfler eavdisse talerne.

EtterdissefiredebattinnleggenefikkmanetavAntAndersson,somargumenterteforat unionenikkevarnoearbeiderspørsmål.Hanargumenterteikkeforstandpunkteti forholdtildensosialdemokratisketenkemåten.Innleggethaddebare formavåværeen korterklæringderhanhevderdettestandpunktet.

Friis,Jakob(1934) *Arbeidernesleksikon*, bind2,side150.

⁸⁹ProtokollenfraSAPspartikongress.Side58.(AA)

Kata Dahlström tok så ordet. ⁹⁰Hun henvistes som mange foregående detaljer til konflikten som en over og underklassekonflikt, og at desvenske sosialdemokraterne vil gjøre det riktige i å støtte nordmennenes krav. Hun stilte seg åpent til om fremtidens samarbeid ville komme til å bli innenfor eller utenfor unionen. ⁹¹

Etter henne er det noens mål å innlegge som tok til orde for tilsvarende synspunkt, før August Palm holdt et innlegg i debatten. ⁹²Han hevdet i motsetning til den dominerende analysen på landsmøte, at unionsspørsmålet ikke var noe arbeidsspørsmål. Palm mente det var det som borgerlige partiene som blåser opp unionsspørsmålet. Han ventet at man ikke burde gå inn for en unionsoppløsning, men heller gå inn for en skandinavisk union. Til slutt beskrev han den norske kampanjen for å bli kvitt unionsmerket i flagget som en komisk affære. Underforstått ligger det her, at hans påstand om at norske initiativ til unionskonfliktens omstøpning er uønskede og nødvendige utslag av nasjonalisme. For øvrig sluttet han seg til Lundbergs resolusjonsforslag. Lundbergs resolusjonsforslag kom fram under en av detaljene jeg beskrev som fire innlegg til fordel for unionsoppløsning. Palm tok altså avstand fra Lundbergs argumenter om at unionsoppløsninger det beste, mens sluttet seg til det Lundberg mener kan bli et resultat av dette, en utvidelse av samarbeidet til et skandinavisk statsforbund. Viser her altså et nytt forsøk på å se på saken fra en annen forståelse av unionskonflikten enn den Branting og Eriksen har lagt opp til. Likhet med innlegget til Pär Axelsson beskrev han unionskonfliktens som et borgerlig anliggende, han understreket at det derfor ikke angikk arbeiderklassen.

Redaktøren til avisen Arbetet i Malmö holdt så et innlegg der han kritiserte Eriksen for sine uttalelser om at Norge ubetinget har rett til selvstendighet i alle mulige henseende innefor den bestående unionen. Hans til dette at, desvenske sosialdemokratenen ok skiller seg fra den norske iden måten å se på unionen. Vi anser her at begge parter må underkaste seg visse innskrenkninger for unionens skyld, sa han. IS verige finnes det innefor overklassen og bare der, understreker han, over høyhetstanker om unionen n. Vi erkjenner derfor nordmennenes krav om egne konsulter. Det er derfor kun spørsmålet om styring av utenriksledelsen som står. Han konkluderte med at den

---

⁹¹Protokollen fra SAPs partikongress, side 60. (AA)

⁹²Samstedt, side 60.

unionsoppløsning var det bestenå, fordi alle parter er blitt trøtte av disse spørsmålene som man ikke blir enige om.⁹³

Hansynliggjorde altså heren åpenbar uenighet med den norske siden i unionskonflikten. Ved tilslutt ånevne at man var uenige om ledelsen av utenriksledelsen, viste han at han var skeptisk til noen av nordmennenes krav i unionskonflikten. Han var altså ikke innenfor den forklaringsrammen som de fleste av dem som har forsvart norske side i unionskonflikten på kongressen. For han var det ikke en svarthvitt, over og under klassekonflikt, slik de fleste avtalerne hadde lagt opp til. For han var det også spørsmål om at nordmennene ikke vil akseptere at en union også innebærer at parten må underkaste seg visse innskrenkninger. Han valgte derfor å gå inn for en unionsoppløsning. Innlegget brøt altså med den dominerende oppfatningen på kongressen av at en støtte til norske side, er en progressiv sak i hjerte av hovedstriden for sosialdemokratiet. Det vil si, kampen for demokratiet og mot stand mot overklassens undertrykkelse. Innlegget ble likevel som Palmes, ikke noe direkte angrep på denne tenkemåten. Det gikk heller inn som en del av den debatten som den nettankegangen har satt opp rammen for på kongressen, foreller mot unionen.

Ut fra de videre innleggen på kongressens er man at Palm og Nilsson sine innvendinger mot tenkemåten rundt unionskonflikten ikke fikk noen videre reaksjoner på kongressen. Den setet alene redaktør Lindblad fra Gøteborg, valgte han å gå inn for forslaget til Branting. Hansa også at han isjelog hjerte er enig med Nilsson, men ment man bør stanse ved erklæringen gjennom støtte til konsulatlov. Det er vanskelig å si om det er en nøyaktighet i hans mening om at han er enig med Nilsson i hans analyse. Det kan være at han var enig i Nilsson sine innvendinger mot den dominerende tenkemåten på kongressen når det gjelder dette spørsmålet. Man kan ut fra dette tenke seg at han unngikk direkte konfrontasjon med den, fordi den tenkemåten ser ut til å ha hatt så sterkt grep om kongressen. Lindblads rolle som redaktør i Ny Tid om kringen måned senere kanyde på dette. I sin dekning av unionskonflikten viste han at, at han på et tidspunkt, så unionskonflikten på en annen måte enn Olav Kringen i norske Social-Demokraten og Branting i svenske Social-Demokraten. I denne fasen av unionskonflikten ble de uenige om et norsk utspill der man tok avstand fra den svenske kronprinsens forhandlingsforslag. Lindblad fordømte den norske sosialdemokratens støtte til dette som et utslag av sjovinisme. Branting og Kringen gikk deretter på sin side

---

⁹³ Sammenheng, side 60.

internasjonalisme. Måten dette ble gjort på var å tonene det nasjonalistiske aspektet ved unionskonflikten.

Debatten i avisene og på landsmøtet satte ikke den nasjonale motivene for den norske partens krav i sentrum. I stedet valgte man å betone de norske kravene helt som et ledd i en allmennstrid om demokratiet. I debatten på landsmøtet kan man også fastslå at denne betoningen fikk utslag på debatten. Desom argumenterte for å overbevise kongressen om å engasjere seg, unngikk å berøre det nasjonale aspektet ved konflikten. Det er ikke vanskelig å tenke seg at diskusjonen kan ha slått annerledes ut hvis Eriksen og Branting hadde uttalt seg klarere. I stedet for å argumentere forenlig for å støtte til den norske siden i konflikten, kunne de ha bedt om støtte til en unionsoppløsning. Vi kan se for oss to grupper som potensielt ville stått mot Branting og Eriksen, hvis de hadde lagt framsaken på den måten. Den ene gruppen er den delen av partiets omfang som støtter sosialdemokratiet og den måten ville stille seg kritisk til en foruttalt støtte til nasjonalistiske krav. Den andre gruppen kan vise for oss, ville være den sammensatte gruppen av folk som var for bevaring av unionen av mer patriotiske grunner. Måten å engasjere seg på og å tenke seg at noen ville sette seg mot et slikt krav på et annet grunnlag. Måten å tenke seg at mange delte oppfatningen som Vedung mener fantes blant liberale i Sverige.⁹⁴ Vedung nevner jo at deler av venstresiden og de liberale var unionsvennlige. De var det fordi de mente dynamikken i unionsfellesskapet ville føre til reformer i Sverige. Viser blant annet at Värner Rydens som var for bevaring av unionen havnet på Alfred Eriksens og Brantings side i diskusjonen. Årsaken til dette er å sannsynligvis hvordan Branting og Eriksen presenterte konflikten. Det ble skapt et solid flertall for at bevegelsen skulle engasjere seg for den norske siden i unionskonflikten. Dette flertallet ble imidlertid skapt med bakgrunn i at Branting og Eriksens forståelse av unionskonflikten fikk gjennomslag. I dette perspektivet var ikke unionskonflikten først og fremst en nasjonalstrid men en kamp for demokratiet.

---

⁹⁴Vedung, *Santale* om at deler av venstresiden så det som en fordel med unionen på grunn av dynamikken for gjennomføring av demokratisk reformer. Vedung (1971:255)

Kapittel 2: Forståelsen av unionskonfliktens satt under pressisvenske Ny Tid.

Dette kapitlet har tre formål. Jeg skal for det første vise hvordan den nøytrale nøythetspakten mellom de to arbeiderpartiene i en viss periode var utsett for press på grunn av endringer i unionskonflikten. I mars måned ble det uenighet mellom de sosialdemokratiske avisene om hvordan man skulle forholde seg til svenske forhandlings utspill. For det andre vil jeg vurdere hvordan norske Sosial Demokraten forholdt seg til den nasjonale vekkelser i Norge. Man hadde gått med i den nasjonale samlingen, men i redaksjonens kommentarer merker man en kritisk holdning mot nasjonalistisk tendens i Norge. Jeg har trent et målsetning med kapitlet. Jeg vil forsøke å vise at konflikten kanskje omholdning til unionskonflikten i svenske sosialdemokratiske kretser. Analysen av avisdebatten i denne perioden i Ny Tid viser at det ikke var like stor begeistring for unionskonflikten i dette miljøet. Det var tendens til å se annerledes på konflikten enn Hjalmar Branting i svenske Sosial Demokraten.

Dakronprinsens som stedfortreder for den svenske kronprinsen besøkte Kristiania i perioden 13. februar til 14. mars og sendte han et skriftlig tilspesialkomitee datert 28. februar. Dette var kronprinsens eget initiativ. I dette brevet la kronprinsen opp til å vurdere hele det svenske utenriksvesen gjennom nye forhandlinger. Dette skrevet førte til en lite debatt mellom de viktigste sosialdemokratiske avisene i Norge og Sverige. Svenske Ny Tid reagerte på en annen måte på kronprinsens skrive i norsk og svenske Sosial Demokraten. Ny Tid fordømte i det nordmennenes avvisning av kronprinsens skrive. Deså denne handlingen som et uttrykk for at nordmennene hadde kommet inn i en farlig sjåvinisme. En stund lå Ny Tidsperspektiv på unionskonfliktenganskenær det en minoritet på den svenske partikongressen hadde hevdet, at unionskonflikten var en sak uveleg og kommende for arbeiderklassen. Tiltross for at man altså tilsynelatende var helt enige om sin analyse av unionskonflikten på partikongressen, førte utviklingen i konflikten til forskjellige synspunkter innad i den svenske arbeiderbevegelsen bare få dager etter kongressen. Dette viser sårbarheten ved den nøytrale erklæringen man hadde kommet til. Analysen av situasjonen på kongressen hadde vært svært generell. Nå da unionskonfliktengikk inn i en ny fase, ble det opp til de sosialdemokratiske aktørene å fortolke på grunnlag av en skjønns vurdering, hva som ville være en riktig sosialdemokratisk politikk.

Norskeaviservar ikke interessert i utspillet fra kronprinsen, det ble oppfattet som utidig. I Norge var det enighet om at man ikke skulle gå inn i nye forhandlinger før konsulatsaken var sanksjonert fra svensk side.⁹⁵

Etter at forhandlingen mellom Norge og Sverige formelt sett ble avbrutt i begynnelsen av februar, satte Stortinget ned en spesialkomitee som skulle ta opp den videre unionspolitikkens tilvurdering.⁹⁶ Den 6. mars offentliggjorde spesialkomiteen et skriftlig forslag til handlingspolitikk langs den kortelovlinjens prinsipper. Spesialkomiteen avviste ganske snart utspillet til kronprinsen.

Norske Social -Demokraten

Den 2. mars gir norske Social -Demokraten en kommentar til kronprinsens skrift.⁹⁸ Artikkelen ironiserer over at kronprinsens henvendelse tyder på en manglende forståelse av hele unionskonflikten. I den forbindelse pekes det på at kronprinsen bryter med konstitusjonelle prinsipper ved å gå direkte inn i den konflikten med et utspill som privatmann. Avisens lærfastatformålet til kronprinsens er å bygge opp en stemning i Norge for unionen. Regenten forsøker å vise opinionen at han har en oppriktig vilje for å finne løsninger i konflikten. Artikkelen konkluderer med at det motsatte av hensikten vil bli oppnådd. Stemningen i befolkningen mot Bernadottene, vil bli styrket etter dette. Noendager etter, den 4. mars, gjengir avisens norske Ny Tids redaksjonelle kommentar til denne saken.⁹⁹ I denne artikkelen avvises utspillet til kronprinsen om forhandlinger av hele unionsspørsmålet på et bredt grunnlag. Kommentaren mener konsulatsaken må ordnes først, deretter kan man gå inn på den type av forhandlinger, og avgjøre om man skal oppløse eller revidere unionen. Det skrives videre, at man er i god forståelse med de svenske sosialdemokratene om at den korteste veien å velges.

---

⁹⁵Sars(209:237)

⁹⁶Sars(1909:220)

⁹⁷Sars(1909:221 -222.)

⁹⁸Norske Social -Demokraten, 02.03.05.

⁹⁹Norsk eSocial -Demokraten, 04.03.05.

NyTid

SvenskeNyTidkommenterer kronprinsens forslag til forhold til vilkerekasjoner det har fått i norske aviser. Selve forslaget står også på trykksammediavisen med det gis ingen isolert kommentar av skrevet for seg fra redaksjonens side.¹⁰⁰

Det er kanskje verdt å merke seg at den teksten, som gir inntrykk av å være et nøytralt referat av forskjellige utdrag fra norske og svenske presse, faktisk står under spalten "Før Dagen". Denne spalten, som fantes i både svenske Social -Demokraten og NyTid var vanligvis det sted hvor lederartikkelen sto.

Avisen viser, tilsynelatende ut fra et nøytralt ståsted, til hvilken irritasjon forslaget har ført til i den norske presse. I begynnelsen siteres Verdens Gang, denne avisen nevner at dette utspillet må betraktes som utspillet fra en privatmann uten konstitusjonell betydning.

Deretter refereres Morgenbladets kommentar. I den forbindelse retter NyTid oppmerksomheten mot en bestemt del av kommentarens omgjengsi avisen.

Rörande kronprinsens hänvisning til nyaförhandlingarskrifvertidningen: Det bordes synas som om Norges folk och Norges konung gemensamt inträse borde vara lika ifriga för att afvisa hvarjeförsök idenna riktning och chatten af dem skulle vara villig att upptaga förhandlingar med en regjering som behandlat oss på ett sådant sätt.¹⁰¹

Avisens forlatter så i sin presentasjon av saken i den borgerlige pressen. Spalten som bringer referater av norske kommentarer til kronprinsens skrevet, fortsetter så med å sitere en artikkel fra norske Social -Demokraten. Slik den opprinnelig sto i norske Social -Demokraten hadde den ikke noe å gjøre med debatten rundt kronprinsens henvendelse. Den artikkelens som blir sitert er heller ingen redaksjonell kommentar skrevet av avisens journalister.

Artikkelen hører til samme typesjanger som de tidligere nevnte artikkelen av Erik Heden i svenske Social -Demokraten.¹⁰² Det dreier seg om en artikkel som i svært generell form reflekterer over sosialdemokratenes forhold til det nasjonale.¹⁰³

Artikkelen stopper på trykk den 27. februar, altså flere dager før den nevnte kommentarene fra borgerlige aviser, og derfor også før skrevet til kronprinsen ble kommentert offentlig. Likevel velger altså redaksjonen i sin kommentar til den norske avisdebatten rundt dette skrevet, å ta utgangspunkt i denne artikkelen når den sosiale demokratiske pressen står på stedet skal kommenteres.

---

¹⁰⁰SvenskeNyTid, 03.03.05.

¹⁰¹Sammesteds.

¹⁰²Svenske Social -Demokraten, 07.03.05.

¹⁰³Norske Social -Demokraten, 27.02.05.

Tekstens lik den står på tryk i Ny Tid, sammen med en samling kommentarer fra norske aviser, skaperet inntrykk av det er en forskjell i syn på saken mellom den borgerlige og den sosialdemokratiske leiren i Norge. På dette tidspunktet hadde imidlertid ikke norske Sosial Demokratene gitt noen kommentar til denne saken.

Hele presentasjonen tyder på en bevisst redaksjonell hånd, som ønsker å presentere saken ut fra sitt spesielle ståsted. Når visere videre på innholdet i det Ny Tid velger å sitere fra artikkelens aviser, det vil si hvilken virkning utsnittet får i denne presentasjonen.

Norske Soc -D skriver : ja, hvem er det egentlig som sagt det virkelige nasjonelle ordet i unionsstriden? spør artidningen. År det vänstretidningarnes omkanta fram sin gamle ideal og namn fra den värstakaprustiden, putsad em litet och säga: se här är vår kär agrens fästning - Strang, nuskulle vi ha fått hon mot svensken! Eller är det "maalbladet" när det diktars i gini krigshimlen med sin "krigsenergi" och sin nationella trummor?
Eller är det des om sök på oppvåram ildest talt obetydlig krigsminnen från 07 och 08? Är det at den nationella ordets situation ennuk räfver? Nej, långt ifrån!
Tiderna förändras kraften med dem. Idag säger den nationella ordets som ropar: Til Ostasien med dem, som tala om krig mellom Sverge och Norge! Bortom Sibirien med dem där kunnade finne et værksamhets fält! ... Vi ha brutit ny avägar för norsk politik. Vår fullar ätt ha vi häftat of kortad nationel. På sammagång har des svenske arbetarnes forståelseslagits vär det ur destorsvenska och norsk norska nationalister nas händer. Detta är det nationella ordets värkan. ¹⁰⁴

Ut fra måten utdraget fra norske Sosial -Demokraten blir stil sammen med utdraget fra Morgenbladet får det en bestemt effekt. Man får det inntrykk, at Morgenbladet og de andre borgerlige avisene som blir nevnt ovenfor, har som hovedning at man ikke får i gang flere forhandlinger med den svenske regjeringen.
Slik det står ser det ut som de borgerlige avisene i Norge og kongemakten har felles interesse av at forhandlingene ikke kommer videre. Hvorfor skulle de ha det, kan man spørre seg. Svaret kommer retorisk ved hjelp av innholdet i neste utdraget fra norske aviser. I dette utdraget, sakset fra en annen sammenheng, anvender artikkelforfatteren en sosialdemokratisk klasse tankegang i måten hanser hele unionskonflikten. Deler av det norske Venstrefremheves om sjåvinisters om erfarlige i sin hissing til krig. I sammenheng virker det som Venstres avvisning av kronprinsens skrive, er et uttrykk for en slik aggressjonsrettet nasjonalisme.
Slik dette utdraget er satt sammen med tekstene ovenfor, skaper det inntrykk av at kongemakten og de borgerlige kreftene i Norge har felles interesse av at

---

¹⁰⁴Svenske Ny -Tid, 03.03.05.

unionskonflikten ikke finn noen løsning. På den måten får nemlig begge parter framprovosert nasjonalistiske stemninger i hvert sitt land. Sosialdemokraten står imidlertid uten for denne ”sabelskranglingen” og er oppgitt over både kongemakten og den borgerlige siden i Norge.

På den måten teksten står arrangert i den svenske Ny Tid får vi altså inntrykk av at en slik analyse seer den norske sosialdemokratenes analyse. Videre virker det som artikkelen mener at en videre forhandlingsvilje hos begge parter heller bør være løsningen. Etter presentasjonen av den norske debatten, går avisen over til å diskutere den svenske liberale avisers redaksjoner. Avisen Dagens Nyheter blir sitert på at kongemakten hvis det får realisert dette programmet, kan regne med en frisk nettopinion innad i Sverige.

Vedung nevner, som nevnt i innledningen, at det være unionsvennlig fløy på den liberale venstresiden i Sverige. Dagens Nyheter skommentarers sikkert uttrykk for det. Ifølge Dagens Nyheter skyldes konflikten den svenske regjeringen. Alt vil bli annerledes om det svenske folket får kommet il orde. Unionens utsikterskulle være bedre reog andre, hvis denne svenske folkemening fikk kommet il orde. Kronprinsens henvendelse tolkes av Dagens Nyheter som en tydelig advarsel til nordmennene om å gå inn på en vei som ikke ledertil målet.

Til slutt siteres en artikkel av den norske unionsvennen professor Morgenstierne i Aftenposten. Morgenstierne fordømmer i artikkelen Nansens støttet i norsk aksjonspolitikk, han fastslår at unionsvennenen må gjøre alt for å verne om unionen.¹⁰⁵

Den 7. mars kommer det en redaksjonell kommentar på trykk under overskriften ”Den svenske unionskrisen”.¹⁰⁶ I den ses det i klartekst at den svenske unionskrisen har kommet på avveien når kronprinsens innspill om nye forhandlinger har blitt neglisjert av spesialkomiteen. Avisen regner med at Stortinget kommer til å følge spesialkomiteen. Slik Ny Tid ser det, har det norske folkets representasjon kommet på kant med sine kongemakt.

Avisen sier at de frykter sterkt hva som vil komme ut av denne konflikten, og hintert tydelig til faren for krig. De mener kongens satti en vanskelig knipeder han må velge mellom to under, enten sanksjoner eller loven, og dermed gå inn på et ydmykende

---

¹⁰⁵Ny Tid, 03.03.05.

¹⁰⁶Svenske Ny Tid, 07.03.05.

retrett, eller nekte å gjøre det. Hvis han nektet vildt det som avviser, utløse
revolusjonære tilstander. Avisen mener at den norske statsmakten, nå tilspisser
situasjonen på en farlig og uansvarlig måte preget av sjåvinisme.
Den maner sterkt til det norske Arbeiderpartiet om å forsøke å bremse denne alt for
langtgående sjåvinismen hos de besittende klassene i Norge.
Samme dag har avisen en spalte der det siterer liberale svenske dagsaviser, Dagens Nyheter og
Stocholms Dagblad, som er kritiske til den norske håndteringen av unionskonflikten. Dagens
Nyheter siterer spått nordmennene av dem ulige utveiersom forelå, nå har valgt den mest
aggressive.¹⁰⁷

Svenske Social -Demokraten

Den første kommentaren i saken kommer på trykk den 3. mars. I avisens dekning av saken blir
det utvetydig tatt av stand fra Kronprinsens utspill. Det framheves at dette er utspill som
bryter med konstitusjonen.
Kronprinsen henvender seg som privatmann, og forsøker å kraftavdet og påvirke
den politiske prosessen. Underforstått ligger det her en vurdering av maktfordelingsprinsippet
i den norske konstitusjonen. Videre i artikkelen argumenteres det i forhold til
”demokratiperspektivet” på flere forskjellige måter. Det framheves at regentens ettersegopp
mot folket og folkeviljen ved å gripe inn på den måten.

Norske Social -Demokraten

Den 8. mars blir det gjengitt noen utdrag av svenske NyTidsreaksjoner på kronprinsens
brev.¹⁰⁸ Det blir ikke gjitt noen redaksjonell kommentar til dette i norske Social -Demokraten.
Dagen etter gjis det et referat av kommentaren i svenske Social -Demokraten.¹⁰⁹ I avisen
samme dag gjis det en kommentar på stillingen i unionskonflikten, og i den forbindelse også
på NyTidsreaksjoner på den. Det skrives blant annet at partiet fullt og helt står bak Alfred
Eriksens stilling i tagen spesialkomitee til fordel for en raskest mulig løsning av
konsulatsaken. Det understrekes videre at man ikke kan komme forbi den saken. Den har
trengt helt i forgrunnen, alt må derfor settes inn på løsen straks. Den politikkendeter
enighet om nå er dessuten opprinnelig de norske sosialdemokratenes gamle unionspolitikk.

---

¹⁰⁷ Samme sted.

¹⁰⁸ Norske Social -Demokraten, 04.03.05.

¹⁰⁹ Norske Social -Demokraten, 04.03.05.

Journalisten, antakelig redaktør Olav Kringen,¹¹⁰ vedgårat konsulatsaken i seg selv
er et borgerlig krav som vedrører borgerskapets interesserrundthandel. Han fortsatte med å
forklare at slik debatten hadde utviklet seg, symboliserte dennesaken i midlertidig og helt
annet. I linje med denne kjensgjerning var det ytterst viktig for Norge å presse den saken
gjennom. Saken rørte ved Norges rett til selvstendighet som nasjon. Han avsluttet med å
fastslå at det derfor var et samlet parti som støttet Alfred Eriksens beslutning om å stemme
med flertallets spesialkomiteen.

Til slutt om tales Ny Tid suttalelse om at spesialkomiteens beslutning kan føre til
folkutpåavveier. Journalistene i kommentartil dette der det blir sagt at denne uttalelsen
hadde vakt bedrøvelse innenfor miljøet. Det ble igjen understreket at spesialkomiteen anviser
den tryggeste og mest farbare veien i konsulatsaken. Alle andre veier var avveiersom vill e
føre til uendelig krangel og lange kapprustninger. Konsulatsaken skal avvikes i fred og ro,
det er også sosialdemokratenes politikk. Hvis noen norsk mann hisser til krig vil
sosialdemokratenestansedette. På samme måte forventer norske sosialdemokrat er at de
svenske stopper hver tte til sjåvinisme på insiden.

Lenger ut i artikkelen nevnes det at norske sosialdemokraters syns det er blitt gjort for
mye i Sverige ut av kronprinsens brev til spesialkomiteen. I konsulatsaken regner man med
dette brevs om en bisak uten avgjørende betydning. Journalisten regner det som et listig
forsøk fra monarkens storsvensker å gi ver på å sette mentaliteten i Norge opp mot monarkiet.
Det mener artikkelforfatteren kan være en bevisst forsøk på å få ant fram en
sjåvinistisk stemning i Sverige bak kongen.

Til slutt i artikkelen fastslås det at det er utbrytelig sosialdemokratisk prinsipp at det vernes
om en nasjons rett til å leve sitt selvstendig folkelig liv. Det er det den saken gjelder,
konkluderes det med, og dette er godkjent av ” *al verdens myldrende millioners social
demokrater.*”¹¹¹

Denne steden kommer en ny kommentar på trykk vedrørende den saken skrevet
av Puntervold.¹¹² Denne artikkelen går ganske krast til å ta grep på Ny Tid reaksjoner på
utviklingen i konsulatforhandlingene. På punkt etter punkt argumenterer Puntervold for at det
er en progressiv sosialdemokratisk politikk som nå blir fulgt. Den er i tråd med det vedtaket
om samarbeid som mangler på dens svenske parti kongressen. Svenske Ny Tid har derimot
foretatt en feilanalyse i saken, mener Puntervold.

---

¹¹⁰Kringen nevner i brevet til Hornsrud at hans krevallelederartikler i 1905, bortsett fra de periodene han var i
Sverige på sommeren: Brev fra Olav Kring til Christoffer Hornsrud, Oslo, 3. mars, 1935. (AAB)

¹¹¹Norske Social -Demokraten, 09.03.05.

Innledningsvisiartikkelen berømmer hans svenske Social -Demokraten for deres analyse i saken, mens hant avstand fra Ny Tidslinje. Hansi er at man fra norsk sosialdemokrati skildrer protester mot holdning til Ny Tid, som beklager at spesialkomiteen har avvist kronprinsens brev.

Punten viser til den sosialdemokratiske tenkemåten i forhold til demokrati og kongemakten når han argumenterer for sitt standpunkt. Først begrunner hans spesialkomiteens avvisning av kronprinsens brev ut fra argumentet at man ikke kjennetegner noen personlig kongemakt i Norge. Han viser altså til at det på prinsipielt grunnlag i seg selv blir feil i henhold til konstitusjonell regel når kongemakten henvender seg på denne måten. Han understreker at norske og svenske Social -Demokrater er enige om dette, og at Ny Tid iså måte står i en minoritetsposisjon innenfor miljøet i sin vurdering av saken.

Når viser på Olav Kringens linje i denne fasen av unionskonfliktens såser vi følgende. Han stiller seg også kritisk til deler av den politiske kampanjen i Norge, som han regner som sjåvinistisk. Denne analysen blir så fulgt opp av svenske avisene. Den 9 mars står det på trykken i artikkel av Värner Ryden.¹¹³ Her uttrykkes det på nyttens bekymring over den nasjonalistiske stemningen som blir hisset opp i Norge. Man mener nordmennene kan være trygget på at det ikke under noen omstendighet vil bli gjort forsøk på krig fra svensk side. Samtidig understreker man at det er feil fra norsk side og man oppenstemning der man ser for seg at hele det svenske folk står sammen med regjeringen Boström. Det nevnes her at man i hvert fall kan være trygg på at flere 100 000 ikke står for desammesynspunkt som Boström. Hvis det kommer opp forsøk på å starte krig fra svensk side, vil den svenske arbeiderbevegelse forhindret dette. Dette kan nordmennene være sikrepå konkluderes det med.

Til slutt i artikkelen legges det veikt på at den svenske arbeiderklassen har forpliktet seg til en slik støtte, og med vedtak på partikongressen. Artikkelforfatteren retter deretter en henvendelse til den norske siden. Deter her underforstått at den norske sosialdemokratene gjennom den samme avtalen har forpliktet seg til tilsvarende holdningskapende arbeid i Norge. Sjåvinismen hos deler av venstresiden i Norge trekkes igjen fram som negativ. Deter underforstått at man etterlyser at arbeiderbevegelsen i Norge setter inn nokrefter på å demme opp for den sjåvinismen. Nestegang unionsspørsmålet omtales i avisens

---

¹¹²Norsk Social -Demokraten, 10.03.05.

¹¹³Svenske Social -Demokraten, 09.03.05.

spalterer den 14. mars. ¹¹⁴ Deter Gerhard Magnusson som sendt til Kristiania som korrespondentsomskriver en artikkel. I den beskrives den politiske stemning i Norge. Han viser til at det nå hersker politisk samling i landet mellom Høyre og Venstre. Videre argumenterer han sterkt for at den nasjonale kraven til Norge er legitim. De bør støttes av alle i Sverige. Deter litt uklart, når man leses artikkelen, om hans erforset unionsbrudd eller en likestilling av unionens som den trolig utgangen på konflikten. Isammeperiode finner man i svenske Social -Demokraten artikler som kritiserer utspill fra det man ser på som utspill fra rasersvenske hold. ¹¹⁵

Mindre bastant i svenske Ny Tid

Den 8. mars kommer en lederartikkel på trykk som legger vekt på at mangelen på demokrati i Sverige har gjort unionskrisen akutt. Med det mer utviklet demokrati ville man hatt en mer liberal regjering, og på den måten hadde det vært mulig å bli enig med nordmennene. ¹¹⁶

Samme dag kommer det et utdrag av en artikkel fra Norske Social -Demokraten på trykk. ¹¹⁷ Avisens iterer på at det er mot sabelskranglingen i nasjonalistiske kretser i Norge. Man finner grunn til å advare mot en delaktørriden borgerlige pressesom nå går inn på en uansvarlig nasjonalistisk politikk. Avisens iterer på at den vil ha konsulatloven gjennomført nå, mende er redd for at stemningen i det politiske miljøet i landet kan framprovosere krig. Desier blant annet at hvis konsulatloven gjennomføres på den måten sjåvinistene vil, så kan det bli fare for krig. Utdraget trykkes i Ny Tid for øvrig uten kommentar. Slik utdraget står, og fordi artikkelforfatteren i norske Social Demokraten uttrykker seg noe uklart, kanden bli tolket i tråd med det perspektivet Ny Tids sistedagene hadde lagt seg på når det gjaldt det norske utspillet i unionskonflikten.

I Ny Tiden 10. mars om taler avisen et møte med Ernst Sars, Nansen og Gunnar Heiberg i Kristiania. Under overskriften "Unionsrabalderet i Norge" ¹¹⁸ skriver avisen om dette møte. Det kommer fram at møtet i en resolusjon oppfordret Stortinget til å stå samlet bak dets spesialkomiteens beslutninger.

På samme sted refereres fra et møte i Stockholms fredsforening, der en norsk taler hadde advart mot den svenske pressens holdinger der de sist eukene i unionskonflikten. Avisen

---

¹¹⁴ Svenske Social -Demokraten, 14.03.05.

¹¹⁵ Svenske Social -Demokraten, 15.03.05, 18.03.05. og 20.03.05.

¹¹⁶ Svenske Ny Tid, 08.03.05 .

¹¹⁷ Svenske Ny Tid, 08.03.05.

¹¹⁸ Svenske Ny Tid, 10.03.05.

kommenterer dette med spørre: Hv med dennorske pressens som er oversvømmet av
galskapen, hv or for finner han inge grunntil å kritisere dem? ¹¹⁹

Den 11 mars kommer en interessant artikkel på trykk under overskriften: "Apropos". ¹²⁰ Det
reflekteres i artikkelen over møte i Stockholms fredsforening. Man ironiserer i teksten over en
norsk talersomgang i trykk for hva han mente var flertallets ønske i Norge når det gjaldt
unionsoppløsningen.

Det nevnes at han ikke ville rive grensefestingene, og at man heller ikke i Norge var
interessert i en republikk, man ville anskaffe en egen konge. Ettersom på holdt lederne i
fredsforeningen en avsluttende appell der han ropte; leve Norge! Avisen kommenterer ironisk
at det eneste som mangler er et klassekampsperspektiv i sin avsluttende kommentar. Dets stil
sluttatreaksjonen i Sverige virkelighar båret frukter. Damene ransannsynligvis at den har
gjort det når det gjelder å bygge opp en nasjonalistisk stemning i Norge. Formannen i
fredsforeningen blir lik de legger framsaken, en nyttig idiot som innbiller seg at han støtter
noe progressivt når han støtter den norske siden i konflikten.

I avisens sammedag holder avisen et oppgjør med Nansen. De omtaler hans om
stornorsksjåvinist. De kommenterer at en han holdt under overfor nevnte møte, der Nansen i
følge av isen antyder at krig må bli løsningen dersom aksjonspolitikken ikke fører fram. Dette
fordømmes sterkt i den redaksjonelle kommentaren, og man henstiller til norske
sosialdemokrater om å ta oppgjør med sjåvinismen innad i Norge.

De peker på at i Sverige nå har en visse sannsynlighet, og at det derfor er
Nansens omnå bringer dette på banen. I forhold til unionskonfliktens i avisens at den må
løses i fred og ro, og helst utens sjåvinistisk opphisselse, dets i seg i en konkret om hva
denne løsningen skulle inne bære. De er uklare når man leser teksten, om Ny Tid er
motstander av aksjon i konsulatsaken, eller om de bare fordømmer visse ytringer hos noen
norske aktører.

Avisen mener det er mer enn nok av bitterhet mellom det ofolk allerede, og at det utspillsom
dette fra Nansen bare bidrar til å tilspisse situasjonen. Hvis en slik sjåvinisme hadde opptrådt i
Sverige, avslutter kommentaren, så hadde desvenske sosialdemokrater vært raske til å
kritisere den.

---

¹¹⁹Svenske Ny Tid, 10.03.05.

¹²⁰Svenske NY Tid, 11.03.05.

Nytidtarselvkritikk

I en form for lederartikkel dagen etter, undertittelen ” *Densvensk -norska-unionskrisen*,”¹²¹ kommenterer avisen hvilke reaksjoner NyTids profil idesiste ukene i forhold til utviklingen av unionskonflikten har fått i norske Social -Demokraten.¹²²

NyTids ytring om statspresidentens beslutning om å avvise kronprinsens tilbud, kunne føre til en utvikling som ville føre begge folkene på avveier, hadde vekket reaksjoner i norsk Social -Demokraten.

Ifølge NyTid hadde det ført til at norske Social -Demokraten trodde at demislike beslutningens som sådan. Det var imidlertid, ifølge avisen, ikke tilfelle. De understreker igjen at grunnlaget for det som er kritisk var at stornorsk sjåvinismen å kunne føre til at landene i en utviklingsområde på avveie.

Beslutningens som sådan var ” *i och försig* ”¹²³ ikke mot. Den er under forsonende kommentaren fra NyTidsside, tyder enten på at det er i slør og fakta, eller at de har utviklet sitt syn på saken.

Den 13. mars står en notis om et møte om unions spørsmål holdt av studentene i Göteborg. Studentene vedtok en resolusjon som støttet kronprinsens utspill, og deytretellers i resolusjonen ønsker om at unionskonflikten vil få en god løsning. Avisen kommenterer dette med å si at de finner det trolig at studenter med dette girens mulebevis for at de engasjerer seg i det som foregår omkring dem. I de følgende dager står det flere artikler som berører unionsproblematikken. Den 15. mars står det på trykk en liten kommentar om reaksjonen på unionsproblemet i Russland. Artikkelen har en advarende form, fordi den peker på at Russen nå forbereder seg på å være på sine utenrikspolitiske interesser. Dagen etter står en lengre artikkel på trykk under tittelen, ” *Äro det norska folkets krafberättigade?* ”.¹²⁵ Artikkelforfatteren drar opp linjene i unionskonflikt til bak til 1814. Han mener nordmennenes krav nå bare er et krav om likestilling i unionen. Et slikt krav bør hilses velkommen.

---

¹²¹ Svenske NyTid, 11.03.05.

¹²² Svenske NyTid, 11.03.05.

¹²³ Samedag.

¹²⁴ Svenske NyTid, 13.03.05.

¹²⁵ Svenske NyTid, 16.03.05.

Framidten av marskommerdet oppenendring av oppmerksomhet i unionskonflikten.

Kronprinsens avvisning av spillkommernåibakgrunnen for debatten

Ved datidens svenskeriksdagen utnevner et hemmelig "utskott", slik som i 1895 til å

rede unionsproblemer, rettes oppmerksomhet ennå mer mot dens svenske siden i unionstvisten.

Man ser også at fra omkring denne perioden opphører forskjellen mellom Ny Tid

og svenske og Norske Social -Demokraten i måten de problematiserer unionskonflikten. Ny

Tid fokuserer resten av måneden i sine artikler på det demener negativt med den

Boströmske politikken. Man merker også tendens til unionsvennlighet i disse artiklene.

126

Konklusjon

I dette kapitlet har jeg trukket fram de sosialdemokratiske avisenes forskjellige tolkninger av kronprinsens utspill i unionskonflikten. Hver av forskjellens å pass stor at det nesten utviklet seg til konflikt.

Herser i hvert fall det vil kunne kalle frøetellerspiren til hva som idette tilfelle kunne

ha balletpå seg til en konflikt. Vi har sett at de i denne konflikten, eller om man vil

missforståelsen, idette tilfelle ble av verget gjennom samspillet mellom Olav Kringens og

Hjalmar Brantings redaksjonelle linje. Norske og svenske Social -Demokraten kommentarer,

bar preg av at man leste hver av aviser. Man formets i en egen stilling til saken ved å lytte til

den andre parten.

Den redaksjonelle linjen til Norske Social -Demokraten i denne fasen av unionskonflikten

var preget av et balanse hensyn mellom forskjellige verdier. Man merker en vilje i den

redaksjonelle dekning av unionskonflikt til å stille seg skeptisk til, ikke bare den mest

ytterliggående nasjonalismen i norsk politikk. Man kritiserer også mer moderate utslag av

norsk nasjonalisme. Dette var selv sagt resultat av en prioritering fra redaktøren og

redaksjonens side. Man måtte nødvendigvis gjøre et valg i måten de nasjonalistiske og de

internasjonalistiske ideene i bevegelsen skulle prioriteres og ballanseres opp mot hverandre.

I tråd med dette forsøker redaktøren og redaksjonen å være lojale mot de

internasjonalistiske perspektivene i den marxistiske ideologien. Samtidig var man lojal mot

den politiske samlingen i Norge når det gjaldt konsulatsaken. Norske Social -Demokraten

forsvartederforSpesialutvalgetsvalgomaavslå anmodningenfrakronprinsenomnye forhandlinger.Idensammeperiodetokmanimidlertidsamtidigavstandfraogadvartemot detmansåpåsomtendensertilsjåvinismeidennorskeoffentligedebatten.

SvenskeNyTidogsvenskeSocial -Demokratenpåinside,utvikletsittståstedutfra littandreforutsetninger.Idettetilfelle,derjegharundersøktavisdebattenimarsrundt henvendelsentilkronprinsen,kommerdetosvenskeavisenemedforskjelligevurderingeri spørsmålet.Påettidspunkti marsmånedkommermanaltsåiensituasjondernorskeSocial - DemokratenogsvenskeSocial -DemokratentaravstandtilNyTidsvurderingavkronprinsens forslag

NyTidvistegjennomgåendeenannerledesholdningtilunionskonfliktenendetoandre avisenid enneperioden.Ikommentarenemerkermanenkritiskholdningtilnorsk nasjonalisme.Manadvarernorskesosialdemokratermotåkommeformærstandpunktenetil Venstre.Detertydeligatmanikkebareleggeransvaretpåsvensksideforunionskonflikten. DetvirkersomsvenskeNyTidmeneratendelavansvaretogsåliggerpådenasjonalistiske kretseneiNorge,somersnaretilåsettekonfliktenpåspissen.Isammeperiodegjengirogså svenskeNyTidflereunionsvennlige kommentarerfrasvenskeliberaleavi ser.Detkanvirke somsvenskeNyTidsympatisertemeddisseholdningene.

StudietavdeforskjelligereaksjonenepåhenvendelsenfraKronprinsen,viserikkeatdet ikkefantesen”godvilje”tilåværetromot”samarbeidspakten”rafrebruarkongr essen.Den visersnarereatproblemeroppstopårossavatdetfanteseslikvilje.

Hensynettildetinternasjonalistiskeperspektivetvarselvsagtikkedeneneste motivasjonsfaktorenbaksosialdemokratenesvurderingavunionskonflikten.Uvergeligmåtte virkelighetenfortonesegnoeannerledesommanbefantsegiSverigeenniNorge,eller omvendt.Akkuratsomdenorskesosialdemokratenelesteunionskonfliktenutfrasin nasjonaletilhørighet,gjordeogsådesvenskepartikollegenedette.

Disse tegnenetilkonfliktimarsvarimidlertidminimale,ogidetstorbildeuten betydning.Isluttentavmarsfikkmanstortsettklarnetoppiuoverensstemmelsenesegi mellom.Ettersomunionskonfliktenutvikletseg,bleogsåspørsmåletomkronprinsens henvendelseganskerasktuaktuelt.Eksempleterlikevelviktig,fordidetviseratfantestegtil atdeforskjelligesosialdemokratiskeavisenekunnetolkeunionskonfliktenforskjellig.Dette

---

¹²⁶SvenskeNyTid,05. 18.03.FlereartiklerfrasvenskeNyTidkannevnessomeksempel.Detstoartiklerdisse dagesomistørreellermindregradbetonetunionsvennlige holdninger:20.03.05.,22.03.05.,23.03.05., 28.03.05.,29.03.05.

kunne føre til uenigheter og konflikter. Senere i oppgaven vil jeg undersøke om det dukket opp liknende konfrontasjoner i samarbeidet ut over i unionskonflikten.

Kapittel 3. Olav Kringens unionspolitikk på våren fram til 7. juni. - Unionspolitikken preges av dialog med svenske sosialdemokratiske aviser.

Dette kapitlet skal handle om Olav Kringens unionspolitiske linje fra april og fram til 7. juni. Jeg vil vise at unionspolitikken ble utformet i dialog med svenske sosialdemokratiske aviser. I forrige kapittel tok jeg for meg endel av unionsdebatten i mars måned. Av den grunn faller det naturlig å hente eksempler fra april og ut over i dette kapitlet. Denne teksten skal ikke ta for seg alle kommentarer til unionskonflikten i perioden. Jeg har trukket ut noen representative episoder i debatten for å vise tendensen i Kringens unionspolitiske linje. Kapitlet vil ta for seg tre faser i avisdebatten i denne perioden. Førstedel vil ta opp diskusjonen rundt det svenske forhandlingsforslaget i april. I denne delen vil jeg trekke inn desvenske sosialdemokratiske aviser, *Ny Tid* og *Social Demokraten*. Begrunnelsen for dette er å vise hvordan Kringen og desvenske redaktører utviklet sitt syn på unionen i en dialog. Dette er et typisk for unionsdebatten i desvenske sosialdemokratiske aviser på våren. Poenget vil være å vise at de fant steden i interaksjon. Desvenske sosialdemokrater nesstoer sak på den tiden var kampen for gjennomføringen av demokratiet. Kampen for demokratiet ble sett som endel av klassekampen. Jeg vil undersøke om perspektivet fra det svenske partiets kongress om at unionskonflikten kunne seessom endel av demokratikonflikten fortsatt preget debatten. Dette vil også være utgangspunktet i andre delene i kapitlet. Andre del av kapitlet vil handle om Olav Kringens 1. mai tale i Stockholm. Tredjedel vil vise hvordan Kringen omtalte begivenhetene i forkant av 7. juni beslutningen. Jeg vil også her, som i førstedelen av oppgaven, finne ut om det var noe påvirkningsforhold mellom vurderingene i Norske -Socialdemokraten og hva som sto i desvenske sosialdemokratiske aviser. Jeg vil gjennomgående, i alle tre delene av kapitlet, se etter hva Kringen trodde ville bli utfallet dersom det ble en oppløsning av unionen. Så han forseg at det ville bli en republikk eller et monarki? Haddede dette sammenheng med , og var viktig, for perspektivet på konflikten forøvrig? Som et tillegg til kapitlet vil jeg komme med en vurdering på slutten. På

hvilken måte kan Kringens unionspolitiske linje sees i sammenheng med avgrensingsproblematikken overfor de borgerlige partene i Norge?

Diskusjonen rundt kronprinsens forhandlingsforslag i April.

Den 6. april ble det offentliggjort et forslag til å løse unionskonflikten fra kronprinsregenten i samsvar med den svenske regjeringen. Det gikk ut på å nullstille for handlingene, man skulle ikke lenger diskutere sanksjoner eller kassasjon av konsulatloven. Hele det svenske utenriksvesenet skulle tas opp til ny vurdering.¹²⁷

Dette forhandlingsforslaget var i motsetning til det som ble omtalt i forrige kapittel i denne boken om privat utspill fra kronprinsen. Det var et utspill som var utarbeidet av andre kammerets "hemmelige utskott". Det var blitt utnevnt et utvalg av andre kammeret i riksdagen den 21. mars. I den sosialdemokratiske avisdebatten blir det omtalt som kronprinsens forhandlingsforslag. Jeg vil holde meg til denne betegnelsen.

Olav Kringen fordømmer dette forhandlingsforslaget i sin første kommentar til henvendelsen.¹²⁸ Han tar avstand fra forslaget ut fra demokratisk argumentasjon. Kringen sier litt polemisk at kongemakten med dette griper til en velldig metode. Den norske statsrådsavdelingen hadde protestert mot at forslaget skulle bli offentliggjort. Bostrøm trosset dette ønske, og offentliggjorde forslaget. Det at kongen gjorde dette, tyder på manglende demokratisk holdning. Han mener at ingen andre statsoverhoder i Europa vil gjøre noe lignende, med unntak av i Russland og i Tyrkia. Keiser Wilhelm blir også nevnt, som et eksempel på en statsleder som i sine handlinger virker langt mer demokratisk enn den svenske kongen. Kringen mener man i det siste har sett en utvikling i retning despoti og en velde i Sverige. I Sverige merker man ingen reaksjoner på dette. Det er på tide at det svenske demokratiet reiser seg mot denne utviklingen. Den norske reaksjonen vil ifølge Kringen bli å utvikle seg i retning republikken. Kringen skriver videre at de Bostrøms tiltak mot arbeiderne i Sverige i den siste tiden, illustrerer at det er et gap mellom utviklingen i det gamle og det nye. Kringen mener derfor man kan sammenligne Sverige med Russland. Handlingen til den svenske statsmakten ligner på de som blir brukt i Russland. Kringen mener likevel det er grunn til håp. Han mener Bostrøms

---

¹²⁷Sars (1909:237)

¹²⁸Norske Social -Demokraten, 07.04.05.

måteåstyre påeristrid med den historiske tradisjonen i Sverige. Hanserforseget opprør fra den folkelige og demokratiske delen av Sverige. Hansi er tilsluttatsvenskene børs kifteutsin ministersjef. Kringen regner med at tingene vil se annerledes ut hvis dette finner sted. Med en mer demokratisk statsminister vil kravet om konsulatvesen bli godkjent. Dette vil tilfelle sikrede fremtidige unionen, mener Kringen. Slik han legger framsaken blir det til en gradsnakk om å være en interessestrid mellom nasjoner. Det blir heller en demokratisk kamp. De progressive demokratiforkjemperne er i konflikt med den reaksjonære og antidemokratiske statsmakten. Kringen ser for seg at konflikten kan ende i en norsk republikk

Idesvenskesosialdemokratiske avisene:

Kampen for demokrati i Sverige nytt sammen med unionstriden

I svenske Social -Demokraten og i Ny Tid blir også kronprinsens henvendelse kritisert. Man bruker mye av dens sammeargumentasjon som i norske Social -Demokraten. De svenske sosialistene har et strengt forhold til Bostrøm og kongemakten. De symboliserer de reaksjonære kreftene i Sverige. Ny lighardnetematikken vært oppe. Regjeringen Bostrøms har lagt fram et lovforslag som vil begrense demokratiet endamer. Det går på at myndighetene vil ha innflytelse over visse yrkes grupper og streikerett.¹²⁹ Dette har møtt meget sterke reaksjoner hos de svenske sosialistene. I svenske Social -Demokraten har man også tilt seg kritisk til Bostrøms forsøk på flere forhandlinger. Man var kjent med holdningen til de norske sosialdemokratene. Konsulatloven måtte før stansjoneres. Deretter kunne man gå inn i nye forhandlinger.

Den 18. mars hadde man kommentert nyheten om at Bostrøm setter ned et hemmelig utskott.¹³⁰ Dette utskottet skulle utrede grunnlaget for videre forhandlinger. De tte ble bedømt som negativt i svenske Social -Demokraten. I kommentaren så man dette sammenheng med den demokratiske kulturen til Bostrøm. Man mener at dette varet uttrykk for et hemmelighetskremmeri. Dette varet typisk tegn på Bostrøms antidemokratiske holdninger. I en kommentar til utskottets arbeid den fjerde april kritiserer man igjen det mangesom negativt ved Bostrøm.¹³¹ I denne artikkelen kommer det fram at riksdagens utnevnte utskott vil utrede mulighetene for videre forhandlinger. Av i sen kommenterer dette med og si

¹²⁹Svenske Ny Tid, 06.04.05.

¹³⁰Svenske Social -Demokraten, 18.03.05.

atBostrømhansregjeringergrunnetilunionsproblemene.Videreförhandlingerkannbare
finnstedhvishangårav.Herservialtsåhvordanunionskonfliktenblirknyttetdirektetil
demokratikonflikteniSverige.Påpartikongressenhaddedetværtviktigåsekonfliktensom
enrendemokratikonflikt.Herbyggermanviderepådetteperspektivet.Bostrømsom
symbolisererdeantidemokratiskekrefteneiSverigeerårsakertilproblemene.
EnartikkelsomstårpåførstestidenavsvenskeSocial -Demokratenharoverskriften
”Revolutionenuppifran”.¹³²Idenneartikkelenblirdetlagtopptilensammenhengmellom
unionspolitikentilBostrømholdningenehanstilarbeiderklasseniSverige.I
framstillingentilartikkelenblirdissekonfliktenetosideravsammesak.Holdningenehan
harvisttildetnorskedemokratietogoverfordesvenskearbeidernehandlerommyeavdet
samme.Detdreiersegometreaksjonærtregimesmotstandmotdemokratiet.Densvenske
arbeideklassenønskeratparlamentarismenkanbrytegjennomiSverige.Detteforhindrer
Bostrøm.Påsammeåteforsøkerhanåødeleggeparlamentarismenidetlandetsomallerede
hardet.Bostrømsmotstandmotkonsulatlovenblirisååteetmiddelforåødelegge
parlamentarismen.Henvendelsenfrakronprinsenidenneomgang,bliraltsåforklartpå
omtrentsammeåteisvenskeognorskesosialdemokratiskeaviser.Konsulatsakenbliri
denneomgangikkeframhevetsomeninteressemotsetningmellomnasjoner.Konfliktenom
konsulatsakenblirforklartmedatdeterenkonfliktforellermotdemokratiet.

Trådenblirtattoppavdenorskesosialdemokratene

EnartikkelsomstoppåtrykkiNyTidden7aprilrefererenartikkelinorskeSocial -
Demokraten.Denneertydeligvisblitt påvirketavhvasomstoisvenskeSocial -Demokraten
noendagerfør.IsvenskeNyTidstårartikkelengjengittisinhelhetundertittelen.”Norska
SocialdemokratenomklasselagstiftingeniSverige.”¹³³
NorskeSocial -Demokratenskriveratmanfrasiinsideersjokkertoverdetnye
lovvedtaket.Dehaddeikkeforventesdenslagsfralandetsomlikeråsesegselvsomfrihetens
høyborg.Littvidereiartikkelen trekkesdetendirekteparallellmellomdennesakenog
politikkenmotNorge.LittsarkastiskblirdetspiltpåatdetføydaleRusslandernærmeste
naboøst.Artikkelenlardetværeunderforståttatsvenskepolitikereharlattseginspirere
derfra.Myndigheteneharengrunnleggendeantidemokratiskeholdning,bådenårdetgjelder

¹³¹SvenskeSocial -Demokraten,04.04.05.

¹³²SvenskeSocial -Demokraten,07.04.05.

¹³³SvenskeNyTid,08.04.05.

politikken mot Norge og utformingen av klasselover i Sverige. Forfatteren spiller videre på forholdet til Russland i artikkelen. En av begrunnelsenes omfett blir brukt for å forsvare unionens forsvarsbehov mot Russland. Det at landet står sammen i union gjør det vanskelig å vilstå sterkt ved et angrep. Artikkelen fortsetter lettsarkastisk med å si at han ikke tror den politikken som føres mot Norge vil motivere landet til å delta i en forsvarskrig. På samme måte virker den føydalistiske undertrykkingspolitikken mot svenske arbeidere. Hvordan skal svenske arbeidere bli motivert til å loss for landets rettigheter i naboland, blir det spørretorisk.

Videre i artikkelen blir det trukket direkte sammenheng mellom det sosialdemokratiske samarbeidet i unionskonflikten og den nye arbeidsloven i Sverige. I artikkelen blir det antydning at dette er et tegn på Boströms generelle motstand mot alt som smaker av demokrati. Han ønsker på den ene siden og stopper den progressive utviklingen i Norge. Som en naturlig fortsettelse av dette ønsker han også at svenske arbeidernes demokratiske rettigheter. Det blir rettet en oppfordring til den norske arbeidsløse om å støtte svenske sosialdemokrater i arbeidet mot den nye loven. Boström har sett at svenske sosialdemokraters beslutning om unionskonflikten kanskje problemer for den svenske unionspolitikken. Undertrykkelsespolitikken overfor Norge kan bli vanskelig hvis svenske sosialdemokrater går ut i storstreik. ¹³⁴ Av den grunn ønsker Boström å begrense svenskenes streikerett. Arbeiderklassen i det gamle landet har derfor felles interesse av å kjempe mot disse lovene.

Kringenerklærer seg som unionsvenn

I en artikkel den 10. april om unionssakene klærer Olav Kringens seg som unionsvenn. ¹³⁵ I den samme artikkelen nevner han riktig nok at unionskonfliktens sannsynligvis vil føre til oppløsning av unionen. Men hans er at dette ikke er målet til sosialdemokraterne. Målet til sosialdemokraterne er å få til størst mulig grad av demokrati i beggeland. Et skritt på veien for å få til dette, vil være å søke konsulasjonen. I artikkelen blir det presisert at sosialdemokraterne egentlig ikke har noen sterke interesser i dette spørsmålet. Kringen markerer en distansetil viktigheten av konsulasjonens omsådan.

Viharivor politikken som sosialdemokrater i det med det borgerlige samfunns opprettholdelse skaffe. Vi vil det vertimod kanskje heller høste fordel av dets dumheter.

---

¹³⁴ I resolusjonen om unionskonflikten på kongressen åpnet de svenske sosialdemokraterne for at man kan gripe til storstreik.

¹³⁵ Norske Sosial -Demokraten, 10.04.05.

Ogselvekonsulatsagenmaaivorpolitikkfaaenbeskedenplads ,baadesom
kommercielogpolitiskaffære. ¹³⁶

PådennemåtensenderKringensignaleromdenorskesosialistenesharenvissavstandtil
konsulatsaken,somibunnoggrundreiersegomborgersamfunnetsgjørenoglaten.Senerei
artikkelenblirdetriktig noksagatkonsulatsakenmåløses.Dettefordideteretsymbolpå
Boströmsundertrykkelsespolitikk.

Artikkelenunderstrekeratunionskonfliktenvilbliløsthviskongensanksjonerer
konsulatloven.IfølgeKringenvilensånnhandlingskapeen vennligsinnetstemningfor
unioneniNorge.Etterdettevilunionensomhansiernokkunneoverleve”hundredeandre
vanskeligheder”¹³⁷ifremtiden.Densvenskestatsmaktenkanbenyttsegavdenneeffekten
”tilatcementeredetofolksammen ”¹³⁸Kringenavslu tterdetteresonnementetmedåsi:
”HvilkenumaadeligbetydningvildedetikkehaforNordensfremtid.” ¹³⁹Heltilslutti
artikkelenfastslårhanatdemokratietidetolandeneerunionensbestevenner.Hererdet
underforståttathanmeddemokratietmener sosialdemokratene.Vihartropånfremtidfor
unionen,sierKringen,mendamådensvenskestatsmaktenviseenlikestillingspolitikk.Han
serforsegatmedtidensløp,ogdesosialeomveltningersomvilfølge,vilNordensmelte
sammentilet.

DemokratikampentilspissersegiSverigesamtidigmedunionskonflikten.

Den19aprilblirdetrykketetmanifestisvenskesosialdemokratenrettet,somdetstår,tildet
svenskefolk. ¹⁴⁰Idettemanifestetsermanigjenunionskonfliktensomendelavenalmen
kampfordemokratiskstyringavsamfunnet.Manifesteterskrevetsomenkommentartilenet
nyttlovforslagsomvilbegrensestreikeretten.Avisenskriveratdeterbittertogfåslengt
sliktforslagiansiktet.Særligkjølvannetavatstemmerettskravet erblitnedstemti
riksdagen.

Iartikkelenblirdetframstilt somomBoströmfaltpågrunn av,somdetstår,sine
gjerningermotdetnorskefolk.VidereblirdetframhevetatBoströmharståttivegenfor
demokratiskereformeriSverige.Påsamme måteharhangjennomåstanserkonsulatsaken,
ståttfortilsvarendepolitikkoverforNorge.AvisenpekerpåatdetmesteavBoströms

---

¹³⁶Sammested.

¹³⁷Sammested.

¹³⁸Sammested.

¹³⁹Sammested

¹⁴⁰SvenskeSocial -Demokraten,19.04.05.

regjeringfortsattstyrerlandet.Denneregjeringenerdetogsåsomkasterutenslik provokasjonmotdsvenskearbeid erne.

Iartiklerskrevetiforkantavdennekommerdetframattensvenskearbeiderbevegelsen komertilådemonstreremotdettelovforslaget.NårmanleserdetsvenskeArbeiderpartiets sentralstyreprotokoll,sermanatdevurderteågåtilstorstreikfor åstoppedette lovforslaget.¹⁴¹

Dennekonfliktenvar,itollegtilunionskonflikten,denstørstepolitiskeutfordringen forsvenskarbeiderbevegelsei1905.IartikkelenoppfordrerBrantingtilmassivmobilisering overheleSverigetilmotstand motdettelovforslaget.Utfrasentralstyreprotokollenkanman leseatdenneoppfordringenblefulgtoppmedmerkonkretetiltak.Mansendteutskriftlige oppfordringertilamtligelokallagomåarrangeredemonstrasjoner.Idenforbindelsetrykket manet manifiestsomblesendtmedbrevene.¹⁴²Detbleogsågjortbeslutningomatmanville setteiverkstorstreik,dersomregjeringenikketrakkforslaget.¹⁴³Isluttenavartikkelenretter Brantingenappelltildensvenskestatsmakten.Hanadvareremotkonsekvenseneavåsetteet sliktlovforslagigjennom.Detvil,somhansier,føretilenslagssosialborgerkrigstilstand innadiSverige.

Imaifeiringen,unionskonfliktenogdemokratikonfliktenpådagsorden

IsvenskeSocial -DemokratenstårtalertilOlav Kringenunderførstemaifeiringeni Stockholmgjengitt.¹⁴⁴Talerenfremheveratsosialdemokratenesmålsetingikkebareå reformeresamfunnetmenogsååkjempetnyttetsamfunnsomvilbeståavennykultur. ”Socialismensägerinteblott:bortmedorättvisenorna,utanframfördetnyasamhället,för dennyakultursomskalgjennomsyraochomskapadengamla”.¹⁴⁵

Derforerdetarepresentantenefordetgamlesamfunnetivrerforåfåigjennom klasselover.Hanhviserhertildentidligereevntelovensomvillebegrensestreikeretten. Hannevneratnorskesosialdemokraterhaddeblittnormtprovosertoverdisseforsøkenepå ogsetteinnklasselovermotsvenskearbeidere.Detteforsøketfraoverklassenssidepåog

---

¹⁴¹Verkställandeutskottetsprotokoll,referatfraetmøte6.april1905.(AA)

¹⁴²Verkställandeutskottetsprotokoll,referatfraetmøte13.april1905.(AA)

¹⁴³Verkställandeutskottetsprotokoll,referatfraetmøte6.april1905.(AA)

¹⁴⁴SvenskeSocial -Demokraten,03.05.05.

¹⁴⁵Sammested.

skapesplittelsevarlikevele tsvakhetstegn. Det vistese gåværeumulig, det ble stanset av arbeiderklassens solidaritet. Deretter går han videre til å omtale unionskonflikten.

”Socialismen äre jlängreen internationel fras, den ären internationel realitet, som görsitt inflytandegällande ifredensgärningvärden rundt.” ¹⁴⁶

Underforstått ligger det her en tanke om samarbeidet over kjølene reteksempel på sosialistisk ideologi satt ut i praksis. Videre sier han at det ikke vil vært noen unionskonflikter den dagens sosialdemokratiet kommer til makten i unionslandene.

Senere i talen kommer han mer diffus inn på at det finnes et skille mellom borgerskapets union og arbeidernes. Erfaringen fra dens svenske partikongressen og senere, hadde vist at sosialdemokratiet i union var ubrytelig. Italia nepkte han videre på at broderlandene varen geografisk union, den kan i hvert fall ikke oppløses. Deretter kommer han inn på konsulatsaken. Han er sikker på at motviljen mot Sverige vil forsvinne, hvis bare konsulatsaken går igjennom. Kringen understreker at det ikke finnes noen vilje i den norske befolkning til å gå til krig. Til slutt kommer han inn på noen betraktninger om utviklingen av demokratiet i Sverige. Det norske demokratiet venter på et gjennombrudd for demokratiet i Sverige. Når det skjervil freden og arbeidernes union trygges.

På dette tidspunktet har tydeligvis en unionsoppløsning blitt en mer tenkelig utgangspunkt for konflikten. Kringen er i hvert fall klar om hvorvidt unionen vil bestå. I begynnelsen av talen snakker han om at arbeiderbevegelsen ikke bare kjemper for reformer, men foret nytt samfunn med en ny kultur.

Videre blir det trukket en parallell mellom unionskonflikten og demokratikampen i Sverige. Kampen mot loven som vil begrense streikeretten og samarbeidet over kjølen for å takle unionskonflikten blir sett i sammenheng, som to eksempler på arbeidernes samhold og solidaritet. Det sier ikke så mye om hva som vil bli utgangen av unionskonflikten i denne talen. Det er hovedbudskapet at man vil få et nytt samfunn i det landet når demokratiet bryter gjennom. Da vil man kunne knytte arbeidernes union, uten at det spesifiseres hva dette er. Når demokratiet har brutt gjennom vil det ikke være noen unionskonflikter.

Talens budskap viser så klart at det ender som i det tidligere nevnte artikkelen fra april.

Unionskonflikten blir beskrevet som en demokratkonflikt med klare fellestrekk til klassekampen. Italia sinker kommer han inn på hva han mener vil bli resultatet når

---

¹⁴⁶Sammest. ed.

sosialdemokratenekommertilmakt en.Devilinnføreetnyttssamfunnmedennykultur.
Forutsetningenforatdettekanskjeeratdemokratietbryterfullstendigigjennom.
Herkan detderforværeunderforståttatunionskonfliktenkanforståsometskritt på
vegenmotenslikmå lsetning.Grunnentilatdensvenskekongensattesegmotkonsulatsaken
ermotstanden hans motdemokratiet.Gjennomdennesaken vil mangåetskrittvidere påden
vegen som ledertiletfullt utvikletdemokratii Norge.Samtidigerdet viktigå kjempefor
demokratietsgjennombruddi Sverige.Da vil man kommenærmeredetsomer
sosialdemokratietsuttaltemål,etnyttssamfunnmedennykultur.Kringenserforsegaten
norsksuksessiunionskonflikten vil væreetskritt påveien motetsliktmål.Selvomdett e
ikke står direkte i teksten, kan det leses som underforstått.
Unionstriden blir på den nemåten sett som et ledd i den større prosess på veien mot et
sosialistisk samfunn.

Responset etter avslaget i riksdagen på konsulatsaken, troen på at republikk vil bli resultatet.

I en artikkelen 27 mai skriver Olav Kringen om at kongen har nektet å anskjone
konsulatloven.¹⁴⁷ Han regner med at man vil gåvanskeliget i derimøte. Den norske
regjeringen, vil som hansier, selv sagt ikke akseptere denne avgjørelsen. H anretter en
oppfordring til desvenskesosialdemokratene om at hannå regner med deres støtte.
I en artikkel to dager etter under tittelen ”*Situationen*”¹⁴⁸ er han mer konkret. Han
fastslår at det obroder folkenen å begynner å sei øynene at mangå r motens skill smisse med
fredeligemidler.

Med forbauselse har heledet norske folk seethvorløst den norske kongekronesadog
med vilken nonchalancedet Bernadotteskehusslænger den væk. Norge, som har
betragtet republikansk agitation for at være arh undre der fortidlig, faar republikken ligei
fanget.-ja, hvis nu ikke alle lige vel kongemagtens kuldetænkes igom.¹⁴⁹

Kringen avslutter sin betraktning med å si at man nå avventer utviklingen. Mellom linjene
kommer det fram en uro over at situasjonen kan føre til krig. Fra norsk side ønsker man ikke
som hansier, at kongemaktens skal beskjæres ytterligere for godforstand. I den forbindelse
rettes den oppfordring. Josterkere folke viljen her står fram i sitt velde, jo sikrere vil
nordens fred være, og desto nærmere vil folkenes komme hverandre. Oppfordringener
antakelig rett til desvenskesosialdemokratene.

¹⁴⁷Norske Social -Demokraten, 27.05.05.

¹⁴⁸Norske Social -Demokraten, 29.05.05.

Todageretter, den 29. mai stod det flere artikler om konsulatsaken i avisen. En av de har tittelen ”Konsulatsagen - Sosialdemokratiet eller borgerpartiene”¹⁵⁰ Kringen fastslår at det ligger i sosialdemokratietshender å løse konsulatsaken. Muligheten ligger å åpne for å finne en fredelig vei ut av konflikten. Men det kan bli fare for krig hvis borgerpartiene forstiller seg med saken alene. Det borgerligesamfunner bygget på ”modsetningsinteressenes vulkan”.¹⁵¹ Arbeiderklassene i den nesteklassens omgreier å vise internasjonalisme. Borgerklassen står i et motsetningsforhold til borgerklassene i andre land på grunn av den økonomiske maktkampen. Hele triden om konsulatsaken hars årsak i dette forholdet. Konsulatsaker er ikke noen viktige saker i seg selv, men sosialdemokratene støtter kravet om at nordmennene skal bestemme over egne anliggende. Borgerklassen kommer til å styre denne konflikten i en farlig fase, hvis de får rådealene. Det er derfor nødvendig at sosialdemokratiet i beggeland står opp og verner om freden. Sosialdemokratene må trå til for å løse de problemene som borgerklassen hars kapt. De problemene som borgerklassen ikke hargreid å løse på hundre år, vil sosialdemokratiet løse på endag.

I en artikkel sammedag tar Olav Kringen opp forholdet til kongemakten. Han uttrykker lettelse over at man hars sagt forvilt til dens svenske kongemakten.¹⁵² ”Viklarer oss selv så inderlig odtudene kongen, som staardennorske folkevilje imod.”¹⁵³ Det blir ikke sagt noe klart om manskene for seget kongedømme eller republikk. Kringen sier bare at man håper det blir satt inn en utøvendemakt her i landet som står i pakt med folket. Sett på bakgrunn av artikkelen fra tidligere fører hans å forseg at det ville bli republikk, er det vel en president han hertenker på.

En artikkel som også står i avisene den dagen har tittelen ”Det friske Sverige”¹⁵⁴ I denne artikkelen slår det fast at det ikke dreier seg om noen konflikt mellom Norge og Sverige. Norsk folkevilje står imot dens svenske kongemakten og høy adelens interesser. Det er en demokratisk oppgave til alle tider og i alle land å forhindre at folkeviljen blir undertrykt. På samme måte som kongen vil undertrykke norsk folkevilje prøvde han også å ned på svensk folkevilje tidligere på året. Kringen tenker da på konflikten rundt det nye lovforslaget som ville begrense streikeretten. Av den grunn må det svenske og det norske demokratiet stå sammen. Kringen sier videre at han forventer støtte fra de svenske sosialdemokratene. Han nevner også at det ble gitt løfte om støtte på SAPs kongress.

¹⁴⁹ Sammested.

¹⁵⁰ Sammested.

¹⁵¹ Sammested

¹⁵² Sammested

¹⁵³ Sammested

Kringens utspill gjengitt i svenske Social -Demokraten

Olav Kringens artikkel der han nærmer seg start det for gitt at man vil få en republikk blir nevnt i svenske sosialdemokraten. Artikkelen står under overskriften ”Republiken Norge”¹⁵⁵ Den gjengir hovedpunktene til Kringen. Tanken til Kringen om utviklingen vil føre til en norsk republikk blir i artikkelen blidt og så slått fast at dette ikke dreier seg om noen konflikt mellom Norge og Sverige. Det dreier seg om en konflikt mellom folkeviljen i Norge mot kongemakten. Folkeviljen i Sverige er selv i konflikt med kongemakten. Det vil være i den svenske folkeviljens interesse å støtte den norske side i konflikten.

Olav Kringen framhever klassekampdimensjonen ved unionskonflikten.

Innsiden i Social -Demokraten peker Olav Kringen på likhetstrekk mellom unionskonflikten og klassekampen.¹⁵⁶ Norge har trodd på løfte om likestilling med Sverige i unionen. Dette har ført til konstante konflikter fordi den svenske kongemakten aldri har villet oppfylle dette løftet. Til slutt ble den svenske overhøyhetstanken formyert for nordmennene. De valgte å frasi seg dette formynderskapet.

Det finnes også en annen union, en union som ikke bare berører de skandinaviske landene, men hele verden. Dette skulle gi borgere av alle partier og fra alle verdens deler rom for ettertanke. Det er den samfunnsunionen som består av alle land mellom arbeidsherrer og arbeidere. Forenkelt sett skyldkan man si at dette utgjør overklassen og underklassen.

Man har bestrebt sig for, at underklassen -d. vs. ”Norgeisamfundet” -længt smulig skuldesvæve idensørgelige vildfarelse, at der her sker jevnbyrdighed og ligestillethed i ”unionen”, d. vs. i foreningen mellem arbeider og arbeidsherre”...¹⁵⁷

Kringen fortsetter denne utredningen med og kommer med en advarsel. Han mener overklassen bør ta ærd og ansvar i unionskonflikten. Ingen har interesse av at samfunnsunionen sprekker på samme måte som unionen med Sverige. For å unngå dette har overklassen bare å gå og gjøre. Det må begynne med en linje som tarsi ket på virkelig likestilling mellom samfunnsklassene. Hvis dette finner sted, vil det være et godt stykke på vei til klasseforskjellenes avskaffelse. Underforstått ligger det vel her en tanke om at klassekampen i samfunnet kan føre til en slags revolusjon. Dette kan unngås hvis de

---

¹⁵⁴ Sammesteds

¹⁵⁵ Svenske Social -Demokraten, 03.06.05.

¹⁵⁶ Norske Social -Demokraten, 05.06.05.

¹⁵⁷ Sammesteds

borgerlige partiene går inn for en utjevning. Underforstått blir hendelsene i unionskonflikten altså sett som et slags revolusjonært opprør mot kongemakten.

Etnyttkongedømmet i Norge er aktuelt.

I en artikkel sammedag tar Olav Kringen et generelt oppgjør med kongedømmet. ¹⁵⁸Hansier

dette er aktuelt for nordmennene å gå inn for et nytt kongedømme. Olav Kringen mener kongedømmet og unionen inngår i et skjebnefellesskap. Kongedømmet er noe fremmed og unaturlig i Norge. Det er i strid med den demokratiske kulturen man har utviklet. Det vil derfor være en naturlig forutsetning å oppløse unionen og opprette en norsk republikk. Kongedømmet vil være en meningsløs het i Norge i dag. Det vil være et feilgrep å gå inn for et nytt kongedømme for å trygge en unionsoppløsning. Dette vil være å kjøpe slå med svenske, man blir danødt til å betale en pris for sin selvstendighet. Men dette vil være i utakt med tendensen i Norge. Et slikt kongedømme vil føre til nye problemer. På samme måte som før, vil det hindre utviklingen av den demokratiske kulturen som finnes i landet.

Dagen etter står det på trykken i artikkelen med tittelen *”Hvorfor ikke et norsk, nationalt kongedømme?”* ¹⁵⁹ Han trekker i denne artikkelen inn diskusjonen på Amsterdamkongressen mellom Jean Jaures og August Bebel. I debatten foreller mot deltakelse i mindretallsregjeringer hadde man også reflektert over kongedømmet. Både Bebel og Jaures hadde sagt at spørsmålet om statsformen ikke hadde hatt noen praktisk betydning for sosialister. De pekte blant annet på at klassekampen fortsatt i høy grad var i stil med i Frankrike, til tross for at de hadde republikk.

Kongen mente at dette var en diskusjon som nøyter sammenlignet med forholdene i Tyskland og Frankrike. Dette var velog merke for fortsatt borgerliges samfunn, isliksamfunn kunne ikke denne forskjellen ha så stor betydning. ¹⁶⁰ Likevel slår Kringen fast at det er noe ganske annet når sosialdemokraten direkte får velge mellom republikk eller kongedømmet. Han mener det er gitt på forhånd at alle sosialdemokrater er republikanere.

Når det gjelder den norske svenske unionskonflikten vil det være et brudd med utviklingen å gjøre noe annet. En republikk vil være en naturlig konsekvens av den demokratikamp som har vært ført. *”Først varet status quo. Dengar ikke lenger. Ingen nordmand vil bli baget i det gamle og gis seg til roder. Status quo er dømt.”* ¹⁶¹

---

¹⁵⁸ Sammedag

¹⁵⁹ Norske Social -Demokraten, 06.06.05.

¹⁶¹ Norske Social -Demokraten, 06.06.05.

Utdraget gir oss et inntrykk av det bildet Kringen hadde av unionskonflikten.

Oppløsningen av båndene hadde en revolusjonært ved seg. Det var ikke bare snakk om en avskjed med felle sskapet med Sverige. Man hadde stått i en union der Sverige hadde hatt det maktmessige overtaket. Unionsoppløsningen betydde en frigjøring fra dette. Olav Kringen hadde jo gjennomgående diskutert unionskonfliktens somenklassekonflikt.

Unionsoppløsningen betydde derfor også en frigjøring i annenforstand. Man ble fri fra maktrelasjon. Slik Kringens å det, hadde kongemakten og dens svenske overklassen hindret det norske demokratiet fra å utvikles. Når nå den norske "underklassen" ble fri, var det naturlig at mange jordseiere gikk til fri. Med andre ord, en republikk var en naturlig utgangspunkt på konflikten.

Konklusjon:

Ethovedformål har vært å vise tendensen i Olav Kringens unionspolitiske linje i denne perioden. Det har også vært et formål å vise hvordan danske og svenske og sosialdemokratiske avisene utviklet sitt perspektiv på konflikten i dialog med Kringen, og omvendt.

Man bygde videre på det perspektivet som hadde vært dominerende på det svenske arbeiderpartiets partikongress. På partikongressen hadde unionskonflikten først og fremst blitt sett som en demokratisk konflikt. Den ble, som vi har sett, koblet opp mot det man så som den sentrale samfunnskonflikten, klassekampen. Kampen for demokratiet var en del av den universelle striden mellom over og underklassen.

I første del av kapitlet tok jeg for meg hvordan debatten i avisene knyttet om talen av Kronprinsens forhandlingsforslag sammen med demokratitematikken i Sverige.

Analysen av debatten i april om kronprinsens forhandlingstilbud viser at de svenske sosialdemokratene knyttet unionskonflikten opp til sine demokratisk konflikt. I dette tilfellet nådde demokratikampanjen til de svenske sosialdemokratene en krise på samme tid som det fant sted et høydepunkt i unionskonflikten. Norske Social -Demokrat trakk også inn denne tematikken etter å ha lest de svenske avisenes kommentarer. Kringen og de svenske avisene sto i en uformell dialog og bygde videre på hverandres perspektiver. På denne måten ble den nasjonale dimensjonen ved unionskonfliktens kjøvet mer i bakgrunnen. Norske og svenske sosialdemokratiske aviser angrep først og fremst de svenske statsunionspolitikken ut fra en klassekamp tankegang. Det ble lagt vekt på at de svenske statsmakten var overklassens

statsmakt. Denne overklassen undertrykket både arbeiderklassen i Sverige og det progressive Norges omvillige utvidelse styre.

I kapitlets andredeltok jeg formeg 1. mai til Olav Kringen i Stockholm. Han la vekt på å se unionskonflikten som en del av demokratikonflikt. Han la også fram forhåpninger om at det ville bli republikk i Norge hvis det skulle komme til unionsoppløsning.

I kapitlet tredje deltok jeg formeg Kringens samtale av begivenhetene rett før 7. juni.

Han fastholdt også her at republikk trolig ville bli utfallet. Samtidig var han fortsatt opptatt av at unionskonflikten kunne se ut som en del av demokrati og klassekonflikt. Kapitlet har omhandlet tre perioder. Enkelte ganger kom Kringen inn på hva som trolig ville bli utfallet hvis det ble unionsoppløsning. Flere steder understreket at han dette i bunn og grunn ikke dreide seg om man forell mot unionen. Det førte til fremst demokratikonflikt knyttet til klassekamp problematikken. Hans til og med flere ganger at han var unionsvenn.

Gjennomgående regnet han med at det ville bli republikk hvis det kom til oppløsning av unionen. På slutten, i perioden rett før 7. juni, understreket han at republikk ville bli utfallet.

Den villen nærmest komme automatisk. Dette tok også Branting opp i sin avis etter å ha lest Kringens kommentarer. Også han regnet med at Norge ville innføre republikk. Det må sies at det nasjonale aspektet ved unionskonflikten ble skjøvet i bakgrunnen. Konflikten ble som sagt førte fremst sett som en demokratikonflikt. Det bør likevel også nevnes at Kringen av og til berørte unionskonflikten ut fra en nasjonal vinkling. Han påpekte enkelt steder at det var nasjonale rettersomnåblenektet nordmennene.

Kapittel 4. Konflikten i august om Stortingets forhandlingsforslag.

Uenigheten i august mellom redaksjonen i norske Social -Demokraten og Hjalmar Branting

Dette kapitlet skal handle om en konflikt i august mellom redaksjonen i norske Social -Demokraten og Hjalmar Branting. Kringen reiste bort i august måned. Dato Hornsrud og Tokerud for redaksjonen i avisen. I denne perioden førte den redaksjonell profil som måtte virke som en kontrast til unionsdebatten i avisen før 7. juni. I slutten av juli ble veget unionskonfliktens begynnelse for handlingsfasen. De svenske myndighetene hadde sendt et forslag til Stortinget over hva som ville være deres krav for handlingene om oppløsningen av unionen. Stortinget utarbeidet et svar på denne henvendelsen. Svaret var utformet som et forslag til hvar norsk myndighet mente burde være utgangspunktet for forhandlingene. Norske Social -Demokraten og stortingsgruppen til Arbeiderpartiet stilte seg kritisk til Stortingets forhandlingsforslag. Dette forhandlingsforslaget var det grunnlaget for norske myndigheter brakte med seg til Karlstad for å forhandle om Desosialdemokratiske representanter i Stortinget hadde ikke stemt for dette forslaget. De hadde støttet et annet forslag. Dette alternative forslaget ble reist av Konow. Under voteringen ble Konows forslag nedstemt. Det andre forslaget som det ble flertall for, ble derfor betegnet som Stortingets forslag. Stortingsgruppen støttet til Konows alternative forslag ble kommentert i norske Social Demokraten.¹⁶² Redaksjonen støttet også Konows forslag, men mente de ikke var bedre enn det forslaget Stortinget hadde samlet seg om. Dette førte til en krangel med Hjalmar Branting i svenske Social -Demokraten. Han mente at holdningen til den norske sosialdemokratene var fullstendig uholdbar. På et tidspunkt sa han til og med at dette var et tegn på at norske sosialdemokrater var i ferde med å bli sjåvinister. En stund pågikk det ordskift mellom norske og svenske Social -Demokraten. Man kom til slutt til en slags forsoning, men man ble ikke helt enige, konfliktendte bort av seg selv etter hvert som andresaker kom på dagsorden i unionskonflikten.

---

¹⁶²Olav Kringen var fraværende fra redaktørstillingen i denne perioden. Ole Tokerud og Christoffer Hornsrud ledet redaksjonen i dette tidsrommet. Lange (1937:279)

Ikapitletsførstedelviljegjengidennedebattenmellomredaksjoneninorske Sosial DemokratenogHjalmarBranting.Etnatuligspørsmålvilvære.Bledetenhøyre dreininginasjonalistiskretningidenperiodenhvorHornsrudogTokerudledetredaksjonen? KapitletsandredelvilsepåslagsholdningHornsrudogTokerudvistetilandreviktige spørsmålknyttettilunionskonfliktenidenneperioden.Detvilkunne gje utgangspunktforå vurdereomuenighetmedBrantingvaretegnpåenhøyredreining.Isistedelavkapitlet viljegtrekkeinnnoenandre kildersometbidragtilforklaringpåuenighetenmellom BrantingogHornsrud,Tokerud.

Ikonklusjonenviljeg ogsåpekepåatdenpolitiskekontekstenhaddeendretseg.Denytte politiskekonteksteniNorgeogSverigehaddeendretsegetter7.juni.Jegviltaopptil vurderingomdettekanhaspilt enrolleforutformingenavHornsrudogTokeruds unionspolitiskeli nje.

Bakgrunnenforkonflikteniaugust

Ettersommerenssonderingeriaviseneformulertesvenskenebetingelsenesineoffisielt.Enav deviktigstepunktenevarkravetomnedleggingavgrensefestningene.Densvenske riksdagensunionsutskottkommedsini nnstillingden25.juli,ogden28.julibledenvedtatt. Dennebeslutningeninneholderenerklæringomatunionenikkeeropløstved Stortingetsbeslutning,ogatdenikkekanoppløsesmedmindreSverigeskongeo grikisdagen girsintilslutning .Itilleggtilkra vetomgrensefestningenesløyving,vardettoandre hovedkrav.Detengikkpåatsameneskulleharettilregnbeiterpåbeggesideravgrensen. Detandrevaretkravomatunionsoppløsningensskulleprøvesgjennometnyttstortingsval g, ellerenfolkeavstemning.OlavKringenvardafraværenesomredaktøriSocial -Demokraten. HornsrudogredaksjonssekretærTokerudstoforredaksjoneniperioden27julitil29august.

Stortingetdrøftetforslaget,ogsendtesvartild esvenskemyndigheteneiformaveteget forslag.Ledelsen iArbeiderpartietbrakteidenneperiodenlittenergipååkritisereStortingets forslag.AllefireavArbeiderpartietsstortingsmennhaddestemtmoddetteforslaget,ogforet alternativtforslag avKonow.Kringengjengirdisseforslageneiskriftetsitt.Såvidtjegkanse dreideuenighetensegomihvorsterkgradmanskulleframheve7.junibeslutningens

gyldighet. I Stortingets endelige forslag av 22 august var dette også nevnt men i en noemer neddempet form. I Konows forslag ser det ut som om dette var mer framhevet. ¹⁶³

Kringens skriver:

Det var blant motstanderne av regjeringens forslagen bitterhed som var uforklarlig ialfald fordi det var så stolidt fjernt fra begivenhedene. ”Social -Demokraten begynte også en vedholden feide, som var edemaanend og førte den i politikbaademed partifæller av andre ansuelse isagen og med svensk ”Socialdemokraten”. ¹⁶⁴

Kringen nevner at svenske Social -Demokraten kritiserte Arbeiderpartiet for å støt e Konows forslag. Kringen mener i 1910 at denne kritikken var noe ubegrunnet, da Konows forslaget var hans mening var noe bedre. Selvom han også mener at Stortingetshenvendelse heller ikke var dårlig.

Likevel, han gir litt forskjelliges ignaler, han mener også at man hisset seg for mye opp om denne saken, at det var for mye bråk om en bagatell. Som en avsluttende kommentar til krangelen med de svenske sosialdemokratene i denne fasen av unionskonfliktensier han at kritikken mot storting etshenvendelse gikk på at den i for stor grad var formet av svenskens behov. Her mener Olav Kringen man har net over i en unødvendig nasjonalisme, i stedet for å se stort på det. I skriftet hevder Kringen at han vurderte å gå inn i diskusjonen på dette tidspunktet. Likevel, etter å ha vurdert situasjonen til å være for preget av opprørte følelser valgte han å holde seg borte. Han holdt seg rett og slett borte for å unngå skisma i partiet.

Partifællernes omstod på avstands syntes at øineenalt forsterkn ationalisme i Social -Demokraten i dette tidsrum: jeg ansaa det heldigere at det ble tilfældet end at bladet kom i feide med baadecentralstyret og stortingsfraksjonen over formaliteter. ¹⁶⁵

I margin på teksten i eksemplaret til Arbeiderbevegelsens Arkiv i Oslo, har Kringen skrevet noen egne kommentarer for å utdype innholdet i teksten. Under dette resonnementet står det ”Hermaame get leses mellemlinjene.” ¹⁶⁶

¹⁶³Kringen (1911:24).

¹⁶⁴Sammesteds, side 25.

¹⁶⁵Sammesteds.

¹⁶⁶Sammesteds

Bråket rundt Stortingets forhandlingsforslag

Den 23. august reagerte redaksjonen på Stortingets forhandlingsforslag. Det stotret artikler om dette emnet den dagen.¹⁶⁷ Norske Social -Demokraten mente det var noe skandaløst i erklæringen. Dereagerte ikke på vedtakene i erklæringen om å gå til forhandlinger om de kravene som svensken hadde ønsket å forhandle om. Blant disse var kravet om riving av grensefestningene. Dereagerte på at Stortinget ba om medvirkning til å oppløse unionen. Det var etter deres mening for mye. Dette gir et feilinntrykk mente avisen, fordi det skapt vil om legitimiteten av 7. juni beslutningen.

Ifølge avisen ville det vært bedre om Stortinget hadde gått inn for Konow's forslag. Konow's forslag fastholdt at forhandlingen måtte ta utgangspunkt i anerkjennelse av 7. juni beslutningen. Dette falt mer i smak i avisen, enn for mulighet der man ba om svenskenes hjelp til å oppløse unionen. Avisen mente også at man måtte være varsom med å gi for mye etter i forhold til de svenske forhandlerne, dette kunne føre til at svenskenes strammer inn kravene sine.

Svenske Socialdemokraternas reaksjon

Den 25. august ble det uttrykt i forbauselse i svenske Social -Demokraten, med at DNA hadde gått mot Stortingets forhandlingsforslag.¹⁶⁸ *"Icke utan förvåning finn vi här våra partivänners namn vid sidan af den nyttarstanorskanationalismens."*¹⁶⁹ Litts enerei artikkelen står det. *"Intet nationalistblad kunde föra ett sådant språk"*¹⁷⁰

Branting mente i midlertid artikkelen måtte ha en annen forklaring enn at norske sosialister har styrt over i en sjåvinisme. Det at de hadde gjort seg til tals menn for å rsløyfe i gav grensefestningen etyp på at det måtte være noe annet enn sjåvinisme som lå bak.

Svenske Social -Demokraten kom til at det kunne ha vært indre politiske grunnertil å gå inn for forslaget. De kan ha ønsket å stå imot det man hadde ment hadde vært en overkjøring av Stortinget fra Michelsens side. Branting mente at Bernadottet tilbudet, og sonderingen med det danske kongehuset for å hente en regent derfra, var et uttrykk for en slik overkjøring fra regjeringens side. Brantings åmotstanden mot forhandlingsforslaget som en protest mot det hankalter regjeringen Michelsens hemmelighetsmakeri. Deretter gikk Branting løspå selve argumentasjonen for å velge Konow's forslag fram for Stortingets. I norske Social -Demokraten hadde man jo argumentert for at det var en krenking av norsk selvstendighet å bedens svenske

¹⁶⁷Norske Social -Demokraten 23.08.05.

¹⁶⁸Svenske Social -Demokraten, 25.08.05.

¹⁶⁹Sammested.

¹⁷⁰Sammested.

statsmakten om å medvirke til å oppløse unionen. Branting mente at dette argumentet ikke hadde noe grunnlag i virkeligheten. Hvis det forelå et vang fra dens svenske statsmakts side, ville det være grunn til å kalle enslik henvendelse en ydmykelse. I dette tilfellet forelå det ingen slike situasjon, og man kunne da heller ikke snakke om noen ydmykelse.

Norske Social -Demokraten svarte på kritikken den 26 august med en stor førstesideartikkel.¹⁷¹ Artikkelen har tittelen: ”Chavinisme eller nationalpolitikk”.¹⁷² De mente at svenske Social -Demokrater hadde uttalt seg litt for raskt i saken. At svenske sosialdemokrater mente at norske sosialdemokrater har tatt et sjåvinistisk standpunkt tydde på en misforståelse. Man hadde ensidig forbundet Castberg med sjåvinisme i svensk pressede-batt. Dette gjorde at man var på vakt når norske sosialister stemte sammen med en slik mann. Mellom linjene i artikkelen blir det sagt, at det er riktig å samarbeide med Castberg når han fører en fornuftig politikk.

Vitil staar, at denne anklage for chavinisme, som ligger i svensk ”Soc. Dem.”-artikel. Ikke komuventet foros. Naar man nemlig på svensk hold hidtil har sett navnet Castberg, har man alltid kunnet gå ud fra, at det var chavinisme med i spillet. Til at fremkalde denne opfatningen har ikke mindst vort blads angreb på Castberg virket; thi vi har altid været på avagts mod hans nationalistiske tilbøieligheder. -¹⁷³

I artikkelen blir det forklart hvorfor man mener det var mer forsvarlig å stemme for Konow's forslag. De argumenterte for at Konow's forslag faktisk var bedre enn det som ble Stortingets forslag. De begrunnet dette med at forslaget skjermte norske interesser bedre i forhandlingene fra press fra svenske hold. Stortingets forslag kunne likeså det, bli tolket som en undergraving av 7. juni beslutningen. Dette kunne gi sjåvinister på svensk side et grunnlag for å stramme inn kravene sine overfor Norge. Forøvrig fastholdt de at de hadde nedleggning av grensefestningene og voldgiftstraktat mellom det to folkenes sammensetning,

Hendelsen ble mer utførlig kommentert i en artikkel i Svenske Social -Demokraten noen dager senere.¹⁷⁴ Branting tolket handlingens som en reaksjon på regjeringen Michelsens overstyringspolitikk. Ifølge Branting var det ikke så mye innholdet i seg selv man hadde reagert mot. Det var det at Michelsen ialt for stor grad hadde gått utenom Stortinget og dermed folkeviljen, i hvordan han hadde ført unionspolitikken. I dette tilfellet hadde regjeringens agt nei til kravet fra Arbeiderpartiet om at vedtaket først måtte prøves av

¹⁷¹Norske Social -Demokraten 26.08.05.

¹⁷²Sammesteds.

¹⁷³Norske Social -Demokraten 26.08.05.

spesialkomiteen. Brantingmentederforathandlingenførstogfremstvarenprotestreaksjon motdenneantidemokratisketendensen. BrantinggaDNArosfo råståvaktomdemokratiet. MichelsenskulturkunnelettbliskjebnesvangermenteBranting. Hantenktedapå forholdenerundtavgjørelsenomdenfremtidigestatsformen. Detvilleværeenfareforat Michelsenfortsatteenkulturderhansatte sinegenkursigjennom, uavhengigavhva Stortingetmåttemene. Arbeiderpartietsopptredenidennesammenhengen, måttederfortolkes somenprotesthandlingmotdennekulturen. Artikkelenbyggertydeligvispåenartikkeli norskeSocial -Demokraten24. augustdermanåpnerforetsliktperspektiv. Idenne artikkelenblirdetrettetenprinsipiellkritikkmotregjeringensomgåelseavspesialkomiteen. DethaddekommetinnforslagfraStortingetomatforhandlingsforslagetmåtteprøvesi spesialkomiteen, menregjeringenhaddeavslått. Manargumenterteutfraatdetteikkevar sundtfordemokratiet ¹⁷⁵ Iartiklenenoendagerfør, ogisvarartikkelenpåBrantingskritikk den26august, ble det oppgitt en annen hovedgrunn for å stemme mot forslaget. Hovedgrunnen var derat forslaget åpnet for at 7. juni beslutningen ikke var legitim. Branting la ikke noe vektpå det i sin artikkel om saken den 28 august.

Diskusjonen rundt den saken forsatte ikke videre, denser ut til å være slutt etter disse artiklene. Nå be gynte Karlstadforhandlingene, det var andresaker som kom på dagsorden. Rett før Karlstadforhandlingene begynte skrev svenske Ny Tid:

Det bästa, som nukanske, är, att Norge utan Krängligainvänding argår med på Sverges vilkor och inrättars sig som frir e publikk och att Sverige för all tid lägger bort sin astorhetsdrömmar. ¹⁷⁶

Varuenigheten i perioden til Hornsrud og Tokerud uttrykk foren høyredreining?

Det vil være naturlig å spørre seg om krangelen i august med des svenske sosialdemokratene var uttrykk for høyredreining. For å kunne si noe om det, vil det være naturlig å se på unionsdebatten for øvrig. Avisdebatten i august dreide seg ikke bare om Stortingets forhandlingsforslag. Det vil være interessant å se på hva slags linje man sto for ellers. Ifor rige kapitellajeg vektpå å vise at Kringen førte en linje som forsøkte å ta vare på det

---

¹⁷⁴ Svenske Social -Demokraten, 28. 08.05.

¹⁷⁵ Norske Social -Demokraten, 24.08.05.

¹⁷⁶ Svenske Ny Tid, 31.08.05.

internasjonalistiske perspektivet. Vardet noe brudd med den tendensen i den perioden
Hornsru og Tokerud redigerte avisen?
Kringen hadde jolagtevekt på en union – en politisk linje for hver manns å unionskonfliktens om en
demokratikonflikt. Fortsatt denne strategien i Knudsen og Tokeruds periode? Kan man se
dets samme sosialdemokratiske perspektiv i tungen? Vardet fortsatt det internasjonale
klassekamp perspektiv som vardet viktigste, eller mer kervi en høy redning der man
var opptatt av nasjonalistiske motiver?

Debatten i august da svenskenes forhandlingsforslag lå klart

I en artikkel den 5. august kommenterte norske Social – Demokraten forhandlingsforlaget fra
svensk side. Artikkel forfatteren la vekt på at flere svenske sosialistaviser hadde uttrykt seg
kritisk om forslaget.¹⁷⁷ Ifølge skribenten var svenske Social – Demokraten også en stående i å
bedømme forslaget som positivt. Flere svenske arbeidere i – ser hadde ment at forslaget
nærmest betydde krig. Kommentaren mente at forslaget var en slags bastard av et
kompromissforslag. Det hadde kommet til som et kompromiss mellom hva forskjellige krefter
i Sverige mente. Artikkel forfatteren ga like vel, samlet – ett, en positiv vurdering av forslaget.
Han mente at Urtimeas beslutning i bunn og grunn var et uttrykk for at deler av den svenske
folkeviljen endelig hadde fått komme til orde. Han mente at de svenske sosialdemokratene og
liberalerne hadde greid å holde – i en egen sjåvinisteritømmene
Deretter gikk han inn på kommentarer om høytidningene som hadde stått i danske og
svenske sosialdemokratiske aviser. Det hadde blitt uttrykt bekymring over om norske
sosialdemokrater kom til å oppkjempe mot egne – sjåvinister. Man hadde stilt seg tvilende
til om de kom til å gjøre dette. Artikkel forfatteren stilte seg uforstående til en slik bekymring.
Særlig ja ldt det spørsmålet om grensefestningens løyving. Både Arbetet og svenske Social –
Demokraten hadde krevd at norske sosialdemokrater burde agitere for å få lagt ned disse.
Artikkel forfatteren svarte ikke direkte på om man vil gå inn på dette. Han forklarte at denne
saken må tåle til videre, av hensyn til den innenriks politiske situasjonen. Hvis
sosialdemokratene i stedet dette spørsmålet ville det bare fremkalle en opphisset debatt hos
nasjonalistene i Stortinget. Man må ta en ting av gangen, mente forfatteren. Spørsmålet om
disse festningene ville bli tatt opp sammen med de andre vilkårene når man – skulle forhandle
over kravene i sin helhet. Hvis man reiste en debatt om dette nå, ville det bare gi bensin på
bålet til norske nasjonalister. Han avsluttet med å si at den norske sosialdemokratens

---

¹⁷⁷Norske Social – Demokraten, 05.08.05.

handlingerfor trykking av fredens kulle kunne stå seg for historiens dom. Ingen grensefestninger eller annet skulle komme i veien for å sikre freden.

I avisens sammedag ble en artikkel i danske Social -Demokraten kommentert.¹⁷⁸ I denne artikkelen var det blitt hevdet at den radikale delen av venstreutgjordes jåvinistene i Norge. Den danske avisens åforsegattytterstehøyre representertes jåvinistfløyene i Sverige. I Norge hadde man jåvinister på tytterstevestrefløy. Bakgrunnen for artikkelen var debatten i Stortinget rundt desvenske vilkårene. Konow, Castberg og Ullmann hadde satt seg mot alle krav med unntak av det som gjaldt folkeavstemning. Særlig var det kravet om nedlegging av grensefestningenes omskapte harme. Norskes sosialdemokraten mente på sin side, det var rart at disse representantene var motstandere av begrensninger på militarismen. Ifølge kommentaren hadde det tidligere engasjert seg i internasjonale fora for fredsarbeid og tatt til orde for begrensning av militarismen.

Skribenten i norske Social -Demokraten forsikret på sin side at norske sosialdemokrater vil gjøre alt de kunne for å stoppe norskes jåvinister. Det ble pekt på at svenskes sosialdemokrater har gjort et stort arbeid i å bremse svensks jåvinisme. På samme vis ønsket den norske sosialdemokrater og gjør en inplik t.

Den 7. august stod det gjengitt hva Alfred Eriksen hadde sagt om vilkårene i en artikkel i Nordlys.¹⁷⁹ Han uttrykte seg ganske diffus, men mente at norske sosialdemokrater ikke måtte styre inn på en formalistisk politikk i unionsspørsmålet. Det vil si. Han mente man ikke burde hengese galtformye opp i detaljer og krav. Man burde isteden være opptatt av hovedinnholdet i avtalen. Man kunne godt adette mest ved dette forslaget, mente han. Når det gjaldt grensefestningenes åmentehanat man fr as sosialdemokratisk holdkanskje vil være villig til å sløyfe disse. Det ville imidlertid komme an på hvordan kravet ville bli formulert.

Sammedag stod den liten kommentar artikkel tilet utspill fra Bjørnson. Han hadde hevdet at den norske festningen en åvar overflødig. Man trengte ikke frykte et angrep fra Sverige lenger. Skribenten i Social -Demokraten mente at Bjørnson burde ta konsekvensen av holdningens in, ågå inn for sløyfing av festningene.

Den 14. august ble det nevnt at visen Ny Tid i Trondheim har gått inn til sluting til norske Social -Demokraten holdning til grensefestningene. Også gikk inn for å legge ned festningene.¹⁸⁰

¹⁷⁸Norske Social -Demokraten, 05.08.05.

¹⁷⁹Norske Social -Demokraten, 07.08.05.

¹⁸⁰Norske Social -Demokraten, 14.08.05.

Etterfolkeavstemningen, republikken på dagsorden

I de første dager etter folkeavstemningen lanserte Sosial-Demokraten en vektpåkampanje for republikken. I en artikkel den 14. august ble det møtet for republikken av Sharrfenberg kommentert positivt. ¹⁸¹ Scharffenberg planla å holde et møte i Lillestrøm med agitasjon for republikken noen dager etter. Det ble oppfordret fra avisens side til å gå på disse møtene. ¹⁸² I en stor artikkel den 16. august ble Bjørson og Løvlands forhold til republikken kommentert. Det ble lagt vekt på at Løvland hadde uttalt seg til fordel for republikken, og at avisens håp om et påstøtte fra hans og andres hold tid framover. Bjørson hadde også innrømmet at det nå så ut til å være stemning for republikken. Avisen mente man burde legge partipolitikk til side foren stund. Man burde arbeide på å versav vanlige politiske skillelinjer for å få til dette. ¹⁸³ Avisen vektla agitasjon for republikken i sine spalter i august. Den 18. august hadde man en stor artikkel om fordelene ved republikk. Der ble det argumentert ut fra historisk argumentasjon. ¹⁸⁴ Ifølge artikkelen var de tunaturlige forhold til den norske tradisjonen å sette inn et nytt kongedømme. Den samme holdningen kom til syne i en artikkel dagen etter. ¹⁸⁵

Den 21. 08 ble det også gitt et referat av et møte i Lillestrøm for republikken. ¹⁸⁶ Sharffenberg holdt i følge artikkelen forfatteren en glimrende tale. Alfred Eriksen og Magnus Nielsen hadde også innlegg. Møtet i stortingens utvalg ble avsluttet med en resolusjon som skulle fremlegges for Stortinget. Den 21. august stod det på trykken en artikkel som viste til en artikkel av Bjørnson i danske Politiken. ¹⁸⁷ I referatet fra denne ble det lagt vekt på at Bjørnson nå trodde det var flertall for republikken i den norske befolkningen. I en stor artikkel samme dag, tok avisen utførlig opp hva en republikk etter sveitsisk mønster ville bety av fordel for Norge. ¹⁸⁸ Artikkelen forfatteren regnet med at en republikk vil være billigere enn et kongehus. Dette ble brukt som sentralt argument.

Hornsrud og Tokeruds holdning til kravet om sløyfing av grensefestningene.

Avisen refererte den 16. august en uttalelse fra Løvland. Utenriksministeren hadde mottatt et brev fra sosialdemokratenes gamle allierte Alf Hedin. Der hadde han advart mot å ta hensyn

¹⁸¹ Norske Sosial -Demokraten, 14. 08.05.

¹⁸² Norske Sosial -Demokraten, 16.08.05.

¹⁸³ Sammested.

¹⁸⁴ Norske Sosial -Demokraten, 18.08.05.

¹⁸⁵ Norske Sosial -Demokraten, 19.08.05.

¹⁸⁶ Sammested.

¹⁸⁷ Norske Sosial -Demokraten,, 21.08.05.

¹⁸⁸ Sammested.

tilnorsksjåvinisme. Han vist til at det svenske forhandlingsforslaget hadde blitt til et kompromiss mellom ytterste høyre og representanter med liberale holdninger. Hvis norskside satte seg mot sentrale punkter ville dette kunne føre til splittelse innad i Sverige. Av hensynet til freden burde man ikke ta formyehensyn til kritikken fra den norske nasjonalistene. Norske Sosial Demokrat engasjerte seg i fullt ut i slutning til dette synspunktet.

Sammedagstodeten artikkel med tittelen ” *Æresbegrebernes reformation.* ” ¹⁸⁹ I denne avisene tok oppgjør med det desåsom falske æresbegrep. En eventuell norsksjåvinistisk aksjon mot sløyfing av grensefestningene ville bli møtt med en sterk motreaksjon fra norske sosialdemokraters side.

Dagen etter stod den artikkelen på trykk av Michael Puntervold. Artikkelen var rettet mot den norske sjåvinistene. ¹⁹⁰ Det ble nevnt at Ullmann og Bjørnson hadde satt seg i spissen for en kampanje mot sløyfing av festningene. Puntervold mente det ville være sosialdemokratenes oppgave å skape flere tall for en fredsholdning i opinion og Storting. Når det gjaldt festningene, så burde derives. I en lederartikkel sammedag tok redaktøren også til motmæle mot Bjørnsons utspill, og mente at festningene burde derives. ¹⁹¹

Den 19 august stod den lederartikkelen med tittelen ” *Castberg* ” ¹⁹². I denne artikkelen ble det tatt oppgjør med det man såsom uholdbar nasjonalisme hos Castberg. ¹⁹³ Avisen kritiserte et utspill fra Castberg i Stortinget. Han hadde tydeligvis antydning at man burde avvise alle krav fra svenskside i konflikten. Dette mente avisen var direkte uansvarlig, man anbefalte Castberg å begraves i sjåvinismen.

Den 24 august kom det respons i svenske Sosial -Demokraten på en artikkel i Sosial Demokratens omhaddet at til orde for sløyfing av grensefestningene ¹⁹⁴ Branting uttrykte glede over at den norske sosialdemokratene hadde begynt å bære endel av belastningen ved konflikten og så.

Konklusjon

Hornsrud og Tokerud ble enige med Branting om forholdet til de svenske norske forhandlingene. Var det en høy redning i forhold til den linjen Kringen hadde hatt i avisen tidligere på året? Hornsrud og Tokerud linjeser ut til å være skapt ut fra den stemningen som var på samfunnslivet på den tiden. Irritasjonen over det norske forhandlingsforslaget

---

¹⁸⁹ Sammedagstodeten.

¹⁹⁰ Norske Sosial -Demokraten, 17.08.05.

¹⁹¹ Sammedagstodeten.

¹⁹² Norske Sosial -Demokraten, 19.08.05.

¹⁹³ Norske Sosial -Demokraten, 19.08.05.

¹⁹⁴ Svenske Sosial -Demokraten, 24.08.05.

måvelkunneseespåbakgrunn av den opphissete stemningenes om da fantes i norsk samfunns liv.¹⁹⁵ Hornsrud og Tokerud lot seg velitt prege av den nasjonale veknelsen. I kapitlets andredeltok jeg formeg Hornsrud og Tokerud sin je for øvrig. Detok for eksempel tidlig til orde for åslø y fe gre nse festningene. De kritiserte også den nasjonalistiske fløyen i Venstre for å gå for langt i sin nasjonalisme. Det er vanskelig å komme med noe helt kategorisk svar på om dere representerte en høyredreining i nasjonalistisk retning i forhold til Kringen.

Man må også ta i betraktning at den ytrepolitiske konteksten endret seg etter 7. juni. I de forutgående kapitlene har jeg vist hvordan unionsdebatten utviklet seg mellom norske og svenske Social -Demokrater. Jeg la vekt på at man iløpet av det første halvåret av 1905 betonet spesielt perspektivet på unionskonflikten. Man vektla at unionskonflikten først og fremst var en demokratikonflikt. Itillegge betonet man ofte at konflikten kunne forklares som en klassekonflikt. Den svenske kongemaktens og overklassens representerte statsmakten i Sverige. Den norske staten representerte derimot mer demokratiske og folkelige krefter. Almenstemmerett var i motsetning til i Sverige, innført i Norge. Itillegge hadde man hatt en konflikt med den svenske statsmakten om parlamentarismen. Etter 7. juni og særlig fra og med forhandlingen mellom Norge og Sverige måtte det komme til en endring av dette virkelighetsbildet. Konteksten endret seg. Nå var situasjonen den at borgelige regjeringer fra hvert land forhandlet om vilkårene for oppløsning av unionen. Nå ble det vanskeligere å se bort fra at konflikten var en nasjonskonflikt. Skiftet i disse ytrepolitiske realitetene en kan ha hatt sin innvirkning på hvordan sosialdemokratene håndterte konflikten. Siden 1890-tallet hadde sosialdemokratene kommentert unionskonflikten som en demokratikonflikt. Det var kanskje enklere å forholde seg til en konfliktså lenge det dreide seg om konsulatsaken. Nå når konteksten endret seg var det lettere å bli enige. Jeg vil velge å inkludere med at denne krangelen i august ikke er tilstrekkelig grunnlag til å komme med bastante konklusjoner om ideologiske posisjoner. Noe bør likevel nevnes om hvordan dette kan ha virket på de svenske sosialdemokratene. Når man leser avisene i ettertid er det eni øyenfallende forskjell mellom Kringens analyse på våren i forkant av 7. juni og avisdebatten i august. Av svenske sosialdemokrater kan Hornsruds redaksjonelle linje bli tatt oppfattetsom et brudd med de perspektivene Kringen hadde i stid en før. Kringen hadde snakket om demokrati og klassekamp, det nasjonale hadde kommet mer i bakgrunnen. I denne perioden i august hadde det nasjonale kommet mer i forgrunnen. Klassekampsperspektivet ble skjøvet mer i

---

¹⁹⁵Sars(1909:)

bakgrunnen. Om hovedgrunntil dette va rendringen av den kontekstuelle dynamikken i unionskonflikten, eller om hovedårsaken var personene i redaksjonen, er vanskelig å si.

Kapittel 5. Konflikten i september og oktober om Karlstadoverenskomsten

Idette kapitlet vil jeg ta formeg konflikten innad i DNA i forbindelse med Karlstadoverenskomsten. Lik den kom til uttrykk i norske Social -Demokraten. Jeg vil også se på hvilke reaksjoner den fikk i svenske Social -Demokraten. Jeg har ikke brakt inn avisene Ny Tid i denne drøftingen. Ny Tid berørte ikke konflikten i særlig grad, men holdt seg mer i bakgrunnen. Noen av Brantings kommentarer til konflikten ble gjengitt, men det ble ikke brukt nevneverdig plass på lederplatt til å kommentere konflikten. Som jeg nevnte i innledningene, den er målsetting med undersøkelsen å få mer klarhet i hvilke fraksjoner som fantes, og styrkeforholdet mellom dem. Idette kapitlet vil det dreie seg om å synliggjøre hvilke arbeiderpartifolksomstøttere var i Social -Demokraten. Lange skriker om den delen av konflikten om Karlstadoverenskomsten.¹⁹⁶ Han nevner at de viktigste sosialdemokratiske avisene i Norge støttet overenskomsten. Både Arbeidet i Bergen, Ny Tid i Trondheim og Fremtiden i Drammen gjorde dette. Samtidig markerte de også avstand til Alfred Eriksen og de andre som satt seg mot overenskomsten. Norske Social -Demokraten støttet også overenskomsten, men det var her hvor Alfred Eriksen og hans meningsfeller fikk komme til orde med sine synspunkter. Lange går forøvrig lite i detalj i beskrivelsen av hvem som støttet hva i denne konflikten. Det nevnes at Olav Kringen førte ”*et veikt og nølende forsvar*”¹⁹⁷ for overenskomsten. Mye synes uklart når det gjelder Olav Kringens rolle. Jeg vil forsøke å fastsette klarere hva det var han sto for i debatten. Mye av Arbeiderpartiets ledelse holdt jo av naturlige grunner til Kristiania. Hos Lange kommer det ikke fram i hvor stor grad Eriksen hadde støtte fra den indre kjernen av kristianias sosialister. Jeg vil forsøke å få på det rene om Alfred Eriksen og de andre motstanderne av overenskomsten hadde store eller liten støtte innenfor miljøet. Hvordan reagerte de andre lederne på utspillet til Eriksen? Itillegg vil jeg undersøke hvilke kortvarige eller langvarige konsekvenser dette fikk for samarbeidet med de svenske sosialdemokratene. Kapitlet vil være rettet inn på å kartlegge reaksjonene på svensk side. Hvordan reagerte Hjalmar Branting i svenske Social -Demokraten på konflikten?

---

¹⁹⁶Lange (1937:281)

¹⁹⁷Lange (1937:282)

Debatten om Karlstadoverenskomsten hos norske sosialdemokrater

Den 29. august vendte Olav Kringentilbakesom redaktør. Omtrent fra dette tidspunkt foregikk forhandlingene i Karlstad. Kringen nevner i skriftets sitt, at han regnet med at det var stemning for å få en republikk i Norge. Han nevner at han og Brantingunde møter i Stockholm hadde blitt enige om at den norske sosialdemokraten burde arbeide for å få en forhandlingens årssaksom mulig.¹⁹⁸ For å kunne konsentrere seg om å drive en agitasjon for republikken, var det nødvendig og bliferdig med forhandlingen med Sveriges årssaksom mulig. Av hensyn til krigsfaren var det også viktig å få dette ut av verden.

Den 25. september ble Karlstadoverenskomsten offentliggjort. Kringen godkjente denne på lederplass den 26. september.¹⁹⁹

Sammedagso m Kringens krevde dette, inntok han i midlertiden artikkeli avisen av Gjøsteen. Kringens i skriftets sitt innlegget til Gjøsteen ikke var rettet mot Karlstadoverenskomsten. Innlegget var, slik hans å det, mer en etter på klokke betraktning rundt det svenske forhandlingsforslaget fra august. Artikkelen hadde en sterkt brodd mot de svenske sosialdemokratene. Gjøsteen mente de hadde gjort feilgrep ved å stemme for forslaget i riksdagen. Her lå vel en tanke om at de endelige kravene fra svenske side kunne bli utformet mildere. Hvis sosialistene i Riksdagen hadde satt seg mot forslaget, ville kanskje det endelige utkastet sett annerledes ut.

Gjøsteens snakket i sin artikkel om at det har funnet steden krenkelse av Norge.²⁰⁰ Han anklaget den svenske sosialdemokraten for å være med på denne krenkelsen. Han mente at sosialdemokratenes riksdagsfraksjon skulle ha satt seg mot et bestemt punkt i forhandlingsforslaget med Norge. Det var punktet i forslaget om at landene skulle gå sammen om å få oppløst unionen som var kritikkverdige. På den måten trakk man på Norges status etter 7. juni som selvstendige nasjoner. Den svenske sosialdemokratenes viktige oppgave ved å gå med på dette forhandlingsforslaget. Her ser man altså at Gjøsteen bygger videre på konflikten fra august. Der hadde norske Sosial -Demokraten støttet Konow's forslag i Stortingets. De hadde hengt seg opp i formuleringen i Stortingets forslag om at man søkte hjelp fra Sverige til å oppløse unionen. Gjøsteen tok ikke stilling forelle mot Karlstadavtalen. Han understreket likevel at kravet om å løse grensefestningene var uttrykk for en overstyringsholdning. Gjøsteen kom ikke inn på om dette skulle medføre at norske sosialdemokrater burde erklære seg som motstandere av avtalen.

¹⁹⁸ Kringen (1911:30)

¹⁹⁹ Norske Sosial -Demokraten, 26.09.05.

²⁰⁰ Sammested.

I artikkelen var han altså først og fremst opptatt av det tidlige rene vnte formuleringen i det svenske forhandlingsforslaget fra august. Ved å fremsette et slikt krav viste svensken at de ikke respekterte norsk selvstendighet. Svenske sosialdemokrater hadde brutt inn i sosialdemokrater. De burde ha satt seg mot dette punktet ut fra respekten for Norges rett til å rådgive over egne anliggende.

Underartikkel til Gjølsteenden 26 august har Kringens att på tryk kommentar:

Hr: Gjølsteens artikkel om vores svenske partifællers stemmegivning i riksdagen angaaende vilka arene noget, han også tidligere har offentlig fremholdt ved et møte i arbeidssamfundet. Alle våre arbeidere velopmærksomt, at hr. Gjølsteens artikkel kun vedrører de 4 riksdagsmænds stemmegivning i et politisk spørsmål, og det bør ikke i mindstemåde berøre det faglige samarbeide, som trives, og som er og bør være uberørt af disse dagers forvirrede politiske forhold. ²⁰¹

Artikkelen ble imidlertid fulgt opp av en serie med utspill av Alfred Eriksen som var rettet mot selve Karlstadoverenskomsten.

Vedtakelse av Karlstadoverenskomsten - Sentralstyret varsplittet

Kringen forteller i skriftetsitt om hva som hadde foregått i sentralstyret da man skulle ta stilling til overenskomsten. Den 23. september hadde man utarbeidet en resolusjon som skulle tas stilling til i Karlstadoverenskomsten. Resolusjonen ble jengitt i skriftet i sin helhet. Det bærer tydelig preg av å være skrevet, slik Kringens sier, som en kamp resolusjon. ²⁰² Resolusjonen godkjente Karlstadoverenskomsten, men understreket at mange av betingelsene var direkte i motsetning til Norge.

På tross av at denne resolusjonen tok hensyn til motstandernes argumenter, førte resolusjonen til at partistyr et ble sprengt. Dette fordi motstanderne av overenskomsten ikke

---

²⁰¹ Norsk Sosial-Demokraten, 26.09.05.

²⁰² Kringen (1911:33) Antakeligets lagshjemmes sekretordbruk innenfor datidens sosialistmiljø. Foren uten forstående kan det være vanskelig å se hva som var forskjellen på en kompromissresolusjon og en kampresolusjon. Forskjellen ligger antakelig i at en kampresolusjon er en resolusjon der det fortsatt eksisterer så sterke uenigheter at man ikke kan snakke om noen egentlig enighet. I stedet for at man finner sammen i et usagnsom begreper kan enesom, vil resolusjonen bestå av begge parter sine synspunkter. Hver part vil dermed kjempe for å få fram så mange som mulig av sine egne synspunkter i den ferdige resolusjonen. I en kompromissresolusjon er det tydeligvis større enighet blant alle parter om det som faktisk står i resolusjonen. (Fritteters samtale med Einar Terjesen, 4. februar 2002)

godkjenteden.²⁰³ Ifølge Halvard Lange var det Alfred Eriksen og Margarethe Strømsom stemte imot avtalen. Av stortingsmennesom var med i møte erklærte Eriksen og Egede Nissen²⁰⁴ at dem måtte stemme mot den i Stortinget.²⁰⁵

Eriksenkompåbanen

Etter hvert kom også Eriksen inn i denne debatten med synspunkter i saken. Den 27. september, tok Kringen innen artikkel av Eriksen som kritiserte overenskomsten. Deretter fulgte en meget skarp debatt utover. I avisen stod det en rekke innlegg fra begge sider. Alfred Eriksen hevdet at det kunne ligge en skummel strategi bak kravet om nedlegging av grensefestningene.²⁰⁶ Han framstilte seg selv som fredsvenni i artikkelen. For å unngå en fremtidig krig ville det lønne seg å sine til de svenske kravene. Hvis Norge lene sine grensefestningervil det nemlig legge grensen åpen for angrep fra Sverige. Det var godt mulig at det lå likemotiver bak de svenske kravet, mente Eriksen.

På det tidspunktet kom det mer og mer til syne at det fantes forskjellige holdninger innad i Arbeiderpartiet. Den samme dagen som Eriksen sin artikkel stop på trykk, skrev Kringen en lederartikkel der han nevnte at all energi nå burde rettes inn på å oppnå republikken.²⁰⁷ Han framhevet at kampanjen for republikken nå ville kreve all oppmerksomhet. Samtidig rettet han en oppfordring til myndighetene om at spørsmålet om statsform burde avgjøres av folket selv.

Debatten i norske Social -Demokraten fortsatte, med innlegg fra begge sider

Dagen etter den 28. september, stod det i leserinnlegg av lederen for Jern og Metall, Magnus Ormestad.²⁰⁸ Ormestads attogså medverv som viseformann i sentralstyret.²⁰⁹ Skribenten minnet om de svenske sosialdemokratenes viktige rolle tidligere på året. Det ble pekt på at nordmennenes skyldte å gide svenskeno til bakfor deres populære ståsted. Det ville ikke bare være urettferdig å rette kritikk mot dissens, det ville også være usolidarisk. De svenske arbeidernestoopeie vanskelig streikekonflikt. Man burde heller være rettferdig å gide

---

²⁰³ Sammested.

²⁰⁴ Nissen var ikke valgt inn for DN Amen for Venstre. Han ble likevel mer eller mindre regnet som sosialdemokrat. Handeltok også på sentralstyremøter.

²⁰⁵ Lange (1937:281)

²⁰⁶ Norsk eSocial -Demokraten 27.09.05.

²⁰⁷ Sammested.

²⁰⁸ Norske Social -Demokraten, 28.09.05. Om Ormestads rolle i arbeiderbevegelsen se foreksempel: Bjørnson (1990:158), Olstad (1990:136), Bull (1985:447 -449)

²⁰⁹ Det norske Arbeiderparti, landsmøter, beslutninger og resolusjoner (side 76). Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Oslo.

svenskearbeidernes forforden store innsats endehadde gjort for det norske folk. Det var urettferdig å rette kritikk mot de svenske sosialdemokratene. Det måtte også føles som en ekstrabelastning for de svenske arbeidere i den streikekonflikt den åstooppe i. Den unge radikale Puntervold hadde et innlegg i avisens sammedag. ²¹⁰Han hyllet fredsavtalens omenseier for voldgift tanken over militarismen. Han mente at store folk nå kunne ta fatt på det virkelige fredsarbeidet.

Oscar Nissen hadde sammedaget leserinnlegg til støtte for Gjøsteen og Alfred Eriksens syn. ²¹¹Han nevnte at han ble forarget i august når dets svenske forhandlingsforslaget lå klart. Han ble enda mer forarget når man i norske Social -Demokratenseregikk innfor å sløyfe grensefestningene. Han var da iferd med å sende inn et kritisk leserinnlegg, men fikk ikke gjort det. Nissen fortalte også om møtet i sentralstyret der man skulle ta stilling til Karlstadavtalen. Der hadde man sammen med stortingsfraksjonen, drøftet seg fram til en uttalelse ispørsmålet. I den forbindelse hadde Nissens attse kraftig til motverge mot at DNA skulle godkjenne avtalen. Han hadde fått med seg en annen på den linjen. n. Resolusjonen som dagen etter stopp på tryk i avisen, manglet til slutning fra han og til. Det var 5 til stede på møtet ifølge Nissen, og mange var også fraværene. Han mente det nærmest var en skandale at Arbeiderpartiet hadde gått inn for avtalen. Han gikk ikke særlig inn på å begrunne dette, men mente tydeligvis at avtalen var en nydmykelse.

Christian Holtermann Knudsen holdt et folkemøte til fordel for Kringenlinje.

Den 29. september ble det gitt en helsidespalte til et møte referat fra sosialdemokratisk forening holdt i Arbeidersamfundet. ²¹²Det var Christian Holtermann Knudsen som holdt foredraget. Knudsen holdt foredrag på møtet under tittelen ”*Forløsningen fra unionen og Norges fremtidige statsform.*” ²¹³Han gikk først inn med en hyllest til de svenske sosialdemokratene. Han mente at svenskenedette året, som i 1895, hadde betalt en høy pris for sin støtte til den norske befolkning. Han berømmet de for sin offervilje. Deretter gikk han inn på selve punktene i Karlstadoverenskomsten. Han avviste at avtalen betydde en nydmykelse. Det var vertimot avtalesompasset med sosialdemokratenes målsetninger for samfunnet. I dagens opphissete nasjonalistiske stemning var det lett å finne noe i avtalen som var lite fordelaktig for Norge og mer fordelaktig for Sverige. Likevel, dette kunne ikke ta bort det faktum at avtalen først og fremst var en fredsavtale. Sosialdemokratene burde se på

²¹⁰Sammested. Om Puntervold rolle i arbeiderbevegelsen. Se foreksempel: Bull (1985:333), og artikleri *Det tyvende århundrede*, for 1905.

²¹¹Sammested.

²¹²Norske Social -Demokraten, 29.09.05.

²¹³Sammested.

dettesompositivt. Vedatmannåhaddefåtttilenvoldgiftavtalevilleallefremtidig
sjåvinistiskendensermått ebegrenses. Veddenneavtalenhaddemanaltsåfåttdestrygge
rammenesomsosialdemokrateneharværtpåjaktetterforåtryggevekstendemokratiet. I
sluttenavtalenrettethanoppmerksomhetenmotspørsmåletomstatsformen. Hanvar
missfornøydmedde tforslagetsomvarblittfremmetavrepublikktilhengerneiStortingetden
sammeuken. Knudsennevnteatnoenarbeidepartirepresentanterhaddeunderskrevet
forslaget. Utfradetteforslaget skulledetordnesenfolkeavstemningomstatsformeniløpet
av19 06. Knudsenmentedittehellermåttegjøressnarestmulig. Hanmanetderfor
Arbeiderpartietstillitsmenntilåsetteigangenkampanje. Møtetmunnetutienresolusjon.
Detvartoviktigepunkteridenneseresolusjonen. Detførstepunktetvarenoppfordring tilå
godkjennekarlstadavtalen. Detandrepunktetgjaldtavgjørelsenavstatsformen.
Manrettetenoppfordringtilansvarligemyndigheteromåinnkalletilenfolkeavstemningder
folketfikkvelgestatsformen. Detblepresisertatdettekunnefinneste såsnartNorgesvar
godkjentinternasjonaltsomselvtendigstat.

Ienlitennotisiavisensammedagkomdetframatkarlstadoverenskomstenhaddevært
oppeispecialkommiteen. Denblevedtattdermed12stemmer. Seksmedlemmervarimot.
Blantdis sevarAlfredEriksen. CastbergogKonowstemteogsåimotgodkjennelsen. 214
Iavisenden30septemberkomdetframadeandrestoresosialdemokratiskeavisene
haddestøttetKarlstadoverenskomsten. 215DetgjaldtaviseneArbeidetiBergen,ogNyT idi
Trondheim. IavisensammedagbledetogsånevntattreavfiresosialdemokrateriStortinget
haddestemtforoverenskomsten. Detbleogsågittenbegrunnelsefordette, sombletrykketi
avisen. BegrunnelsenlignetmyepådenHoltermannKnudsenogKriegeringenoghaddeståttfor.
Utfraensosialdemokratisktenkemåteframhevetmanviktighetenavåsikrefreden.
Sammedagstodetenartikkeliavisensomoppordrertilålagekampanjefor
republikken. Manmåtteforhindreatetnyttkongedømmeskullebli påtvungetden norske
folk. 216

---

²¹⁴Sammested.

²¹⁵NorskeSocial -Demokraten,30.09.05.

²¹⁶Sammested.

Innleggfrarepresentanterforfagbevegelsen

Ormestad, hadde et nytt avisinnlegg no endager etter. Deran befalte han å godtas løyningen av grensefestningene. Han vist til at antimilitaristisk arbeid var viktig for sosialdemokratene. Det var derfor ikke noen oppofrelse men heller englede å legge ned disse festningene. ²¹⁷

Den 7. oktober hadde nestformanni Landsorganisasjonen, senere leder, Ole Olsen Lianet innlegg. ²¹⁸ Han var på sin side no mer på Eriksen og høyrefløyen side. Han mente det var blitt før tenurettferdigs jikanemotdes som varskeptisk til Karlstadoverenskomsten. Han mente det var et dårlig tegn fra en avis, som skulle vokte friheten. Det var rett og slett uttrykk for en litt autoritær holdning. Imidlertid ønsket han å ta saken slik at partiet kunne konsentrere seg om kampanjen for republikken. ²¹⁹

Folkemøtene

Debatten i avisen en fulgtes av en møte i regi av Eriksen og Scharffenberg i Turnhallen den 1. oktober. Ifølge Kringen, la Scharffenberg seg på en svært sjåvinistisk argumentasjon på dette møtet. ²²⁰ Kringen la i en artikkel den 4. oktober, vekt på at motstanden mot overenskomsten kunne føre til krig. ²²¹ Hvis ikke den ordnede godkjente overenskomsten kunne føre til krig.

Deretter fulgte et møte i Kristiania Arbeidersamfund den 5. oktober. På dette møtet ble Puntervold og Magnus Nielsen pepet ut for sine holdninger. ²²² Dagen etter, den 6. oktober sto det gjengitt utforlig referat av debatten på møte. Det kom fram at Eriksen og Gjølsteen mente det var riktig å kalle inn et ekstraordinært landsmøte. ²²³ Dement at partistyre ikke var representativt for partiet, når det stemte for Karlstadoverenskomsten. Eriksen kritiserte også avisen Social -Demokraten. Han mente Kringen hadde vist en vaklende holdning, og at dette ikke var en god nettilårettlederarbeiderne.

Oscar Nissen mente på sin side at partiet måtte velge å bli mer nasjonalsinnet. Det var viktig, fullt og helt, å støtte opp om en nasjonal politikk. Partistyre brydde han seg ikke om. Han var mer interessert i å høre partiets mening på grunnplanen. Han mente det var en annen holdning hos medlemmene enn den man fant i partistyret. Magnus Nielsen holdt et innlegg der hans at man måtte velge mellom avtalen eller krigen. Det var i direkte strid med alt

²¹⁷ Norske Social -Demokraten, 05.10.05.

²¹⁸ Jamfør artikkel om Lian i Arbeidernes leksikon. Friis (1934)

²¹⁹ Norske Social -Demokraten, 07.10.05.

²²⁰ Kringen (1911:31)

²²¹ Norske Social -Demokraten, 04.10.05.

²²² Kringen (1911:31)

²²³ Norske Social -Demokraten, 06.10.05.

fredsarbeidåsettesegmotavtalen. Puntervoldholdtogsåetinnleggderhanberømmet svenskesosialisterforderesfredsarbeid. Hanpekteogsåpåatdetsvenskevalgethaddegjort deliberaleogsosialdemokratenesterkereian drekammeret. Eriksen vardrevetavenblindhet nårhanventeretangrepfraSverigeundersåneforhold. SistegangenMagnusNielsengikk oppforåtaleblehanavbruttavlarmogrop. Hanmåtteforlatetalerstolen. Møtetsamletseg tilsluttomenresolusjon, dermanfremhevetetønskeomåsineitiloverenskomsten.

Kringenkommentertemøtet i Arbeidersamfundet

Pålederplassden7.oktoberkommenterteOlavKringenmøtet i Arbeidersamfundet.²²⁴ Han avisteatSocial -Demokratenhaddevistenvaklendeholdning. HannevnteatSocial - Demokratenholdningheletidenharværtåsiatilgodkjenningavoverenskomsten. Det enestemaneventueltkunnesesomlittdunkelt, vardetatmanhartillattåtrykkeandre synspunktiavisen. Dettehaddeimidlertidikkeværtuttrykkforpartietogavisensholdning. Avhensynettildemokratiske spillereglerhaddeKringenlikevelvalgtålamotstanderne kommetilorde. TillederenharKringenfestetenfotnote. Dersnakkethanommottakelsen i svenskesosialdemokratiskeaviser. Hanuttryktebeklagelseifotnotenoveratsvenske partibladhaddetolketdisseinnleggenesometuttrykkforpartietsmening. Hanunderstreket atpartietvarenigbakgodkjennelsenavKarlstadoverenskomsten. Eriksenhevdetpåmøtetat hanhaddemedseggrunnplanetipartietbaksinholdning. Kringenargumentertemotdette medåsiathanogsentralstyretuttrykkerverneogmedlemmenesvilje. Hanavsluttetmedå siatdettebråketsnartvilleværeover. Hanoppfordrettilåseframoveråtafattiandreviktigerespørsmål.

Jeppesenrettetkritikk mot Gjøsteen

IetleserinleggfraGjøsteeniavisensammedag, erkritikkenrettetmotCarlJeppesen. JeppesenhaddekritisertGjøsteenforåbrukeetfolkemøtesomvarsattsammenavfolkfra allepolitiske avskygningertilåstyrepolitikken tilpartiet.²²⁵ Gjøsteenavvistekritikkenog hevdetatmøtebarevarmentsometbredtopinionsmøte. Hensiktenvarikkeåskapeet folkeligmandatforåpåvirkesentralstyret tilpartiet.²²⁶ Innleggeterinteressant, detviserat ogsåCarlJeppesenhartattdelidebatten. IbokentilHalvarLangestårdetatJeppesenholdt

²²⁴NorskeSocial -Demokraten,07.10.05.

²²⁵NorskeSocial -Demokraten,06.10.05.

²²⁶NorskeSocial -Demokraten,07.10.05.

seg bortefra unionsdiskusjonen i 1905 på grunn av sindanske bakgrunn. At han på likevel så seg nødt til å delta i debatter er interessant.

Debatten på svensk side:

Brantings svar på debatten innad i DNA

Brantings lofastat det varensjåvinistfløy i DNA i en artikkelen 29 september ²²⁷. I artikkelen kom han mye inn på Gjøsteens innlegg. Branting mente også, at både Kringens lederartikkelen 26 september og sentralstyrets resolusjon i saken, vist tydelig tegn på at det varensjåvinistfløy innenfor partiet. Han beskrev krikken til Gjøsteen mot hans selv og de andre i riksdagsgruppen som et angrep.

Inom norsk sosialdemokrati finnes en chauvinist flygel. Kändsak är så god som vittnad. Det framgick nusenastid första tala landens om framställes i norska Soc. D. efter Karlstad beslutet. Detskinerigen om iden kompromis resolutionen, hvar idock Centralstyrelsen sist accepterar Karlstad beslutet och som vi på annat ställa åter gifva. Detspringerbjärt fram i en artikel, hvar i hr. Gjøsteen häftig angriper desvenska socialdemokratiska riksdagsmännen., och särskilt under tecknad.

Branting tilbakeviste Gjøsteens kritikk av desvenske sosialdemokratenes riksdagsgruppe. Han mente at sosialdemokratene gikk inn for disse vilkårene ut fra at de var milde og lite storkrevende. Prioriteringen foren sosialdemokrat måtte være hensynet til freden. Tanken var at en krigssituasjon måtte unngås. Det å gå med på disse mildere kravene, vil sikre veien fram mot en fredelig avslutning på unionskonflikten. For han var det et stort paradoks at Norges politikere hadde godkjent avtalen, mens Gjøsteen en norsk sosialdemokrat operut at det var en krenkning. Kringens svar på Hjalmar Brantings kritikk

Svar fra Olav Kringen

Den 2. oktober skrev Olav Kringen en lederartikkel der hans svar på Hjalmar Brantings kritikk. ²²⁸ Han var for så vidt enig med Branting i at det varen sterkt nasjonalistisk fløy innenfor partiledelsen. Han mente likevel at Branting har fått et noe skjært inntrykk. Dette hadde ifølge Kringen opphav i en misforståelse. I det eksemplaret som Branting fikk se av sentralstyrets resolusjon manglet den sistedelen. Resolusjonen ble telegrafert over til

²²⁷ Densvenske Social -Demokraten, 29.09.05.

²²⁸ Norske Social -Demokraten 02.10.05.

Branting i Stockholm. På grunn av tekniske problemer, kom ikke slutten med. Av den grunn gjenga Kringendets om ikke ble sendt av resolusjonen i artikkelen. Han mente Branting hadde overdrevet innflytelsen til den nasjonalistiske fløyen i partiet. Det at den siste delen av resolusjonen hadde manglet var ganske viktig. I den første delen av resolusjonen hadde alle mot forestillingen til avtalen blitt luftet. I den siste delen av resolusjonen godkjente man likevel avtalen. Man fremhevet at sosialdemokratenes oppgave først og fremst var å være fredens bærere. Den siste delen hadde altså blitt borte i den utgåvans omble telegrafert til Branting i Stockholm. Resolusjonen han fikk lese gader foret feilaktig inntrykk. Denga inntrykk av at den norske sosialdemokratene ikke klarte å til orde for å vedta avtalen. Kringen tok også fat i Brantings karakteristikk av resolusjonens som en kompromissresolusjon. Det var ifølge Kringen ikke en kompromissresolusjon, det var en kampresolusjon.

Han mente styret i realiteten ble splittet på spørsmålet. Resolusjonen var der for ikke uttrykke foret fellessynspunkt. Det var en resolusjon der begge parter fikk komme til orde med sin motstridende synspunkt.

Han mente altså at Branting hadde overdrevet nasjonalistenes betydning innenfor DNA. Kringen forklarte at resolusjonen ble til gjennom en debatt. Der hadde det vært sterke motsetninger. Kringen ville legge opp til en åpen linje i avisene den nærmeste tid. På den måten ville motsetningene komme til orde.

Han nevnte videre at det hadde vært vanskelig for alle nordmenn, ikke bare sjåvinistene, å svelge desvenske betingelser. Det følte som en nedmykelse å bli på dyttets like krav.

Likevel var det soleklart at sosialdemokratiet uten nøl måtte stemme ja til Karlstadavtalen. Desom stemte mot vedtakelse av Karlstadoverenskomsten var nasjonalister. Denne gruppen vildannet grunnlaget for fremtidens nasjonale Venstre. Kringen framhevet at det var viktig for sosialdemokratene å avgrense seg fra nasjonalismen:

”Socialdemokratiet må herskilles fra nasjonalismen. – Dette er vort partiskritiske prøvetid. Derfor inbød vi til debatt om saken forklar læggen med engang.” ²²⁹

Han avsluttet med å si at partiet støttest og fastsammen med avisene å godkjenne Karlstadavtalen. Partiet ville være på vakt mot all sjåvinisme. Det ble også nevnt at en artikkel av Gjølsteens ville stå på trykk dagen etter. Etter dette regnet Kringendebattens som avsluttet.

---

²²⁹ Sammested.

Brantingsoppsummering av konflikten

Allerede den 30. oktober skrev Brantingen artikkel der han var atskillig mildere stemt mot de norske sosialdemokratene. I artikkelen refererte han til det som sto om Christian Holtermann Knudsen i møtet i norske Social -Demokraten.²³⁰ Innledningsvis understreket han at Holtermann Knudsen var en skikkelig internasjonalistisk sosialdemokrat. Det var underforstått at han var det, i motsetning til visse andre.

Kristianias sosialdemokratiske forening hadde til torsdags utlyst møte, där vår gamle partivän boktryckaren Chr. Knudsen, en verklig internationel socialdemokrat, talade öfver ämnet: "Befrielsen från unionen och Norges framtida statsform".²³¹

Dagen etter foretok Brantingen mer inngående analyse av unionsdebatten i det norske miljøet.²³² Han la vekt på at Eriksen og Gjøsteen bare utgjorde en liten minoritet innenfor DNA's synet på unionskonflikten. I begynnelsen av artikkelen pekte han på at tre av fire stortingsrepresentanter har tatt avstand til politikken til Eriksen. Han kommenterte også Eriksens virksomhet mer direkte:

På et møte i Turnhallen i Kristiania talade han och dr. Sharffenberg mot överenskommelsen – således äfven stick i stämf mot den klara och vidsynta äkta socialistiske uppfattning, hvar ät två gamla partivän Chr. Knudsen nyli gen g af ett så fullödigt och taltalande uttryck.²³³

Branting omtalte også Oscar Nissen. Ulykkeligvis hadde Eriksen fått med seg Nissen. Han har i et åpent brev til sentralstyret uttrykt sin forferdelse over at DNA ville akseptere raseringen av festningene. Nissen uttalte at han ikke er enig med sitte eget parti. Eriksen har til og med stemt mot godkjenningen av overenskomsten i sentralstyret. Herrene Eriksen og Nissen er derfor uenige med sitte eget parti.

Brantings lofastat partiets mening kom til orde i det rene drestortingsmønet og i Knudsen sklare og tydelig standpunkt. Brantings siterte deretter et intervju med den ene stortingsmannen, Foshaug. Foshaug mente det ville være feil i forhold til sosialdemokratens ideologi å stemme i tilavtalen. Foshaug uttalte at sosialdemokratens oppmerksomhet burde være rettet mot arbeiderklassens sosiale frigjørelse. Av den grunn var det viktig å få satt punktum for unionskonflikten. Branting trakk også fram intervjuet med de to andre

²³⁰ Svenske Social -Demokraten, 03.10.05.

²³¹ Samsted

²³² Svenske Social -Demokraten, 04.10.05.

²³³ Samsted.

stortingsmennene. Både Jørgen Berge og Lind -Johansen hadde lagt vekt på et lignende perspektiv. Lind -Johansen hadde til og med uttalt at hans særlig spesielle pris på Ormestads avisinnlegg. Idensamme utgaven av Social -Demokraten hadde Branting også satt på trykket av Ormestads avisinnlegg.²³⁴ Han var som nevnt den ledende person innenfor Landsorganisasjonen, og hadde tatt sterkt avstand fra høyrefløyens utspill. Han hadde, i likhet med Knudsen og de tre stortingsrepresentantene, understreket det internasjonale perspektivet. For Branting var det selv sagt av betydning, når man skulle bedømme stemningen innenfor det sosialdemokratiske parti, at lederen for fagbevegelsen var på riktig side:

Da Ormestad är ordförande i norska landsorganisationens styrelse, har hans uttalande en särskild betydelse som uttryck för den fackliga arbetarorganisationens ställning till ögenblickets situation.²³⁵

Branting konkluderte med at man ikke måtte overdrive innflytelsen til nasjonalistene innenfor Arbeiderpartiet. Slik hans ådet, var det hovedsakelig ” *presten Eriksen* ”²³⁶ som sto for nasjonalismen innenfor partiet. Han hadde ulykkeligvis fått overtalt Oscar Nissen til å bli med. Men Branting mente disse ikke burde regnes som så viktige, når man skulle ta temperaturen på stemningene innenfor bevegelsen. Det var langt større grunn til å ta hensyn til sentrale tungvekter som Lomann, Ormestad og veteranen Knudsen. Branting var tilfreds med at disse var på den riktige siden. Samlet sett talte dette for at den dominerende delen av partiet sto på linje med svenske sosialdemokraten. Partiets viktigste talsmenn vektlagte internasjonalismen. De var tilsvarende, også skeptiske til nasjonalismen. De var det mindre viktige å henkelte avvikere, som Eriksen, mente.

Branting fortsatte oppklaringen med ny artikkelen 7 oktober

Branting mente det var blitt en tydeligere at Eriksen, Nissen og Gjølsten ikke hadde partiet bak seg.²³⁷ Han tok opp Olav Kringens lederartikkel fra noen dager før. Der hadde Kringen som nevnt, redegjort for diskusjonen i DN rundt forholdet til Karlstad avtalen. Kringen hadde som sagt forklart denne lederartikkelen at noe hadde blitt borte i den resolusjonen som ble telegrafert til Branting. Dette uttrykte Branting forståelse for. Han hadde fått et annet

---

²³⁴ Sammest.

²³⁵ Sammest.

²³⁶ Brantings formulering.

²³⁷ Svenske Social -Demokraten, 07.10.05.

inntrykk av stemningene innenfor DN. Når han hadde lest resolusjonen i sin helhet, da han fikk tilsendt det første dokumentet var han i vilomsentralstyret hadde godkjent Karlstadavtalen. Nå var han ikke lenger i vilomdet. Den saken var han derfor fornøyd med.

Han var enigi Olav Kringens uttalelse om at det som ikke godkjente Karlstadoverenskomsten måtte regnes som sjåvinister. Branting kritiserte også Alfred Eriksen. Han mente at han gikk fra ordets tittel i denne saken. Han minnet om at Eriksen på kongressen hadde advart mot å oppfatte konflikten som et spørsmål om nasjonalisme. Videre hadde han ment at sosialdemokratenes rolle i konflikten ville være å dempe nasjonalismen i beggeland. Branting viste også til leserinnlegget i norske Social -Demokraten. I dette innlegget hadde den arbeiderkomiteen med krav om at Eriksen burde ekskluderes.²³⁸ Branting mente tydeligvis at et slikt krav var rett og rimelig. Han kom også inn på innlegget til Carl Jeppesen i kommentaren sin.²³⁹ Han tok det som svært positivt tegn at den sentrale ildsjelen og grunnleggeren av norske arbeiderbevegelse stilte seg på den riktige siden. Han avsluttet betraktningen med å slå fast at den norske nasjonalistene, akkurat som de svenske nasjonalistene, kunne regnes som sjåvinister.

At den eneste sanningen åpentlig sagesklart ut i sjålfva Norge og at det sker fra vårt parti, det er rett lys og det er vitnesbør, det er sosialismen, det er ånd og det er klige skydder mot nasjonaltrængsynthet.²⁴⁰

I en artikkel den 1. oktober tok Branting igjen opp forholdet til det norske partiet.²⁴¹ Artikkelen var først og fremst en respons på en artikkel av Gjøsteens i norske Social -Demokrat den 3. oktober.²⁴² Innlegget hadde tittelen ” *Krænkelser* ”²⁴³ Argumentene hans lignet mye på de han hadde brukt i sin første artikkel den 26. september. Han hadde bare utdypet den omer. Han mente at de svenske sosialdemokratene i riksdagen burde seist krav om at Norge selv stendighetskulle anerkjennes uten betingelser. Han reagerte også på at Branting hadde betegnet hans omvendte strømning som nasjonalistiske holdninger. Han

²³⁸ Brantings ikt tydelig viste til leserinnlegget til Randolph Arnesen som sto i norske Social -Demokraten, 4. oktober.

²³⁹ Det er usikkert om han refererte direkte til Jeppesens innlegg, eller om han refererte til Gjøsteens artikkel som omtaler Jeppesens. Jeg har ikke greid å finne noe innlegg fra Jeppesen i norske Social -Demokraten. I Gjøsteens artikkel kommer det ikke skikkelig fram om innlegget ble lest på en av folkemøtene eller i avisen. Gjøsteens artikkel sto, som nevnt tidligere, på trykk den 6. oktober i norske Social -Demokraten.

²⁴⁰ Svenske Social -Demokraten, 07.10.05.

²⁴¹ Svenske Social -Demokraten, 11.10.05.

²⁴² Det er hersnakk om det innlegget av Gjøsteens som sto i norske Social -Demokraten, 03.10.05.

²⁴³ Sammenlign.

mente Branting og det re andre riks dags representantene varden partens om har opptrådt
minst sosialistisk De hadde med sin stilling taker akseptert at over klassen i Sveriges
undertrykket den norske nasjonen. Det var i bunn og grunn en plikt for arbeider bevegelsen i
Sverige å sette seg mot alle krav mot Norge. Til slutt i artikkelen i nyttret Gjøsteen et ønske om
at hans artikkel skulle bli satt på trykk i den svenske Social -Demokraten.
Branting etter kom dette ønsket , men det skjedde på en litt spesiell måte. Den ble
gjengitt med små typersom i innfelt tekst i hans egen artikkel. Branting mente at Gjøsteen
krav var uholdbare. De var på grensen til det frekke. Han fordret at sosial demokratiets
riksdags menn skulle ha i nettets inn politikk slik at den helt og holdent bare tok hensyn til et
eneste prinsipp. Slik Brantings å det, krevde Gjøsteen at svenske sosialister skulle hevde
prinsippet om at Norge skulle ha absolutt selvbestemmelses rett. Branting mente det var et
annet prinsipp som var avskilt i viktigere:

*”Vi ha ansett oss har ått ått følge en annen ledstjærna, ått komme fram til unions suppløsning
i fred och med bevarad möjlighet för framtidas samförstand”* ²⁴⁴

Branting gikk videre og forklarte hva han mente evare grunnleggende feil med Gjøsteens
krav. Han pekte på at det var to parter i en konflikt som dette. Det gikk ikke an, slik Gjøsteen
gjorde, å regne med at det bare var en part å ta hensyn til i denne saken. Unions konflikten var
ikke bare et indrenorsk kan liggende. Det dreide seg om oppløsningen av et stats fellesskap. Før
ble disse to nasjonene oppfattet som en enhet utad. Nå var det to stater. Det var selv sagt at
begge land i en slik situasjon hadde sikkerhets behov. Det var derfor ikke noe urettferdig i at
den svenske siden reiste krav ved en oppløsning. De svenske sosialdemokraten mente også at
de kravene som bler i et svarså pass milde at de kunne godtas av nordmennene.
Han redegjorde også for hva han mente ville ha blitt utfalle hvis de svenske
sosialistene hadde fulgt Gjøsteens krav. Hvis de hadde gått mot forslaget i Riksdagen, ville
det betyde et politisk selv mord i denne saken. Konsekvensen hadde blitt at sosialdemokraten
hadde stilt seg selv fullstendig på sidelinjen. De hadde ikke da fått noen innflytelse på utfallet
av saken. Man hadde valgt å akseptere kravene. Den viktigste prioriteringen var å få til en
fredelig utvikling av unionen. De svenske sosialdemokraten mente også at det var bra for
den anti militaristiske saken å få se at det var et militær nær været i grense området.
Han avsluttet artikkelen med å si at det var vært trist å se at noen av den norske
sosialdemokraten hadde gått over til en nasjonalistisk politikk.

Det norske kastortingets klokhet, ått ikke spille hasard med den f ruktans värda
möjligheten ått fredens vännere jkunna stå en gång hålla i gjen, harnur ått dat

²⁴⁴Svenske Social -Demokraten, 11.10.05.

konkludertemedatdetbarevarenminoritetsomstofordisseholdningene.Hanlasærligvekt påatsentralegrunnleggingsmennsomKnudsenogJeppesenstøttetoppunderKringenslinje. PartiformannChristofferHornsrudstokikkedelidebatten.Deterderforuklarthvahansto for.IetbrevtilHornsrudpå30talletkommerdetframmatHornsrudhaddenevntforKringen athanmedviljevalgteåholdesegibakgrunnen. ²⁴⁸Deterimidlertidvanskeligå sine sikkerthvahanstoforidebatten.

---

²⁴⁸BrevfraOlavKringentilChristofferHornsrud,Oslo,3.mars, 1935.

Kapittel 6. Oktober og november, refleksjoner innad i miljøene og samarbeidet i 1905.

Dette kapitlet skal handle om temaet. Jeg vil i første del, ved hjelp av brev og andre kilder, synliggjøre noen holdninger i den svenske partiets ledelse etter konflikten om overenskomsten. Under den delen vil jeg også komme inn på holdningene i det norske partiet i miljøet. Et brev fra DN til SAP er nemlig med i drøftingen. I den andre delen vil jeg se på reaksjonene i det svenske miljøet etter kongevalget i Norge. I forrige kapittel om Karlstadoverenskomsten, kom lite fram om hvilke reaksjoner denne konflikten fikk innad i den svenske ledelsen. Analysen var rettet inn mot avisene i Sverige, Social-Demokraten. Det er derfor grunn til å tro at dette først og fremst speilet Brantings vurderinger. Det vil være interessant også å vite litt om hva resten av ledelsen i SAP mente om konflikten rundt forhandlingene. Det er trolig at konflikten i det norske partiet fikk innflytelse på deres syn på unionskonflikten. Som vi har sett var unionskonflikten først og fremst blitt beskrevet som en demokratisk konflikt før 7. juni. Sosialdemokratene i unionslandene hadde tradisjonelt stått for denne analysen helt fra unionskonflikten startet opp på 1890-tallet. På den tiden og helt fram til 7. juni var det stor grad av overensstemmelse mellom de nytre politiske konteksten og denne vurderingen. Etter 7. juni endret de nytre politiske konteksten seg i Norge og Sverige. Det er naturlig å tro at dette må ha virket inn på partene. Nå var det ikke lenger så naturlig å se konflikten som en relasjon mellom norske nasjoner som sto for demokratiet mot en reaksjonær svensk stat. Konflikten hadde blitt forklart som del av en universell kamp for demokratiets gjennombrudd. De svenske sosialdemokratene hadde blitt motivert til å delta ut fra denne argumentasjonen. Nå hadde representanter for den norske sosialdemokratene frontet den mest nasjonalistiske fløyen i norsk politikk. Det vil være interessant å se om det kan spores noen reaksjoner i det svenske miljøet på denne utviklingen. I andre del av kapitlet vil jeg ta for meg debatten i svenske sosialdemokratiske aviser etter kongevalget i Norge. I den forbindelse vil jeg på samme måte være på jakt etter holdninger og vurderinger. Det at det ble valgt inn nye konger i Norge markerte en definitiv slutt på unionskonflikten. Kommer det fram noen refleksjoner i den sosialdemokratiske

pressenomhva demener om kongevalget og den norske sosialdemokratis rolle? Kommer det fram noe generelle refleksjoner om samarbeidet i 1905?

Jeg vil i midlertid først starte med et brev fra Arbeiderpartiet til det svenske partimiljøet.

Brevet synes å styrke antakelsen i forrige kapittel om at flertallet av partiledelsen var motstandere av politikk til Eriksen, Gjøsteen, og Oscar Nissen.

Uoffisielt beklagelsesbrev fra DNAs sentralstyret til Hjalmar Branting.

Brevet skrevet på sentralstyrets formelle brevpapir. Det vil si, det er trykket emblem

øverst i venstre hjørne der det står ”Det norske arbeiderparti Centralstyret”²⁴⁹

Det er streket i pent og tydelig kryss over dette emblemet, under der står det; ”Privat!”²⁵⁰

Må man like vel diskutere hvor privat dette brevet egentlig er. Det er ført inn med en penslignende skjønnskrift, han har derfor sannsynligvis kladdet brevet før han skrev det. Hvorfor har han da i utgangspunktet, brukt sentralstyrets offisielle papir, hvis det var ment å være en privat henvendelse? Han kan kanskje først ha skrevet brevet som en offisiell henvendelse fra styret, deretter har han kanskje tenkt at det ble for kritisk i forhold til deler av sentralstyret, og valgte å sende det som en privat henvendelse. Det er tilfeller at man ikke oppdaget dette før han førte inn brevet. Da vil det være en naturlig å ha valgt å sende det på annet brevpapir. Brevet har da også mer preg av å være en halv offisiell henvendelse enn en helt privat henvendelse.

I brevet hevder Nielsen å snakke på vegne av ledelsen når han fordømmer handlingene til Eriksen. Det er vel tenkelig at Magnus Nielsen ikke har skrevet dette brevet bare foretatt et initiativ. Sekretærens oppgave var å sende brev på vegne av sentralstyret. Hornsrud eller Kringen, eller begge, sammen med deler av sentralstyret, har kanskje bedt han om å sende et brev på denne måten. Det kan også være at det er andre grunner til at brevet er merket privat. Et brev fra det svenske partistyret til det norske er også merket privat. Idet det tilfellet var det klart at det var skrevet på vegne av sentralstyret, det står også ordnet i partistyrets

²⁴⁹Brev fra Magnus Nilse til Hjalmar Branting, Kristiania 9. oktober 1905, Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek i Oslo.

²⁵⁰Sammest. ed.

offisiellebrevprotokolloverutgående brev. ²⁵¹ Grunnentilatdemerketbrevet med, privat, var, slik jeg tolker det, at dette ikke skulle komme ut i offentligheten. I dette tilfelle, dreide seg om en alvorlig kritikk fra dens svenske partiledelse rettet mot den norske. Det ville bare skade om dømmet til sosialdemokratene, og dermed svekket deres posisjon i samfunnsdebatten. Den samme begrunnelsen kan haligget bak at Magnus Nielsen sendte brevet på den måten. Jeg vil i hvert fall velge å tolke brevet som en mer eller mindre offisiell henvendelse fra DNAs partistyre.

I et brev, datert 9. oktober gir partisekretær Magnus Nielsen en beklagelse til Hjalmar Branting.

Med smerte og bedrøvelse har vel De og partifælleri i Sverige ligesom vi her erfaret dr. Eriksen en ganske andresocialdemokraters optræden under denne for begge landes å kritiske tid. At den deres optræden, med sin stærke appelloghidsentil nasjonalistiske følelser og stemninger i uhyggelig grad, er i åbenbar strid med den sosialdemokratiske grundanskuelse alle vi andre, der har ansvar for vort partis politikk, selvfølgelig på det rene med. Fra partiets side vil det i organisasjonsmessig form bli fastslått partiets oppfatning, og hvordan enkelte personer må tåle og skrive, det får partiets instanser i sin tid så gaf den udstrækning, vore lov tillader. ²⁵²

Dette bidrartil å bekrefte antakelsen om at størstedelen av partistyret var motstander av den ytterliggående nasjonalismen til Eriksen, Nissen og Gjøsteen. Vi får også vite mer om holdning innenfor ledelsen av fagbevegelsen. Han nevner spesielt lederen for Jern og Metall, Ormestad. Hans attogså i sentralstyret i 1905. ²⁵³

Det må selvfølgelig være å regne og har med Dem og andre av vore skattedepartifælleri i Sverige at lægge merket i den ringe og mangelpå til idog trop på vore svenske brødre der offentlig fra disse herrer er kommet frem, men jeg kan forsikre Dem om, at lidet i slutning har dette usundt i den vore (?) organisasjons rækker, og har mer end larven (?) vakt i den fagbevegelses medlemmer, da denne agitasjon bidrog til å svække interessen og offerviligheten for den i Sverige pågående lockout. ²⁵⁴

Magnus Nilsen snakker her om det samarbeidet Ormestad hadde tatt initiativ til i når det gjelder den store lockout konflikten i Sverige. I denne perioden hadde det vært en alvorlig og omfattende arbeidskonflikt i Sverige. I denne perioden blir det nevnt i avisene, at Ormestad

²⁵¹ Brev til partistyre i Kristiania, 31.10.05. Verkställe i de utskotts brevprotokoll for 1905, Arbetarrörelsens arkiv, Stockholm.

²⁵² Brev fra Magnus Nilssen til Branting, 9. oktober 05. Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek, Oslo

²⁵³ Artikkelen om Ormestad, i Arbeidernes Leksikon. Friis, Jacob (red) (1934).

²⁵⁴ Sammenheng.

haddetattinitiativtileninnsamlingavpengerblantfagor organiserteiNorge.Detblirimidlertid ikkefastslått hvormyepengerdetdreidesegom, ellerominitiativetførtefram. Initiativettill Ormestadviseratdetfantefleresidervedarbeiderbevegelsensamarbeiddetteåret.

Ormestadsinitiativsammenmed hansreaksjoneriformavavisinnleggviserogsåathansto langtfradennasjonalistiskegruppenipartiet. ²⁵⁵

MagnusNilsenerogsåinnpådesvenskesosialdemokratenesrollenårdetgjelderde svenskekravenesomdannetbakgrunnenforkarlstadforhand lingene.Hansieribrevetathan forståt demåtteutformepolitikkenisinhensyntilstyrkeforholdeneiriksdagen.Enblank nekingavallevilkårvilleikkeførtoenveg,davardetbedreoggånnforåstøttede moderatekravenesomblereist.

Selvfølgehaddevi alleønsket, atNorgevarblivet(?)anerkjendtafSverige udenvilkår, -ogdettevarjoogsåedersprinsipielleogførstestandpunkt, -mennår situasjonenblirden:dissevilkårellerdetsomværrer,muligenskrig,damåtteI, sompraktiskmaktpolitiker(?)ifredens,kulturens,ogmenneskelighedensnavn handle,somIgjorde. ²⁵⁶

Nilsenkommertilsluttmednoenforsonendeord,hanharmedbeklagelsepektpåatnoen norskesosialdemokraterikkevisernoentakknemmelighetoverf ordesvenskesosialistenes innsats.Hantrorsvenskenesinnsatsvilblisattmerprispåettervertsomt idengår.

Nårstridenshedeerover,ogvortfolkattertænkerkoldtogklart,ogedersinnsats forfredenogenrimeligudgangafkrisenblirindgå endekjendt,davildesvenske socialdemokratersvirkeståsometlysendestandardiNordenshistorie. ²⁵⁷

---

²⁵⁵Hvismanvilspekulereoverhvasomvilleblittu tfalletvedeneventuellkrigssituasjonmåmantadettetmedi betraktning.HoldningentillOrmestadyderpåathantokdetsosialistiskeverdigrunlagetpåalvor.Han prioriterte,ihvertfallsålangtikonflikten,klassekampperspektivetframforennasjo nalistisktankegang.Deter grunntilåtroatLederenforfagforeningeneietlandvillekunnehabetydningnårdetgjaldtåforhindreenfull mobilisering.Manmålikevelikkeoverdrivedetteher.Arbeiderpartiethaddei1905bare15000medlemmer.I forholdtilfolketalletkanmanvelsiatbevegelsenennåhaddeenbegrensetinnflytelsepåarbeiderklassen.

²⁵⁶Sammested.

²⁵⁷Sammested.

Detsvenskepartiets oppsummering av samarbeidet: Dessillusjon og skuffelse.

Konfliktene i august til oktober rundt forhandlingen om å ha hatt sin virkning på hvordan man oppfattet unionskonflikten. Vi har sett hvordan unionskonflikt gjennomgående ble forstått som en rendemokratisk konflikt i avisene fra årsskifte og fram til sommeren. Ut fra det manglede kildene jeg har hatt tilgang på, virket det som det skjedde en holdningsendring etter, eller i løpet av forhandlingsperioden på høsten.

I et brev fra det svenske arbeiderpartiets sentralstyre er i hvert fall den positive tonen totalt endret. Brevet er skrevet den 21. oktober. På dette tidspunktet er unionskonflikten i 1905 unnagjort. For Norges indelgjens tokongevalget, men det var et internt anliggende.

Unionsoppløsningen mellom de to landene var fullført. Brevet er preget av å være skrevet ut fra et slikt perspektiv. Detsvenskepartiets er tilbaketrakkelse på samarbeidet og foretaren oppsummering. Toner i brevet er temmelig skarp. Det tydelig at den svenske partiledelsen er tilbake på samarbeidet med en viss bitterhet. De mener at den norske arbeiderbevegelsen har gjennomført samarbeidet på en utilfredsstillende måte.

Man betoner kostnaden ved unionsoppløsningen. Man har foregående betalt en høy pris for sitt populære ståsted i Sverige.

Dens vårthotande Unionskrisen är nu lyckligt undanstått, alla de hopades vårigheterna har till sist stryckts undan och Sverige - Norge har blivit kvar för sig fria själva ständiga land, detta resultat har kostat det Svenska Socialdemokratiska partiet en ofsevärd del självövertvinning som går på år och dag för att resultatet där vi står för både rikene, men lika glädjandes om att detta år till snu, lika ledsamt år det för det svenska partiet, att sedan den Norskastatsförfattningen som förutså passfris om den år nu på väg att fastläsas uti en ny Monarki., (hvar förda icke lika gärna hade vi hade?).

258

Her får man et innblikk i en side ved hvordan unionskonflikten var blitt oppfattet i Sverige. I avisdebatten i begynnelse av demokratiaspektet utrolig viktig. Viser her hvordan den sosialdemokratiske tenkemåten hadde betydning for vurderingene i unionskonflikten. I den praktiske politikken var sosialdemokraterne reformorienterte. I tenkemåten som motiverer dem lå det likevel en forhåpning om å framtil et sosialistisk samfunn. Sosialdemokratiets tenkemåte var gjennomstrømmet av en evolusjonstankegang. Mens å forsegatsamfunnet gikk gjennom faser av akkurat som i evolusjonslæren om naturen. Man var definitivt framtidsoptimist og så forsegatsamfunns utviklingen var på veg mot et høgere og bedre

---

²⁵⁸ Brev til partistyret i Kristiania, 31.10.05. Verkstellet i de tyske kottsbrevprotokoll for 1905, Arbetarrörelsens arkiv, Stockholm.

stadium.²⁵⁹ Forholdet til demokratiet var preget av det ttevaretviktige verktøyet i denne prosessen. Innbaktiten i kemåten hos de gamle sosialdemokratene lå i den sterke ide om at demokratiet vil føre til arbeiderklassenes og brorens samfunns makt. Et fullstendig demokrati var forutsetningen for at man kunne nå et sosialistisk samfunn. Mens så seg selv i en tradisjon fra den franske revolusjon og ment at republikken ville legge forholdene best til rette for et slikt gjennombrudd. I klassekampen tankegangen ligger det naturligvis en tro på at en kongemakt vil være utingienslik prosess. Unionskonflikten med Norge var hele veien blitt framstilt som en demokratisk konflikt. Når desvenske arbeidere streiket eller kom i konflikt med statsmakten da var de ikke alene. Det som sammen med den norske befolkningens oppå andre siden avgrensning hadde fellesskjebne i å kjempe fram for progressive reformer i motstand mot statsmakten. En statsmakt man om talte som en overklasse statsmakt. På den måten hadde unionskonflikten blitt framstilt i des sosialdemokratiske avisene på årparten. N år da nordmennene gikk inn i forenytt kongedømme, førte det til at dette virkelighets bildet ble utsatt for alvorligere systemer. Man kansi at den store visjonen om unionskonflikten ble forvandlet til en illusjon. Det ble vanskelig å se den norske unionskonfliktens som noe skritt på veien mot et høyere samfunns trinn. I stedet ble man sittende med dom trent det man hadde hatt før.

Desvenske sosialistenes spørsmål så den norske sosialdemokratene rett ut. Haddede det ikke vært bedre da om vi beholdt den gamle kongen? Når der en å skaffer dere en ny kongemakt, hva var da vitsen med kampen?

Då vi på basis av 7. juni beslutet at i innallvorkraft for å støtte den nasjonen(?) så var det å få ven under den faste forhoppning om, at på den raserada Norsk tronens skulle såttas en af det Norske folkets vald, ”Den Norske republikkens President.” Den af forhoppning synas nublifvosom(?) intet, det bør jaralt mervisas i gatt det Norske folkets styresmån icke årdem, som vi ventat at det skulde vara, då det virkelig engåldenogot.²⁶⁰

Med andre ord, unionskonflikten var noe annet enn det man hadde trodd den var. Det norske folkets ledere var ikke slik som man hadde ventet. Det er tydelig at desvenske sosialistene har sett konflikten som en demokratisk konflikt med en revolusjonær valør. V arikke konflikten bare en nordisk variant av den universelle striden for progresjon og utvikling mot et bedre samfunn? V arikke 7. juni beslutningen kulminasjon i en slik strid? Det var samfunns evolusjonen man kjempet for å drive fram i retning. De t nasjonale aspektet ved

²⁵⁹ Om tenkemåten hos de gamle sosialdemokratene: Terjesen (84)

²⁶⁰ Brev til parti styret i Kristiania, 31.10.05. Verkstella de utskottsbrev protokoll for 1905, Arbetarrörelsens arkiv, Stockholm

konflikten var ikke så viktig. Handlingen til nordmennene etter 7. juni har imidlertid vist at de ikke har greid oppgaven. Kongedømmet blir asert ved 7. juni beslutningen, mendeer statter det med et nytt. Det norske folket stiller smenner ikkedesom vitrodde deskullevære. Dadet virkeligjaldt noes viktete.

Videreheter det blant annet;

..., de har for mycket litat til de i utlandet (?) flygende kann stöpane i stellet föratt litet i sig sjelfva och den Norske demokratien. Det vil äfvensynas som om vårt brodes parti icke innsatt den kraft det borde vara i besittning af, föratt framdriva den republikanska sinned majoritets ombörvarat i finnandes i Norge men ännu er det icke försent, ...²⁶¹

Han tror likevel ennå det er mulig å få til en republikansk statsforfatning. I brevet blir det oppfordret til å sette gang folkemøter over hele landet. Den svenske delen av bevegelsen vil sitte på andregrensene å følge med, når deres norske kamerater foretar denne kampen. Det virker hersomt det ligger en underforstått ide om en kontrakt mellom de to arbeiderpartiene. Det svenske partiethadde gjort sin del av denne avtalen. Nåværet på tide at den norske sosialisten gjøres indel. Den svenske sosialdemokraten hadde gjort sin del av forpliktelsen ved å sette i gang utallige folkemøter mot krig i Sverige på forsommeren. På den tiden hadde nordmennenes sittet på andresiden av grensen og fulgt med. Nåværet nordmennenes tur til å ta sin del av byrden. De burde nå sette i gang på tilsvarende måte, den gangen ville det være de svenske sosialistenes omsatt i rop på den andresiden av grensen. Til slutt skriver partisekretæren, (Han er brevets forfatter), at han skriver brevet på vegne av partiet, men det må gjeldes om en privat henvendelse fordi partistyre ikke har mulighet til å ta spørsmålet offisielt. Han understreker at partiledelsen er på utviklingen i Norge som trist. Brevet er datert den 31. oktober.

Kommentaren til unionskonflikten på SAPs sentralstyremøte

Den 19. oktober hadde det vært møte med sentralstyret, landstyret hadde også møtt. På dette møtet kommer det fram mange kritiske kommentarer til den norske sosialdemokratene. Det skinner igjennom i referatene, man er gjennomgående skuffet over den norske sosialdemokratenes innsats i unionsoppløsningen. Det at hele landsstyret var representert, gir oss også et slags inntrykk, må man vel regne med, av stemningen innenfor partiet, i hvert fall innenfor den mer aktive delen av partiet.

---

²⁶¹ Sammested.

Grunntilmøtet var en henvendelse fra den norske Landsorganisasjonen. Brevet med henvendelsen ligger også vedlagt i protokollen. Landsorganisasjonen ønsket å drøfte noen praktiske sider ved to forestående arbeiderkongresser.

Det var planlagt en skandinaviske arbeiderkongress i Kristiania i 1906. I tillegg hadde det vært enighet på den sist kongress til internasjonale i Amsterdam om å avholde et internasjonalt møte i Skandinavia. Man ble da enig om at Kristiania kunne være et alternativ. Landsorganisasjonen hadde vedtatt et forslag på sin kongress for hvordan dette kunne gjennomføres.

Brevet var også undertegnet av sekretæren i DNAs sentralstyre. Man mente det ville være best å slå disse to arrangementene sammen. Av praktiske grunner ville dette være best, istedenfor å ha to store møter i løpet av et kort tidsrom. Brevskriveren mente det utentvils ville være best å flytte arrangementet til Stockholm. Antakeligvis lå det her en tanke om at

Arbeiderbevegelsen i Sverige hadde bedre forutsetninger for å arrangere et slikt møte, fordi de hadde et større organisasjonsapparat. Likevel, dette ville bli en vanskelig stund for brevet, på grunn av hensynet til de danske sosialdemokratene. De hadde allerede gitt sitt bifall til Kristiania 1907. Man mente tydeligvis at det ville være vanskelig å få det til å endre mening. Formålet med henvendelsen var å høre hva demene om dette i den svenske bevegelsen. 262

Forslaget gikk altså ut på å legge begg møter til Kristiania i 1907.

På sentralstyremøtet, der også landsstyret var med, tok man stilling til dette spørsmålet. Det førte til en stor debatt.

Det første innlegget i debatten var som følger: ” *Her Sjöstedt ansåg det best å ta på seg å holde kongressen i Stockholm, vad tjenar det till att vi resart i Kristiania.* ” ²⁶³ Videre står det i protokollen: ” *Herr Thlinvare mot att hålla kongressen i Kristiania förså vidt vi icke då har Republik.* ” ²⁶⁴

Brantingprøvd tydeligvis å henlede problemstillingen et annet sted. Ifølge protokollen var han mot å avholde to kongresser i samme arrangement. Hans syn var å holde fast ved planen om å ha to separate kongresser. Han mente det var viktig å holde disse to

---

²⁶² Mankan lure på hvorfor brevet ble sendt fra LO-ledelsen i Norge til LO-ledelsen i Sverige. Brevet er adressert til den svenske landsorganisasjonen. Det ville vel vært mer naturlig å sende et brev fra DNAs partistyre til SAPs partsistyre istedenfor å bruke Landorganisasjonens omtalerør. Dette kan selvsagt ha mer naturlige årsaker. Det var en flytende grense mellom Landorganisasjonen og partiet. Mankan også tenke seg at mang ikke vege gjennom å bruke landsorganisasjonens omtalerør, fordi dette var en følsom sak. Det å arrangere en kongress for Internasjonale var sikkert en sak med mye symbolverdi. I og med at DNA nettopp hadde vært i krangel med SAP om det nasjonale spørsmålet hadde det vært en måte å holde litt lav profil på.

²⁶³ Socialdemokratisk partistyrelsens og verkställede utskottsprotokoll, referat fra møtet den 19. november. (AA)

²⁶⁴ Sammenheng.

kongressene fra hverandre, da det var forskjelligesaker som skulle behandles. Dessuten var det lurt å holde seg til kongresser av hensyn til de problemene som hadde oppstått i samarbeidet dette året. Branting mente den skandinaviske kongressen ville være et forum der man kunne forsones disse konfliktene. Det ville være uheldig å blande de andre partiene i internasjonalen inn i denne problematikken.

Deretter fulgte en debatt, der litt forskjelligesynspunkt ble reist. Noen argumenterte bare ut fra en praktisk argumentasjon. Det skulle avholdes en LO-kongress neste år, det kunne derfor bli litt mye med skandinaviske kongress allerede neste år. Branting mente på sin side at det ville være fint å forsones den uenighets som hadde vært i år. Av den grunn kunne det være verdifullt å komme sammen neste år. Endelig ble det lagt frem et referat bærer preg av en bitter holdning overfor norske arbeiderbevegelse, andre medlemmer og trykkekunstner.

Herr Lundberg trodde det var best å tillate å skillig fra i år 1905 i løggesig, innan vis å danne et sammantræff med Norrmännen, jag finner dem icke hafva handlats om gentlemän, och det tetror jag mig icke så hastigt kunna glömma a, utan helt visst komma att säga dem.²⁶⁵

Han trakk også fram andre argumenter som talte mot å reise neste år. Endelig pågående arbeidskonflikter i Sverige ville kanskje pågå helt til neste år. Det var idet hele tatt så mye som veid tungt for å utsette arrangementet.

En annen, herr Andreassen mente det er uødvendig å drive norske kurtise under nåværende forhold. En reise til Kristiania neste år, ville være en sånn kurtise. Nordmennene vil jo heller ikke ha oss på besøk, de ville utsette det, hvorfor skal vi da være så ivrige, spør han. Han mente også det var best å vente til 1907 av hensyn til LO-kongressen.

Man kom fram til to resolusjonsforslag. Brantings forslag gikk på å holde en arbeiderkongress allerede neste år. Det andre forslaget gikk på å fastvede nordmennenes forslag om å utsette kongressen til 1907. Det ble flertall for dette forslaget mot Brantings resolusjon, med 6 mot 5 stemmer.

---

²⁶⁵ Socialdemokratisk partistyre og verkställe de utskottsprotokoll, referat framøtet den 19. november. (AA)

DesvenskesosialdemokratenesaviskommentarertilkongevalgetiNorge

Vedfolkeavstemningenden12og13novemberbledetsomkjentetmegetsolidflertallfor kongedømmet.²⁶⁶Hvordanbledetterresultatetkommentertisvenskesosialdemokratiske aviser?Brantingkommentererresultatetpålederplassden15november.Hanpekerpåatdet norskebroderpartiethaddeståttforetstandpunktforrepublikkensåasantdettelotseg gjennomføreifred.Dennemulighetenhaddedetnorskefolkher,mendeforspilteden.

Istålletskolavinublivittnetilmedeltidsmæssigeskådespeletattenpåintetsått personligenframs tåendefurstesonsomigårvardanskblirdennationale medelpunktenidetultra -nationellanyaNorge..²⁶⁷

VideremenerhandeterunderligatetlandsomNorge,somtrossalterrelativt gjennomdemokratisert,velgersegeninstitusjonsomsymbolisererog vedlikeholder”den socialaolikhetspyramiden.”²⁶⁸Hanleggerlikeveltilathansernoenlyspunkterved avstemningen.Detvartrossaltenfjeredelsomstemteforrepublikken.Detkanlovegodtmed tankepådenpolitiskekampmanståroverfor.Hansynsdet ersyndatnordmenneneikke valgteåbyggepåderøttenesomdereskonstitusjonersprungetutfra.Detstårfastat nordmenneneønsketselvestendighetogønsketåstanserveddet.Idennetidenavsosiale revolusjonerharaltsåNorgegåttlittimotstandre tning.Tildetteleggerhantil,deborgelige vartrossaltvedmakten,ogarbeidernestoutenforstyret.Deborgeligelaogsåtungeføringer påhvordanavstemningenskulleforegå.

Ientiddålftenärmåttadavsocialarevolutioner,somvi sasigistandatt upptagaåfvenationellafrihetstankar,menpåsammagånggedemenvidareflykt ochettmodärnaresnitt,måstedettautifrånonekligentesigsomennågottorftig utgångpåenfrihetsrørelse,hvilkensomallasådanaharinnoomsigansats erattgå översinnärmasteram.....ihistorienom1905årsstoratildragelserblirNorges andelefterdettaringareänhvadenkunnatochbortblifva,ommåletsattshögre, bådenationeltochsocialtsporrandetilfremsteg.²⁶⁹

Idageneettereravisenførst ogfremstpregetavannetutenriksstoff.Detikkmeyeomden svensknorskeunionskonfliktenidenneperioden.Andresaker,sliksomutviklingeni Russlandblirgittspalteplassogoppmerksomhet.Den23.11stårenstørreartikkelpåtrykk somtarforseg dentyskesosialdemokratiskeavisenVorwärtskommentarerom unionskonflikten.Artikkelenhaddebeskrevetnordmennenesomensmåborgeligogtrangsynt

²⁶⁶Lange(1937:284)

²⁶⁷SvenskeSocial -Demokraten,15.11.05

²⁶⁸Sammested.

²⁶⁹Sammested.

nasjon. Mens omveltninger i progressiv retning foregår flere steder i Europa velger de seg nytt kongedømme. På samme tid har man en utvikling i retning republikansk forfatning i Russland. Avisen hadde forstått nordmennenes opprørsomen revolusjonært opprør, nå var de blitt skuffet. Den tyske avisen reagerer også på at Eriksen og de andre sosialdemokratene i Stortinget hadde stemt for innføring av kongedømmet. De mener det er en skandale. Branting skriver også en liten notis om saken i sin avis. Eriksen hadde argumentert med at det ikke nyttet å stemme mot, avgjørelsen var allerede tatt ved folkeavstemningen. Branting kommenterer dette med å si at han kunne stemt blankt.

Svenske Ny Tid

En lederartikkel står 15. november med tittelen; ” *Det ”demokratiska” Norge* .”²⁷⁰ Skribenten slår fast at respekten for det norske demokratiet har sunket betraktelig med denne avgjørelsen. Skribenten mener at svenske sosialdemokrater heller aldri har trodd på desom har hevdet at det var noe endyp demokratisk ånd hos det norske folk. Det bør ikke glemmes at den demokratiske forfatningen ikke har blitt båret fram gjennom kamp mellom frisinne og reaksjonære i eget land. Den har kommet til ut fra striden med reaksjonære svenske myndigheter. Den norske siden har vært drevet av nasjonale motiver i den striden. Det svenske folkets motstand er årsak til at de egoistiske klasseinteressen til den svenske statsmakten ikke fikk triumfere. Hvis om nå først og fremst interesser er vår norske broderpartiskamp. De har stått for republikken i denne konflikten. Når det slutt på det ider der demokratisk reformer kom til gjennom konflikten i unionen. Nå må de progressive kreftene i Norge sette all kraft inn på å løse de sosiale forskjellene innad i Norge. I en artikkelen 24. november er det en skjerpet tone i forhold til den norske sosialdemokratene. Artikkelen er skrevet rett etter at Eriksens stemmegivning i Stortinget ble kjent.²⁷¹ Artikkelen retter seg ikke bare mot han men har preg av å ta et oppgjør med den norske sosialdemokratenes rolle i 1905 konflikten. De kommenterer også artikkelen i tyske Vorwärts. De mener som de at det er en skandale at Eriksen og stortingsgruppen stemte for kongevalget i Stortinget. Artikkelen forfatteren mener at Eriksens egen begrunnelse for å stemme for ikke holder. Det at spørsmålet om statsformen allerede var avgjort i rikken er et argument. Sosialdemokratenes oppgave er å rett lede og vise hva som er rett vei, til tross for at det er i mindretall. Hendelsen kommer likevel ikke som en overraskelse, den føyer seg inn i det inntrykket man har fått av den norske sosialdemokratenes dette året.

---

²⁷⁰ Svenske Ny Tid 15.11.05.

²⁷¹ Svenske Ny Tid, 23.11.05.

Det är ju sågo dt att förtssomsisterkännadet, dennorska socialdemokratin
varit alt för starkt bemängt med nationalism, för att kunnat hålla rätt kurs i den
nationalistiska sjögangen.²⁷²

Artikkelen slutter med å fastslå at sosialdemokratene i Norge trenger å rydde i egne rekker.
De må sørge for at de opptrer i henhold til den sosialdemokratiske grunnanskuelsen. Dette er
viktig skal de kunne redde ansikt i forhold til den norske arbeiderklassen og de
sosialdemokratiske broderpartier i utlandet. For øvrige det få artikler i denne perioden og i
tiden fremover som berører forholdet til unionskonflikten. Svenske Ny Tid valgt tydeligvis å
legge unionskonflikten bak seg å sette inn energien på andre områder.

Konklusjon

Brevet fra den norske sosialdemokratene peker i retning av at høyrefløyen i arbeiderpartiet var
relativt liten. I brevet kommer det fram et klart internasjonalt perspektiv på
unionskonflikten. De beklager at konflikten har skrenset over i en uholdbar nasjonalisme hos
visse partimedlemmer. Brevet fra de svenske sosialdemokratene er skrevet i dagens senere.
Det er ikke klart om de hadde rukket å få det norske brevet i hende, og at det derfor er et svar
brev. I dette brevet er sekretær Wickmann relativt hardt kritikk mot den norske
sosialdemokratene. Skribenten uttrykker skuffelse over at det ser ut til å bli nytt kongedømme
i Norge. Han mener også at sosialdemokratene i Norge ikke har gjort nok for å forhindre
denne utviklingen.

På sentral og landsstyremøtet til det svenske partiet kommer det også fram litt blandete
følelser over for den norske sosialdemokratene. Anledningen er møtet i drøftingen av en
foreståendes kandidativistiske arbeiderkongress. I debatten som refereres i denne planleggingen
merker man en misnøye hos flere av representantene med hvordan norske sosialister hadde
taklet unionskonflikten. Brantinger den fra ledelsen som uttrykker seg mest forsonende
over for nordmennene.

I kapitlets andre del tar jeg formegnoen av artikler i svenske Social-Demokraten og
Svenske Ny Tid for forbindelse med kongevalget i Norge. Branting viser i sin analyse at han
hadde en større visjon for unionskonflikten enn at det bare skulle dreie seg om uavhengighet.
Han uttrykker skuffelse over at det norske folk ikke var modne nok til å gripe muligheten til å
se andre og mer politiske sider ved konflikten. Han gir imidlertid sosialdemokratene ros for å
hastått for republikken. Ny Tid er skarpe i sin kritikk av nordmennene i etakling av

---

²⁷² Sammenheng.

unionkonflikten. Redaktøren mener at myten om at nordmenners spesielt demokratiske er blitt avslørt. Han gir likevel den norske sosialdemokratene en betingelse som honorær.

Et annet tema blir også berørt. Det hadde kommet fram i den norske avisdebatten at Alfred Eriksen og de andre sosialdemokratene hadde stemt ja til kongedømmet i Stortinget. Dette var bare et formelt spørsmål, for spørsmålet var allerede avgjort i en folkeavstemning.

Ny Tid og svenske Socialdemokraten reagerer mot dette. Branting begrenser sin kritikk til å gjelde Alfred Eriksen. Redaktøren i Ny Tid, Lindblad kommer med en mer generell kommentar om den norske sosialdemokratenes rolle i unionskonflikten. Han mener de ialt for stor grad har vært influert av nasjonalisme.

Konklusjon

I problemstillingens spørteje etter bakgrunnen for samarbeidet i 1905. På hvilken måte hadde partene bruk for hverandre? Hadde desvenske sosialdemokratenen nytte av unionskonflikten? Innledningen kom jeg også inn på hva Østerud beskriver som typisk ved sosialdemokratenes forhold til det nasjonale spørsmål. Han peker på at støtten til en nasjonal sak ofte ble gitt uten annen begrunnelse enn den nasjonale. Man kunne først og fremst støtte en nasjonalsak idet tilfeller der det gagnet kampen for et sosialistisk samfunn.

Desvenske sosialdemokratenes støtte til kampen for demokratiet i Sverige. Sosialdemokratenes å forseg at makter bringer av samfunnet kunne skj gjennom demokratiet og den faglige kampen. Man kunne altså støtte en nasjonalsak idet tilfeller der det virket progressivt i forhold til kampen for sosialismen. Hos desvenske sosialdemokraterne kan man finne gjenspor av enslikheten i måten på forhold til unionskonflikten. Kampen for demokratiet ble oppfattet som sentralt for klassekampen. Dermed var striden for demokratiet endel av den store samfunnskampen som skulle føre fram til et sosialistisk samfunn. På partikongressen og i avisene i forkant, ble unionskonflikten koblet opp mot den demokrati og klassekamp tematikken.

På den måten kan man si at desvenske sosialdemokratenes hadde nytte av unionskonflikten. Demokratitematikken ga mål og mening til et engasjement i unionskonflikten. Itillegg hadde desvenske sosialdemokratenen nytte av samarbeidet ut fra et ønske om å forhindre at unionskonflikten utviklet seg til krig. Dette perspektivet var imidlertid mer i bakgrunnen når man skulle begynne et engasjement på partikongressen. Hjalmar Branting og den norske representantene forklarte unionskonflikten ut fra demokrati og klassekamp tankegang på partikongressen. Det nasjonale aspektet ved unionskonflikten ble skjøvet mer i bakgrunnen. Nordmennenes kamp for nasjonalt selvstyre var, slik det lå fram, i bunn og grunn en kamp for utvikling og utviding av demokratiet. Denne kampen møtte motstand i desvenske statsmaktens som var styrt av overklassen og kongemakten. Dette ble forklart som en del av den samme tematikken som den svenske arbeiderklassens kamp for innføring av demokrati i Sverige. Begge parter, den norske nasjonen og den svenske arbeiderklassen hadde samme interesser. Det var derfor verdifullt for desvenske sosialdemokrater å delta i unionskonflikten. Det dreide seg om å svekke den svenske overklasse statsmakten. På denne

måten hadde desvenskesosialdemokratene interesse av å samarbeide med den norske om unionskonflikten.

Fantes det store eller liten opposisjon mot dette synet innen for det svenske miljøet?

Det fantes en heldelkritikk mot dette perspektivet på partikongressen. Noen argumenterte ut fra en sosialistisk ortodoks tenkemåte. Dementerte at nasjonalkonfliktsom denne var uvedkommende for arbeiderklassen. Andre mente at den norske siden i unionskonflikten var alt for nasjonalistisk, det ville ikke være riktig å støtte deres krav. I disse argumentene lå det enten at unionen krevde godvilje fra begge parter. Det var ikke bare den svenske statsmaktens omhaddede skylden for problemene. Også den norske siden i unionskonflikten måtte tas i del av ansvaret.

Blant de som var kritiske til analysen til Branting og den norske representantene var redaktøren i det største regionale sosialdemokratiske avisene i Sverige. Disse avisene var Arbetet og Ny Tid. Brantings synspunkt fikk flertall, tross for at det fantes flere motforestillinger og forsøk på å reise alternative forståelser av unionskonflikten. Det er grunn til å tro at Brantings argumentasjon fjernet mange av motforestillingene i partimiljøet mot å engasjere seg i konflikten. Branting med flere hadde, som sagt, gitt partikongressen et perspektiv på unionskonfliktene der den fikk en nytteverdid for deres demokratikamp. Gjennom dette perspektivet hadde desvenskesosialdemokratene fått en forklaring for hvorfor de deltok i unionskonflikten. Av den grunn ble det legitimt og nyttig for desvenske sosialdemokratene å gi støtte. Brantings analyse greide også å avverge en eventuell motstand fra unionsvennlige krefter på partikongressen. Vedunghar vist at det var en generell tendens til å se fordel ved unionen på den liberale venstresiden i Sverige. Man så på unionen som positiv. Dette var begynnelsen på følgende måte. Den norske unionpartens kampanje mot kongemaktens innflytelse og for demokratisk reformer kunne få ringvirkninger for utviklingen av demokratiet i Sverige. Slik Branting analyserte unionskonflikten kom han ikke på koalisjonskurs med disse verdiene. Den norske representantene og Branting tok nemlig ikke stilling til om en oppløsning eller en likestilling av unionen ville bli utgangen på konflikten. Imidlertid ble den liten uenighet innad i det sosialdemokratiske miljøet rundt et spørsmål knyttet til unionskonflikten. Den svenske kronprinsregenten hadde sendt en henvendelse til Stortinget. I dette brevet tok han til orde for å vurdere den svenske norske unionen på bredt grunnlag. Branting og Kringen i norske Sosial-Demokraten mente at dette var et utidig utspill. Redaktøren i svenske Ny Tid, Lindblad, tok en stund en annen stilling til dennesaken. Ved at han gjorde dette synliggjorde han, at han fortsatt ikke utvidere gikk

godforanalysensomhaddeblittlagtilgru nnpåpartikongressen.Hansåtydeligvisimindre gradunionskonfliktensomensvarthvittdemokratikonflikt.Hanforholdtsegtilsakenpåen måtesomvisteathanvarmerdistansertilhelekonflikten.Konfliktenvarforhanfortsatten konfliktderbeg geparterhaddeansvaretforproblemene.NasjonalismeniNorgeførtetilen påstålighetsomskaptekonflikterrundtunionen.Lindbladgikksenerenoetilbakepåsine synspunktetteråhalestBrantingogKringensanalyserideresaviser.Likevel,manmerke r hoshantegntiletannetperspektivpåkonflikten.Unionskonfliktenvarmeryansert.Detvar ikkebaresnakkomendemokratikonfliktderdensvenskeoverklassenundertrykkerden progressivenorskenasjonen.Detvarogsåsnakkomenkonfliktmedennasj onaldimensjon. Dennorskesidenmätte,slikLindbladframladet,ogsåtasindelavansvaretforproblemene somoppsto.DetervanskeligåsiomholdningentilLindbladvarutbredt.Kildenejegharhatt somutgangspunktgirikkegrunnlagnoktilåkomme medbastantekonklusjoneromdette. RedaktøreneisvenskeNyTiderihvertfallisegselveteksempelpåenaktørsomvisten annenholdningtilunionskonfliktenennBrantingi1905.Hankommedkritiskebemerkninger motnorsksideiunionskonfliktenf leregangerutoveri1905konflikten. Utfradebattenpåpartikongressenerdetogsågrunntilåantaatdetvarmange innenforpartietsomikkedelteBrantingssynpåunionskonflikten.Iavisdebattenpåvårparten framtil7.junierdetimidl ertidbareimars,ogbareiNyTid,detkommerframtydelige motforestillinger.Itilleggviserirritasjoneninnadidensvenskeledelsensentpåhøstenat vegenvarkortfrastøttetilirritasjonhosmangeinnenforledelsen.Historikkeni unionsdebatten idetsvenskepartietpå1890talletviseratdetfanteseendelskepsisipartietfor åengasjeresegiunionskonflikten.DengangfikkBrantingproblemermedåfåmedseg partietpåetengasjementiunionskonflikten.Determyesomtalerforatstemningen kanha værtgansketilsvarende i1905.

HvamedArbeiderpartiet?Hvilkenytttehaddedetnorskepartietavåsamarbeidemed desvenskesosialdemokratene ?

Etheltåpenbartmotivvardetnasjonale.ArbeiderbevegelseniNorgevarnyttetoppm oten nasjonalvenstreside.Selvomdetfanteseeksemplerpåpolitiskortodokselederesomhadde distansetildetnasjonale,vardetogsåfleresomikkehadde den distansen.Denorske sosialdemokratenevarnokogsåmotivertutfraflerehensyn.Dehaddef leregrunnertilåse fordelervedåsamarbeidetmeddesvenskesosialdemokratene.Etsamarbeidkunneskape trygghetslikatdennorskesidenkunnepressegjennomkonsulatsakenelleroppløseunioneni roogmak.ArbeiderbevegelseniSverigehaddeallerede dengangetstortapparat.Detnevnes

flere ganger i avisene at des svenske sosialdemokraternes så seg selv som kapable til å forhindre krig hvis det skulle komme til en konfrontasjon.

Østeruds modell for hvordan sosialdemokraterne forholdt seg til nasjonalismen kunne trekkes inn som viktig for noen norske aktører, men ikke for alle. Olav Kringen var svært internasjonalt orientert og var opptatt av sosialistisk ideologi. Imåten han la fram unionskonflikten på våren var det internasjonalt klassiske perspektiv tungt til stede. For flere av den norske aktørene i 1905 hadde nok den nasjonale motivene mer å si for å delta i konflikten.

Blant den norske delegaten på partikongressen var Alfred Eriksen. Han la vekt på å se unionskonflikten som en del av en allmenn demokrati og klassekamp tankegang når han presenterte saken sin på kongressen. Senere i unionskonfliktene gjorde han seg bemerket med som ytterliggående nasjonalist. Dette kunne seessom et eksempel på hvordan begivenhetene etter 7. juni satte i gang nasjonalvekkelsesomgrep mange personer. Samtidig det vel trolig at han hadde nasjonalistiske motiver allerede på partikongressen. Inorske Social-Demokraten kom det ikke til syn motsetninger innad i Arbeiderpartiet i perioden fram til 7. juni. Likevel må man kunne regne med at motivene for å engasjere seg i konflikten var i utgangspunktet forskjellige hos de enkelte aktørene. Olav Kringens redaksjonelle linje fram til 7. juni bærer preg av en internasjonalt perspektiv på konflikten. Mange av artiklene var preget av den logikken som Østerud mener var grunnleggende for sosialdemokrater. Man kunne som nevnt støtten nasjonale saker, men da burde det ha en progressiv begrunnelse. Kringen betonte som Branting i denne perioden konflikten som en klasse og demokratisk konflikt. Likevel, det ble også nevnt noen ganger at konflikten også dreide seg om Norges legitime nasjonale krav. Dette perspektivet var imidlertid sjelden i den allsidige sentrale analysen.

I sentrum for analysene var perspektivet om at det dreide seg om en demokrati og klassekamp. Handistansertes også flere ganger til den nasjonale tematikken ved å si at saken egentlig var vedkommende for arbeiderklassen. I tillegg nevnte han noen ganger at han egentlig var unionsvenn. På slutten av unionskonflikten regnet han med at republikk ville bli utvalgt av konflikten. Det var underforstått at dette var naturlig ut fra konflikten natur. I tillegg nevnte han at det dreide seg om en progressiv kamp for fremskritt og utvikling av samfunnet i demokratisk retning. I tråd med dette perspektivet var det naturlig at det skulle ende i en republikansk statsform.

Perspektivene til Kringen ble lest av Branting i svenske Social-Demokraten. Branting bygde på mye av disse sammeperspektivene i sin avis. Beggetostoforenanalyse i avisenes som

lavektpåseunionskonfliktensomendelavenuniversellstridfordemokratiskutvikling ogprogresjon.DetatKringenogBrantingisåsterkgradbetonetdetteperspektivetkannok hafåttentbest emtvirkningforutviklingenbådefør7.juni.Før7.junibidronokdette perspektivettilåberoligeaktørerinnadidetsvenskemiljøetsomiutgangspunktetikkevar begeistretforunionskonfliktsamarbeidet.Iperiodenetter7.juni,nårdetkomtilkonflikter mednorskesosialdemokratersombetonetandreverdierfikkdetnokenmotsattvirkning. KontrastenmellomavisdebatteninorskeSocial -Demokratenpåvårenogdenpåhøsteneri øyenfallende.FraaugustogframtiloktoberblenorskeSocial -Demokratenpregetavartikler somtokstillingtilfordelfornasjonalistiskesymbolsaker.Forensvensklesersomi utgangspunktethaddeværtskeptisktilunionssamarbeidet,mensomhaddeblittberoligetav avisdebattenpåvåren,kannokdennekontrastenha virketprovoserende.Hankanhablitt sittendeigjenmedenfølelseavåbliholdtfor narravdenorskesosialdemokratene.

Hvordanvirketutviklingenovertidinnpådenorskeaktørenesholdninger?

Etter7junikomdetaltsåtilen viktigendringav denytrepolitiskerealiteten.Nåkunne man ikkelengersekonfliktensomenvariantavenklassekampstrid.Detvarikkelengerståenkeltså sedetheleutfraentematikkderensvenskoverklassestatundertrykketenprogressivnorsk stat.

Olav Kringenvarfraværenefredaksjoneniaugust.IdenneperiodenstoChristoffer HornsrudogOleTokerudforredaksjonen.Idenneperiodenmerkermanenendringihvordan redaksjonenforholdtsegtilunionskonflikten.Detserimidlertiduttillåværeliten grunntilå konkluderekategoriskmedatdisseredaktørenestoforenhøyredreiningavunionspolitikken. Artiklenebærerpregavetvisstmangfold.Demarkerteavstandtilytterliggåendenasjonalister iVenstre.Manmåvelliikevelkunnesiatdelotseg rivemedavden nasjonalestemningen.De varsværtopptattavåkritisereetnorskforhandlingsforslagutfraenlittmerkeligbegrunnelse. Detertydeligatdennekritikkenavforhandlingsforslagetvarpregetavdenpatriotiske stemningenisamtiden.IaugustbledeentiduenigemedBrantingisvenskeSocial - Demokraten.Hanopplevdetydeligvisendringensomendreininginasjonalistiskretning. Iseptemberogoktoberkomdettilenmeralvorliguenighet.AlfredEriksengikk kraftigimotK arlstadoverenskomstenutfraensvært nasjonalistiskbegrunnelse.Olav KringenvarselvsterktmotstanderavEriksenslinje.HanlotlikevelEriksenkommetilordei avisensspalter.Detteførte tilenavisdebattoflerefolkemøterdertalsmennforhver enkelt sideargumenterteforsittsyn.Ut fraavisdebattenserdetutsomEriksenslinjehadde liten støtteipartiet.DetvarbareOleG.GjøsteenogOscarNissenavsentralelederesomstøttet

han. Hoveddelen av miljøet var motstandere av Eriksens linje. Kringen forsøkte å balansere de internasjonale og nasjonale lojalitetene i sine avisartikler. Christian Holtermann Knudsen og Carl Jeppesen gikk sterkt ut mot den nasjonalistiske retningen i partiet. Partileder Hornsrud holdt seg i bakgrunnen. Med bakgrunnet Kringens skriver i et brev til Hornsrud på 30 tallet er det i midlertid grunnet til å tro at han var motstander av linjen til Eriksen.

Hvilke konsekvenser fikk dreiningen i unionskonflikten for oppfatning til de svenske sosialdemokratene? På høsten etter 7. juni ble det, som nevnt, to konflikter mellom

redaksjonen i norske Social-Demokraten og Branting. Branting som hadde vært forkjemper for å engasjere seg i unionskonfliktens så det store og det hele mindre alvorlig på disse konfliktene.

Det er heller stydelig et tegn til skuffelse over vendingen i unionskonflikten i resten av miljøet. Dette kommer fram i dokumenter fra det svenske partistyret. Redaktøren i svenske Ny Tid ga også uttrykk for skuffelse over samarbeidet mot slutten av unionskonflikten. Endringen av de ytre politiske realitetene må ha hatt mye å si for hvordan de svenske sosialistene oppfattet unionskonflikten. På partikongressen hadde de blitt invitert med på samarbeid ut fra en bestemt argumentasjon. Unionskonflikten hadde lang påvegg blitt forklart med at det dreide seg om demokratikonflikt. På den måten hadde de svenske sosialdemokratene interesse av å engasjere seg i konflikten. I avisdebatten på våren hadde Branting og Kringen vedlikeholdt dette bildet av konflikten i sine spalter. Når den politiske konteksten endret seg etter 7. juni ble mye annerledes. Nå var det ikke lenger snakk om sterkt partiet fellesskap som undertrykket en svakere part. Man kunne ikke heller se konflikten som en variant av den store klassekampen. Konflikten kunne ikke lenger forklares med at den dreide seg om den svenske overklassens undertrykking av det mer progressive Norge. Nå var det snakk om to selvstendige stater, de ble ledet av borgerlige regjeringer. Derfor handlet nå om vilkårene for oppløsning av unionen. Demokrati og klassekamp tematikken hadde vært til stede i hvordan sosialdemokratene forholdt seg til unionskonfliktens siden 1890-årene. Nå ble den borte. På samme tid ble den nasjonale motivene hos norske sosialdemokrater mer åpenbare. I en slik situasjon var det naturlig at det igjen kom til syne kritiske holdninger i det svenske partiet.

Innholdsfortegnelse

Kilderog litteratur

Aviserog tidsskrifter

Jeg har gått gjennom følgende årganger:

Norske Social -Demokraten 1904 og 1905.

Svenske Social -Demokraten 1905.

Svenske Ny Tid , 1905.

Dettyvende århundrede 1905.

Dagbladet fra januar til april 1905.

Arbeiderbevegelsens Arkiv og Bibliotek i Oslo (AAB)

Tryktekilder

Detnorske Arbeiderparti, Landsmøter, beslutninger og resolusjoner, Olav Kringen, Kristiania, 1910.

Beretning om detnorske arbeiderpartis virksomhed fra mai 1904 til 31. desember 1905.

Beretning om detnorske arbeiderparti for året 1906.

Detnorske arbeiderpartis 9. landsmøde 1906. Referat.

Utryktekilder

Brev fra Olav Kring til Christoffer Hornsrud, Oslo, 3. mars, 1935. (Olav Kringens arkiv)

Brev fra Olav Kring til Håkon Meyer, Oslo 6. januar 1932. (Olav Kringens arkiv)

Brev fra Olav Kring til Håkon Meyer, Oslo 18. januar 1932. (Olav Kringens arkiv)

Brev fra Magnus Nilssen til Hjalmar Branting, Kristiania 9. oktober 1905.
(Hjalmar Brantings arkiv)

Avisutklipp samlet av Kringen over den norske pressens dekning av 1905 konflikten. (Olav Kringens arkiv.)

Arbetsarrörelsens arkiv i Stockholm (AA)

Tryktekilder

Förhandlingarna vid Sveriges socialdemokratiska arbeiderpartis sjätte kongress i Stockholm.
(Kongressprotokoll for 1905.)

Socialdemokratiska partistyrelsens berättelser 1904, 1905

Utryktekilder

Socialdemokratiska partistyrelsen og verkställande utskottets protokoll fra januar 1905 til januar 1906

Verkställande utskottets brevprotokoll for 1905 (kopier av samtlige brev fra Verkställande utskottet 1905): Brev datert 31. oktober 1905. Til Socialdemokratiska Partistyret Kristiania.

Stockholmarbeiderkommunes protokoll for 1907.

Litteraturliste

- Bauer, Otto (1921): *Dienationalitätenfrage und die Sozialdemokratie*, Wien
- Bjørgen, Hildegunn (1997): *17. mai-feiringens politiske kredskap? En studie av nasjonaldagsfeiringen i Kristiania 1875-1905, hovedoppgave i historie publisert i KULTs skriftserie*, Oslo
- Bjørgum, Jorunn (1998): *Martin Tranmælogradikaliseringen av norske arbeiderbevegelse 1906-1918*, publisert doktoravhandling i historie, Oslo
- Bjørnson, Øyvind (1990): *Arbeiderbevegelsens historie. På klassekampens grunn 1900 - 1920*, Oslo
- Branting, Hjalmar (1905): "Dienationale Krise in Skandinavien." *Socialistische Monatshefte*, (august), Berlin
- Branting, Hjalmar (1998): *Socialism och demokrati*, Et utvalg av taler, Alsterdal, Alvar (red), Göteborg
- Buen, Anders (1934): *Erindringer*, Oslo
- Bull, Edvard (den eldre.) (1927): *Det norske Arbeiderparti. Jubileumsskrift 1887 - 1927*, Oslo
- Bull, Edvard (1948): *Arbeiderklassen i norsk historie*, Oslo
- Bull, Edvard (1953): Artikkel om Ole Georg Gjølsteeni *Norsk Biografisk Leksikon*, Oslo
- Bull, Edvard: (1970): Artikkel om Olav Kringeni *Aschehous' leksikon* bnd. 11, Oslo
- Bull, Edvard (1985): *Arbeiderbevegelsens historie. Arbeiderklassen blir til 1850 - 1900*, bnd. 1, Oslo
- Bull, Trygve (1955): *Mot Dag og Erling Falk*, Oslo
- Bäck, Mats (1966): *Från klassolidaritet till nationalism: A. J. Christiersons försvar och utrikes syn 1900 - 1920*, Stockholm
- Bäckström, Knut (1958): *Arbetsrörelsen i Sverige*, bd. 1 og 2, Stockholm
- Carlsson, Sten og Rosen, Jerker (1971): *Svensk historia* bd 2. *Tidenefter 1718*, Stockholm
- Danielsen, Helge (1997): "Rakrygget og selvtillidsfuldt Fædrelandssind" *Om holdning til det nasjonale i Aftenpostens redaksjonsmiljø i steden av unionstiden*, hovedoppgave i historie publisert i KULTs skriftserie, Oslo
- Eriksen, Solvejg (1982): *Sannheten - Fra en modigmanns - sogneprest, stortingsmann, dr. phil. Alfred Eriksens - dagbok 1905*, Oslo

- Fostervoll, Kaare (1935): *Arbeiderskandinavismen i grunnleggingsstida*, Oslo
- Friis, Jacob, med flere, (red) (1934): *Arbeidernes leksikon*, Oslo
- Friis, Jacob (1918): *Intenationalen*, entryktberetning om forskjellige kongresser og formålet til den andre internasjonale, Kristiania
- Furre, Berge (1993): *Norsk historie 1905 - 1990*, Oslo
- Geary, Dick (1989): "Labour and the German labour movement in Europe before 1914", i *Labour and Socialist movements in Europe before 1914*, Geary, Dick (red) New York
- Hadenius, Stig (1996): *Svensk politikk under 1900-tallet, konfliktoch samförstand*, Stockholm
- Hirdman, Yvonne (1990A): *Att lägga livet i rätta, studier i svensk folkhemspolitik*, Stockholm
- Hirdman, Yvonne (1990B): *Vibygger landet, den svenske arbeiderarrörelsens historia från Per Göttrik till Olof Palme*, Stockholm
- Hobsbawm, Eric J. (1982): "Marxism in Marx's Day", *The history of Marxism, Volume one*, Hobsbawm, Eric J. (red), Brighton
- Hobsbawm, Eric J. (1994): *Nationer och nationalism*, Stockholm
- Höglund, Zeth (1939): *Hjalmar Branting och hans livsgärning*, Stockholm
- Höglund, Zeth (1951): *Minnen, bd. 1 - Härliga tider 1900 - 1911*, Stockholm
- Hutchinson, John (1994): *Modern nationalism*, London
- Jakobsen, Kjetil (1994): "Efter oss kommer overfloden" *Teknokratisk moderniseringsideologi i norsk politikk og samfunnsvitenskap 1917 - 1953. Upublisert hovedoppgave i historie*, Oslo
- Jarlsberg, F. Wedel (1946): *1905-Kongevalget*, Oslo
- Joll, James (1974): *The second international*, London
- Keilhau, Wilhelm (1923): Artikkel om Johan Castberg i *Norsk biografisk leksikon*, Oslo
- Keilhau, Wilhelm (1935) *Det norske folks liv og historie gjennom tidene bd. 12. Tidsrummet fra omkring 1875 til omkring 1920*, Oslo
- Kringen, Olav (1906): "Die auflösung der skandinavischen union under statsform Norwegens" *Socialistisches Monatshefte* (mai), Berlin
- Kringen, Olav (1911): *Et streif over det norske arbeiderpartis og socialdemokratens politiske stilling i 1905*, Hamar

- Lange, Halvard (1937): "Arbeid er partiets historie 1887 - 1905", i *Det norske Arbeiderpartis historie 1887 - 1937*, Koht, Halvdan (red), Oslo
- Lange, Halvard (1961): *Frasektilparti, hovedoppgaven til Lange i historie utgittsombok*, Oslo
- Lorenz, Einart (1972): *Arbeiderbevegelsens historie, en innføring. Norsk sosialisme i internasjonalt perspektiv, 2bd*, Oslo
- Lorenz, Einart (1983): *Deteringens sak å få parti lite. NKP 1923-1931*, Oslo
- Magdahl, Jørn (1979): *Det norske Arbeiderpartis ideologiske utvikling 1887 - 1927*, upublisert hovedoppgave i historie, Oslo
- Magnusson, Gerhard (1921): *Socialdemokratien i Sverige, bd. 1 og 2*, Stockholm
- Magnusson, Gerhard (1939): *Hjalmar Branting i närbild*, Stockholm
- McDermott, Kevin, Agnew, Jeremy (1996): *The Communist International. A History of International Communism from Lenin to Stalin*, London
- Meyer, Håkon (1931): *Den politiske Arbeiderbevegelse i Norge*, Oslo
- Mohr, Otto Louis (1953): Artikkel om Johan Scharffenberg i *Norsk Biografisk Leksikon*, bnd. 12, Oslo
- Nerbøvik, Jostein (1993): *Norsk Historie 1870 - 1905*, Oslo
- Nordenström G. Hilding (1941): Innbundet utgave av tidsskriftet *Tiden*. Artikkelen: "Den svensk-norske Social - Demokratinoch unionsfrågan före 1895", gikk som følge av flere nummer dette året, Stockholm
- Olstad, Finn (1990): *Jern og metall 100 år, 1891 - 1940*, Larvik
- Rui, Arne (1973): *Ludvig Meyer og konflikten i Arbeiderpartiet i 1890-årene*, upublisert hovedoppgave i historie, Oslo
- Rossvoll, Frank (1951): *Det norske arbeiderpartis unionspolitikk fram til 7 juni 1905*, upublisert hovedoppgave i historie, Oslo
- Sandgren, Jan (1974): *Arbetarklassen och de förtrykta folken*, Uddevalla
- Sars, Ernst (1909): *Norges historie, bd. 6. Tidsrummet 1885 - 1905*, andendel 1., Kristiania
- Slagstad, Rune (1998): *Den nasjonale strateger*, Oslo
- Steine, Bjørn Arne (2001): *Med Baudelaire på nattbordet. Sigurd Ibsens ideologiske utvikling 1890-1925*. Upublisert hovedoppgave i historie, Oslo

Strahl, Christer (1983): *Nationalism & Socialism. Fosterlandetiden politisk aiddedebatten i Sverige 1890 - 1914*. Publisert avhandling til filosofidoktorexamen ved Universitetet i Lund, Lund

Sørensen, Østein (red) (1997): *Jakten på det norske - Perspektiver på utvikling av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*, Oslo

Sørensen, Øystein (2001): *Kampen om Norgessjelen. Norsk Idehistorie bd. 3*, Oslo

Terjesen, Einar (1984): "Marxismen og det norske sosialdemokratiet, 1884 - 1910", tidsskriftet *Vardø* nr 14, på side 119 - 210.

Terjesen, Einar (2002): Artikkel om Christoffer Hornsrudi i *Norsk Biografisk Leksikon* (ny utgave), Oslo

Tingsten, Herbert (1941): *Densvenska socialdemokratiens utveckling, bd. 1 og 2*, Stockholm

Vedung, Evert (1971): *Unionsdebatten 1905 : En jämförelse mellan argumenteringen i Sverige och Norge*, Stockholm

Østerud, Øyvind (1983): *Nasjonens selvbestemmelsesrett*, Oslo

Østerud, Øyvind (1994): *Hva er nasjonalisme?*, Oslo

